

TĖVŲ VERTINIMO TYRIMO PIRMO IR ANTRO MATAVIMŲ LYGINAMOJI DUOMENŲ ANALIZĖ

Tyrimo ataskaita

Ataskaitą parengė: I. Adomaitytė-Subačienė
J. Buzaitytė-Kašalynienė,
J. Pečiūrienė

Ataskaitos atlikimo data: 2007 m. rugpjūčio 14 d.

PROJEKTĄ REMIA
LIETUVOS RESPUBLIKA

PROJEKTĄ IŠ DALIES FINANSUOJA
EUROPOS SAJUNGA

1. TYRIMO PRISTATYMAS

1.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Šio tyrimo tikslas – įvertinti projekto „FORWARD – šeima ir darbas suderinami“ veiklų ir/ar socialinio darbo, psichologinės pagalbos bei teisinių paslaugų poveikį projekto tikslinei grupei – tėvams dalyvavusiems projekte.

Šiam tikslui įgyvendinti buvo iškelti tokie tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti du matavimus: vieną – tik pradėjus teikti minėtas paslaugas tėvams, antrą – paslaugų teikimui einant į pabaigą ir palyginti abiejų matavimų rezultatus.
2. Įvertinti projekto šeimų biudžeto pokyčius arba įvertinti projekto šeimų darbinių pajamų santykio su socialinėmis išmokomis pokyčius.
3. Nustatyti profesinės kompetencijos bei darbo pobūdžio pokyčius.
4. Ištirti tikslinės grupės motyvaciją darbinei veiklai, šios motyvacijos raidą projekto eigoje. Įvertinti pagrindines priežastis trukdančias įgyti norimą darbą, organizacinius bei kitus gebėjimus.
5. Išsiaiškinti projekte dalyvaujančių šeimų tautinę sudėtį, jų lietuvių kalbos žinias bei lietuvių kalbos žinių pokyčius.
6. Išsiaiškinti tėvų socialinį aktyvumą arba dalyvavimą visuomeninėje veikloje, bei jų požiūrį į pažeidžiamiausias socialines grupes.
7. Nustatyti pokyčius šiose šeimos gyvenimo ir vaikų auklėjimo srityse:
  - a) šeimos integruotumo,
  - b) tėvystės įgūdžių,
  - c) vaikų auklėjimo sunkumų,
  - d) konfliktų ir jų sprendimo būdų,
  - e) vyro ir moters pasiskirstymo vaidmenimis,
  - f) naudojamų problemų sprendimo būdų,
  - g) šeimos ir darbo pareigų suderinamumo.
8. Išsiaiškinti požiūrį į ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbą.
9. Ištirti subjektyvius projekto dalyvių pokyčių vertinimus tam tikrose tirtose srityse: darbo, kvalifikacijos kėlimo, tėvystės įgūdžių, pasitikėjimo savimi, pasitikėjimo specialistais, vyro ir žmonos santykių.

1.2. Tyrimo metodas

- Vertinimo tyrimas, kurio metu buvo lyginama pasirinktų rodiklių būklė prieš ir po intervencijos. Duomenys buvo renkami interviu apklausos pagalba pagal tyrėjų parengtą standartizuotą uždarų ir atvirų klausimų anketą.
- Tyrimui parengtos analogiškos anketos lietuvių ir rusų (lietuvių išversta į rusų kalbą). Tiriamieji galėjo pasirinkti, kuria kalba jiems patogiau atsakinėti.
- Buvo atlikti du matavimai, naudojant tą pačią anketą. Antro matavimo anketa buvo papildyta 11 klausimų skirtais subjektyviai projekto dalyvių nuomonei apie įvykusius pokyčius ištirti.
- Duomenys apdoroti SPSS programiniu paketu. Duomenų aprašymui naudota dažniai, procentai ir vidurkiai, pirmo ir antro matavimų skirtumai ir jų statistinis reikšmingumas nustatytas taikant chi-kvadratu ir studento-t statistinius kriterijus (kai $p \leq 0,05$).

Šioje ataskaitoje pateikiami pirmojo ir antrojo matavimų arba pirmosios ir antrosios tėvų apklausų lyginamoji duomenų analizė. Aptariami duomenys rodo pasirinktų rodiklių pokyčius.

1.3. Atranka

1.3.1. Tikslinė grupė

FORWARD projekte dalyvaujančių šeimų tėvai, pasirašę sutartį dėl dalyvavimo projekte. Kadangi beveik visas (išskyrus vieną) sutartis buvo pasirašę moterys, be to dalis šeimų buvo nepilnų, dalis šeimų buvo pradėję skyrybų procesą, todėl buvo nuspręsta apklausti tik moterys. Viso projekte nuo 2005 spalio iki 2007 m. birželio buvo sudaryta 70 sutarčių su 68 šeimomis, 8 šeimos pasitraukė iš projekto iki 2006 m. gegužės mėnesio, todėl tyrimo generalinę visumą sudarė 60 tėvų iš 60 šeimų.

1.3.2. Imties dydis

Pirmoje apklausoje dalyvavo 48 tėvai arba 80 proc. visos generalinės aibės, o antrame – 39 tėvai, kurie sudarė 65 proc. generalinės aibės.

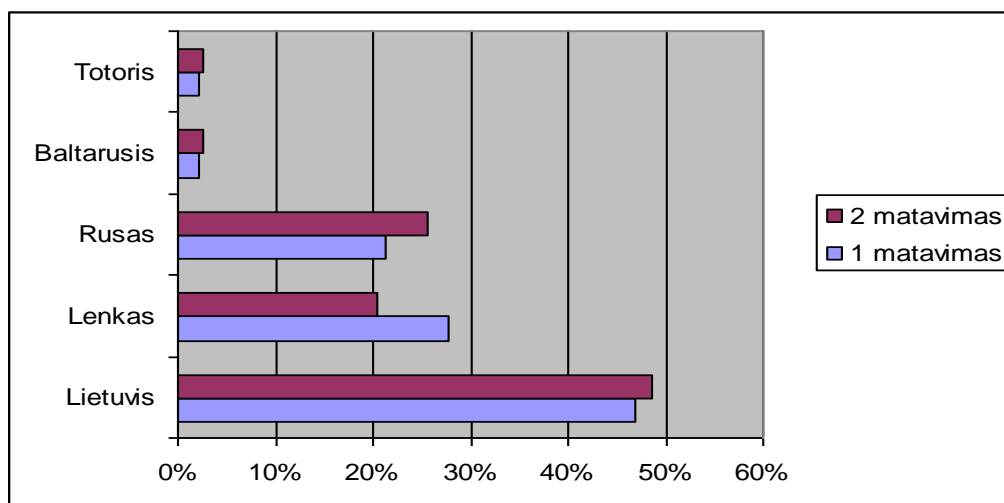
1.3.3. Atrankos metodas

Tyrimo metu buvo naudojama ištisinė atranka. Tyrimu buvo siekiama ištirti po vieną projekte dalyvaujančių šeimų atstovą.

1.3.4. Tiriamųjų demografinės charakteristikos

Tyrimo metu dalyvavo tik moterys. Tai įvairaus amžiaus tiriamosios, amžius kito nuo 20 iki 47 metų, o vidurkis 31 metai, dažniausiai (30,8 proc.) jos priklausė 26-30 metų amžiaus grupei. Jaunesnių nei 26 metai bei 36-40 metų amžiaus grupių atstovių buvo vienodai – po 20,5 proc., 31-35 metų tiriamųjų buvo 17,9 proc., o mažiausiai tiriamųjų buvo iš vyriausios (41-47 metų) amžiaus grupės tik 10,3 proc. Projekto tikslinė grupė buvo šeimos, auginančios ikimokyklinio amžiaus vaikus, taigi tiriamosios buvo atitinkamo reprodukcinio amžiaus.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tautybę pavaizduotas 1 paveiksle.

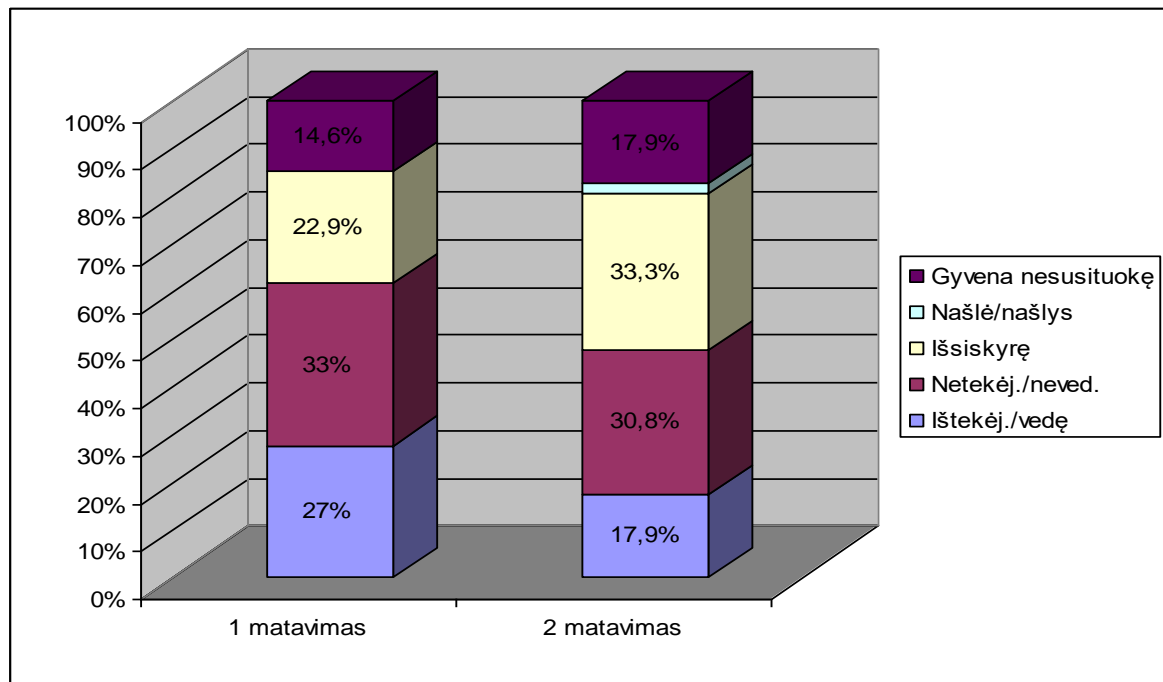

1 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tautybę (1 ir 2 matavimai)

Lyginant pirmo ir antro matavimo duomenis pastebėta, kad per metus nežymiai padaugėjo rusų ir sumažėjo lenkų tautybės projekto dalyvių.

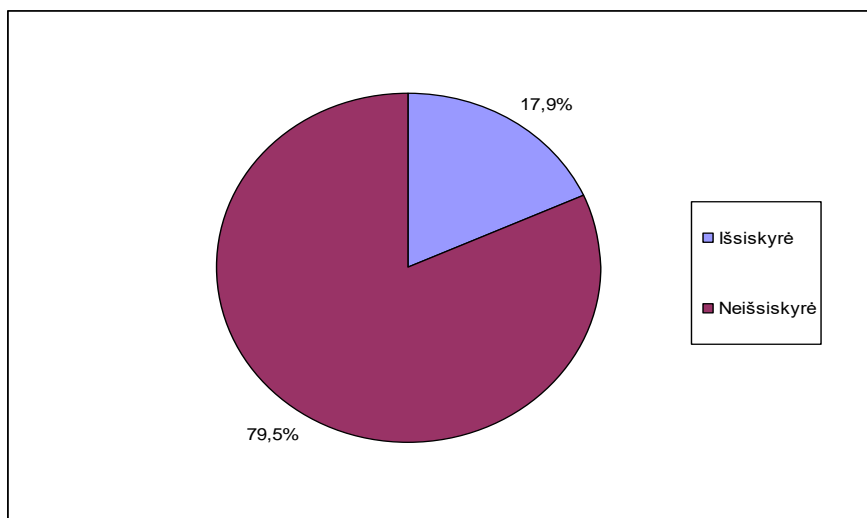

Tiriamųjų šeimyninės padėties pasikeitimai pavaizduoti 2 paveiksle.

2 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį (1 ir 2 matavimai)

Duomenys rodo, kad pirmo matavimo metu buvo 10 proc. santuokoje gyvenančių tiriamųjų daugiau, nei antro matavimo metu, tuo tarpu išsiskyrusių šeimų antro matavimo metu 11 proc. padaugėjo. Todėl galima daryti prielaidą, kad projekto eigoje dalis šeimų išsiskyrė. Duomenys apie projekto metu išsiskyrusias šeimas pateikiami 3 paveiksle.

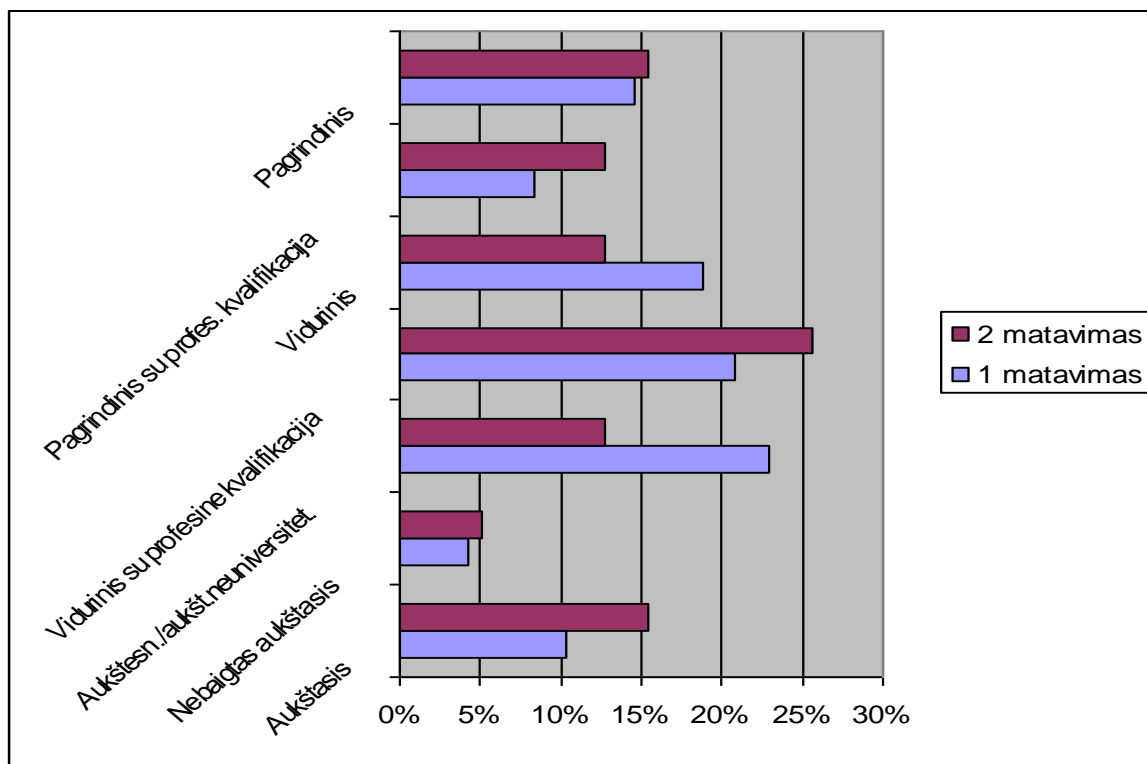
3 pav. Išsiskyrusiųjų projekto metu šeimų dalis (N=39, 2 matavimas)

Tyrimo duomenys rodo, kad projekto metu išsiskyrė 7 poros, t.y. 17,9 proc. (arba 12 proc. nuo 60 arba visos generalinės aibės) tiriamųjų. Tokia didelė išsiskyrusių šeimų dalis galėjo atsirasti, todėl, kad tokia pat dalis (12 proc.) projekto tikslinės grupės buvo Vilniaus m. motinos ir vaiko pensiono gyventojos, t.y., patyrusios smurtą moterys. Projekto metu suteikta pagalba galėjo paskatinti šeimas, išgyvenančias krizes, ar šeimas, kuriose buvo smurtaujama, nutraukti santuoką.

Taigi projekto metu padaugėjo nepilnų šeimų, kurių galva arba vienintelis suaugęs asmuo, yra moteris.

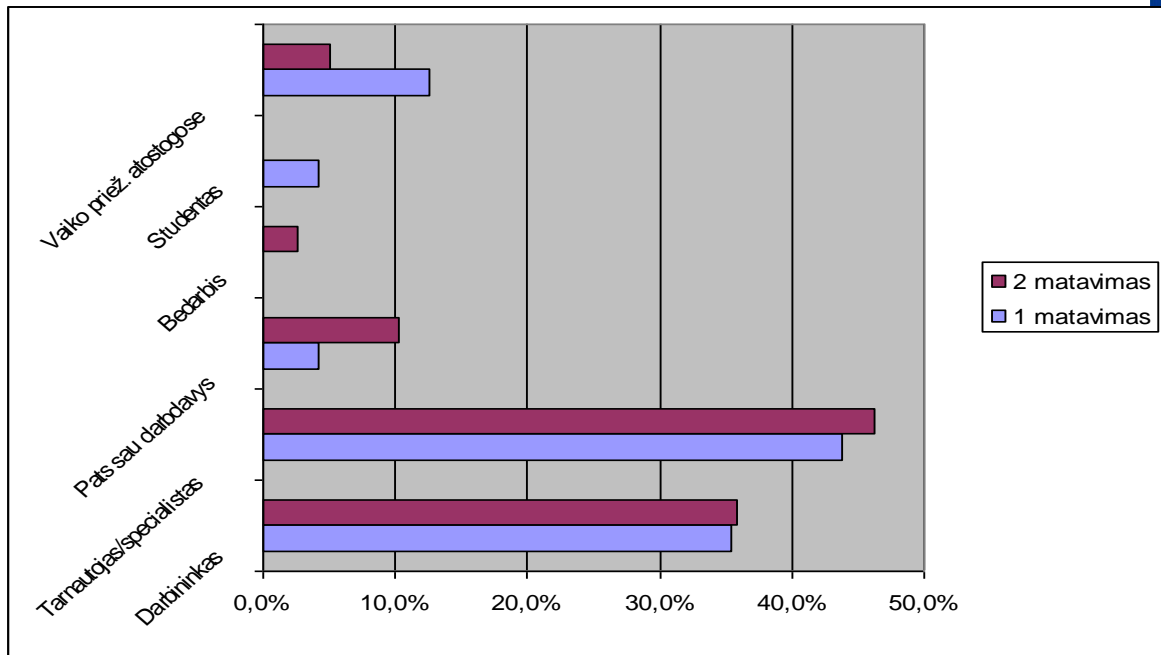
Tiriamųjų išsilavinimo pokyčiai pavaizduoti 4 paveiksle.

4 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (1 ir 2 matavimai)

Tyrimo duomenys rodo, kad nuo 35 proc. iki 28,2 proc. sumažėjo tiriamųjų, kurie neturėjo jokios profesinės kvalifikacijos, t.y. buvo baigę tik pagrindinę arba vidurinę mokyklą. Padaugėjo turinčių aukštąjį išsilavinimą nuo 10,4 proc. iki 15,4 proc., turinčių vidurinį išsilavinimą su profesine kvalifikacija nuo 20,8 proc. iki 25,6 proc. bei šiek tiek padaugėjo tik pagrindinį išsilavinimą turinčiųjų. Išsilavinimo skirtumai atsirado dėl projekto dalyvių kaitos, nes, pvz., nebaigusių aukštojo išliko pastovus skaičius (pirmo matavimo metu studijavo ne tie, kurie nebuvo baigę aukštojo mokslo, o tie kurie jau turėjo vidurinį su profesine kvalifikacija ir aukštąjį (kolegijos) išsilavinimą), o antrojo matavimo metu nebuvo nė vieno studijuojančio. Tačiau pagrindinis projekto veiklų dėmesys buvo skirtas ne išsilavinimui, o kvalifikacijos kėlimui.

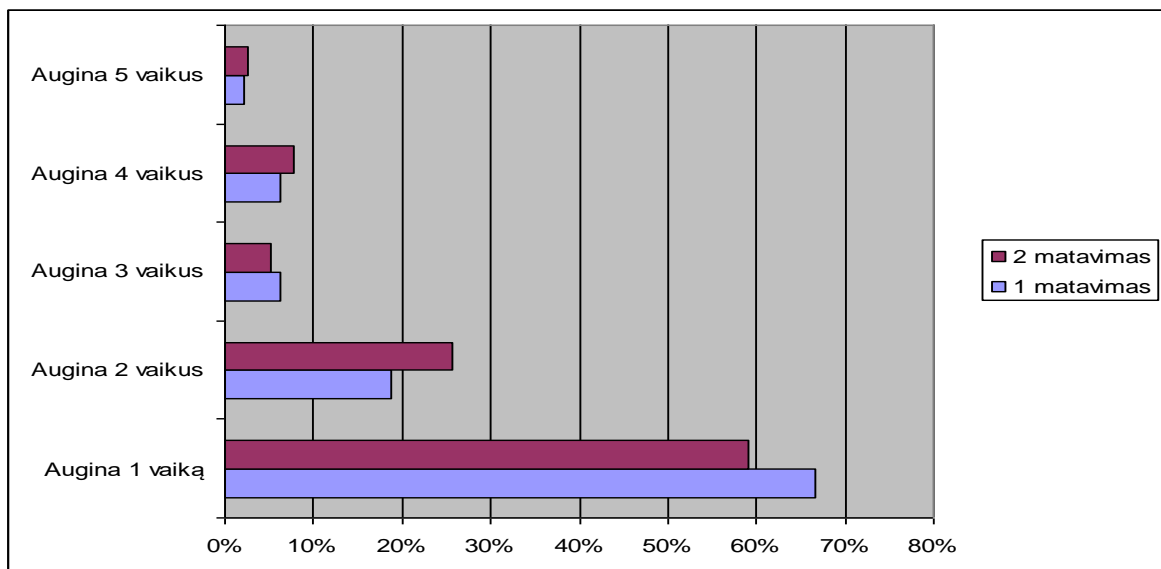
Tiriamųjų darbinės padėties pokyčiai pavaizduoti 5 paveiksle.

5 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbinę padėtį (1 ir 2 matavimai)

Dauguma tirtų tėvų dirbo ir turėjo darbinės pajamas abiejų matavimų metu. Daugumos darbinė padėtis liko nepakitusi. Penktame paveiksle pateikti duomenys rodo, kad padaugėjo save įdarbinusių asmenų nuo 4,2 proc. iki 10,3 proc., tam teigiamos įtakos galėjo turėti projekto savivalbos grupės, kurių metu tiriamieji dalijosi savo patirtimi, sėkmėmis ir nesėkmėmis. Taip pat šiek tiek padaugėjo specialistų bei darbininkų, sumažėjo esančių vaiko priežiūros atostogose, kas rodo, kad projektas padėjo suderinti šeimos ir darbo įsipareigojimus arba baigėsi vaikų priežiūros atostogos. Antro matavimo metu buvo tik vienas bedarbis, galima daryti prielaidą, kad po vaiko priežiūros atostogų mamos sėkmingai grįžo į darbo rinką.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal vaikų skaičių šeimoje pateikiamas 6 paveiksle.

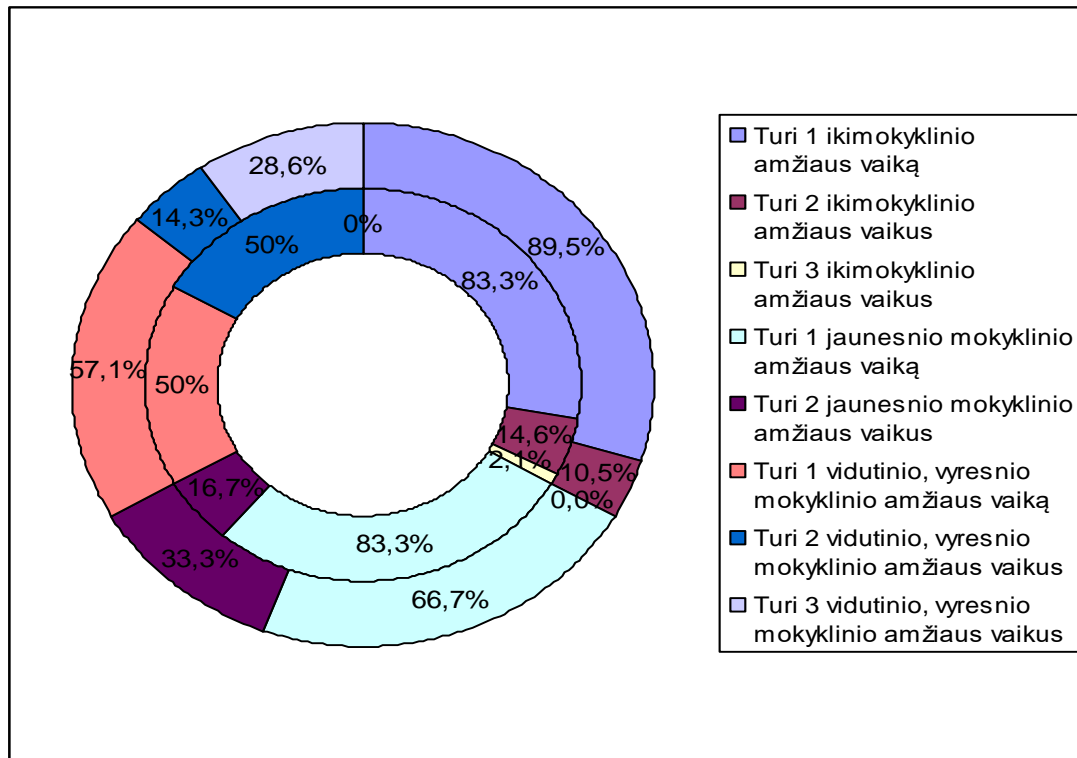
6 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal vaikų skaičių šeimoje (1 ir 2 matavimai)

Duomenys rodo, kad bendrai šeimose padaugėjo vaikų, sumažėjo vieną vaiką auginančių ir padaugėjo du, keturis, penkis vaikus turinčių šeimų. Dauguma tiriamųjų augina 1 vaiką,

tačiau bendras skaičius tokių šeimų sumažėjo ir padaugėjo turinčių du vaikus, atitinkamai nežymiai sumažėjo auginančių tris vaikus ir padaugėjo auginančių keturis vaikus. Ženkliausiai padaugėjo auginančių du vaikus - nuo 18,8 proc. iki 25,6 proc.

7 paveiksle pateikiami lyginamieji duomenys pagal vaikų amžiaus grupes. Vidiniame grafiko rate pateikiami pirmo matavimo duomenys, o išoriniam rate - antrojo matavimo duomenys.

7 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal skirtingo amžiaus grupių vaikų skaičių

Visi tiriamieji turėjo ikimokyklinio amžiaus vaikų, didžioji dauguma - 89,5 proc. turėjo po vieną ikimokyklinio amžiaus vaiką.

1.4. Tyrimo eiga ir organizavimas

Projekto veiklos skirtos tėvams prasidėjo 2005 metų lapkričio mėnesį, o turėjo baigtis 2007 gruodžio mėnesį, tačiau pirmas ir antras tyrimo matavimai negalėjo sutapti su šių veiklų pradžia ir pabaiga, nes tyrimas buvo viena iš projekto veiklų ir pasirengimas tyrimui bei duomenų apdorojimas, bei analizė turėjo vykti lygiagrečiai su veiklomis skirtomis šeimoms.

Pirmasis vertinamojo tyrimo matavimas užtruko, dėl kelių priežasčių, tėvams atėjus į projektą, buvo vykdomas poreikių tyrimas, rengiamas paslaugų šeimoms teikimo modelis, kurie turėjo įtakos vertinimo tyrimo (pokyčių) rodiklių parinkimui, todėl negalėjo būti aplenkti. Dėl šių priežasčių užtruko tyrimo metodikos parengimas ir pirmasis matavimas. Antrasis matavimas buvo vykdomas projektinėms veikloms skirtoms tėvams dar nepasibaigus, nes jos buvo suplanuotos taip, kad būtų teikiamos iki pat projekto pabaigos, o vertinimo tyrimo rezultatai turėjo būti pateikti projektui dar nepasibaigus, siekiant parodyti projekto metu teiktų paslaugų poveikį jo viešinimo metu.

Taigi pirmoji apklausa buvo atlikta 2006 m. gegužės 15 d. – birželio 10 d., buvo apklausta 40 projekte dalyvavusių tėvų, tų pačių metų rugsėjo mėnesį buvo apklausti dar 8 naujai į projektą įsijungę tėvai. Antra apklausa buvo atlikta 2007 m. gegužės mėnesį, joje dalyvavo 39 iš 41 projekte tuo metu dalyvavusių tėvų, nes du atsisakė dalyvauti tyrime. Taigi pirmame ir

antrame matavime dalyvavę tiriamųjų grupės nepilnai sutapo, todėl kad projekto metu vyko dalyvių kaita, tėvai palikinėjo projektą skirtingu metu, kas apsunkino jų antros apklausos organizavimą ir atlikimą. Kadangi 2006 m. rugsėjį tėvai atėjo į projektą vienu metu, tai jiems buvo organizuota pirmoji apklausa, o palikinėjo projektą visi skirtingu metu, todėl jiems paliekant projektą antra apklausa nebuvo atlikta.

1.5. Tyrimo apribojimai

Dėl projekto dalyvių kaitos pirmo ir antro matavimo tiriamųjų grupės nepilnai sutapo, todėl dalis nustatytų pokyčių gali būti susiję su tiriamųjų grupės (imties) kaita.

Tyrėjai stengėsi, kad laiko tarpas tarp dviejų matavimų būtų kuo ilgesnis, tačiau užtruko tyrimo instrumento parengimas, todėl užtruko pirmoji apklausa, taip pat antras matavimas turėjo būti atliktas gerokai prieš projekto veiklą pabaigą, todėl maksimalus laiko tarpas, kurį pavyko užtikrinti buvo vieneri metai.

Kai kurie tyrime dalyvavę tėvai, dėl kaitos, projekte dalyvavo trumpiau nei metus. Parinkti pokyčių matavimo rodikliai reikalauja ilgalaikės intervencijos, giluminių pokyčių, kurie pirmiausia įvyksta požiūriuose, nuostatose, o vėliau elgesyje. Vienerių metų galėjo nepakakti šiems pokyčiams įvykti arba atsiskleisti.

Sunku buvo parinkti objektyvius rodiklius, leidžiančius pokyčius atskleisti, todėl galėjo įvykti taip, kad pokyčiai įvyko kitose srityse, kurių rodikliai nematavo.

Maža tiriamųjų imtis pakenkė nustatytų pokyčių statistiniam reikšmingumui, didžioji pokyčių dalis buvo statistikai nereikšmingi.

1.6. Tyrimo ataskaitos struktūra ir paaiškinimai

Ataskaitą sudaro pagrindinė dalis (1. *Tyrimo pristatymas*, 2. *Tyrimo duomenų analizė*, 3. *Apibendrinimai*) ir priedai (*Priedas 1. Tėvų apklausos anketa, pirmo matavimo; Priedas 2. Tėvų apklausos anketa, antro matavimo*). Pagrindinėje ataskaitos dalyje pateikiama apklausos duomenų analizė atsižvelgiant į užsibrėžtus tyrimo uždavinius.

2. TYRIMO DUOMENŲ ANALIZĖ

2.1. Šeimų biudžeto sandara

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti vidutines šeimos pajamas tenkančias vienam asmeniui bei pajamų šaltinius ir įvertinti ar darbinių pajamų santykis, lyginant su socialinėmis išmokomis, išaugo. Tiriamieji buvo prašomi nurodyti darbinės pajamas, socialines išmokas bei nurodyti kitokio pobūdžio gaunamas pajamas, pagal jų dalį kiekvienam šeimos nariui.

Pirmoje lentelėje pateikti duomenys apie vidutinių darbinių pajamų vidurkius pirmo ir antro matavimo metu.

1 lentelė. Vidutinių mėnesinių darbinių pajamų tenkančių 1 šeimos nariui vidurkiai

	N	Vidurkis, Lt	Standartinis nuokrypis
1 matavimas	47	375	281,14
2 matavimas	37	543,78	402,5

Lyginamoji tyrimo duomenų analizė atskleidė vidutinių mėnesinių darbinių pajamų tenkančių vienam šeimos nariui vidurkių skirtumus. Nustatyta, kad vidutinių pajamų vidurkis per tiriamąjį laikotarpį pakilo 186,78 Lt. (45 proc. nuo pirmojo matavimo vidurkio), nustatytas vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas, nes $p=0,026$. Vadinasi, darbinės pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui projekto metu išaugo.

Vertinant gautus pajamų pokyčius reiktų atsižvelgti į bendrą Lietuvos pajamų rodiklių, tokių kaip minimali mėnesio alga ir vidutinis mėnesinis atlyginimas, pokyčius per tiriamąjį laikotarpį. Statistikos departamento duomenimis 2006 metų 1 ketv. (gegužės mėn), minimalus mėnesinis darbo užmokestis buvo 550 lt (apie 385 lt „į rankas“), o antro matavimo metu (2007 m. 1 ketv. Arba gegužės mėn.) jis buvo 600 lt. (apie 420 lt „į rankas“). Realiai minimalaus darbo užmokesčio padidėjimas darbinių pajamų tenkančių vienam šeimos nariui vidurkio padidėjimui negalėjo turėti reikšmingos įtakos, nes 2-3 asmenų šeimoje, kurioje vienas iš tėvų dirba bei gauna minimumą, vienam šeimos nariui darbinės mėnesio pajamos galėjo padidėti nuo 10 iki 17 litų, kas sudarytų 5 – 9 proc. vidurkio skirtumo.

Didesnės įtakos darbinių pajamų vidurkio didėjimui, galėjo turėti vidutinio darbo užmokesčio šalyje didėjimas. Kuris nuo 2006 m. iki 2007 I ketvirčio padidėjo 468 Lt (ar čia nuodytas padidėjimo skirtumas? Be to reiktų skaičiuoti augimą, ne nuo 2005, o nuo 2006 metų, kai buvo vykdoma pirma apklausa), moterų darbo užmokestis 398,3 Lt.

Antroje lentelėje pateikti duomenys apie socialinių išmokų, tenkančių vienam šeimos nariui vidurkius pirmo ir antro matavimo metu.

1 lentelė. Vidutinių mėnesinių socialinių išmokų tenkančių 1 šeimos nariui vidurkiai

	N	Vidurkis, Lt	Standartinis nuokrypis
1 matavimas	42	44,33	35,93
2 matavimas	37	54,7	49,56

Socialinių išmokų vidutinis dydis išaugo 10,37 Lt (23 proc. nuo pirmojo matavimo vidurkio). Socialinių išmokų augimo tempas buvo mažesnis nei darbinių pajamų augimo tempas. Pajamos iš socialinių išmokų galėjo didėti todėl, kad laikotarpyje tarp dviejų

matavimų padidėjo vaikams skirtų išmokų dydis, taip pat padidėjo (nuo 6 iki 9 metų) vaikų amžius iki kurio mokamos vaiko auginimo išmokos.

Trečioje lentelėje pavaizduoti duomenys apie kitas šeimų pajamas gautas pirmo ir antro matavimo metu.

3 lentelė. **Kito pobūdžio pajamos tenkančios vienam šeimos nariui**

Pajamos 1 šeimos nariui (litais)	Procentinė tiriamųjų šeimų dalis, %	
	1-as matavimas	2-as matavimas
50	10	
60	2,5	
75	2,5	
100	2,5	5
Viso:	17,5	5

Pirmo matavimo metu kitokio pobūdžio pajamas nurodė gaunančios 7 šeimos (3 nurodė gaunančios alimentus vaiko išlaikymui, 2 gauna pajamų iš atsitiktinių darbų) (5 lentelė), o antro matavimo metu tik 2 tiriamosios nurodė gaunančios kitokio pobūdžio pajamas (darbo biržos išmoką bei pajamas iš atsitiktinių darbų). Sunku pasakyti, kodėl neliko alimentų, jei tos moterys, kurios pirmajame matavime gavo alimentus, antroje apklausoje nedalyvavo, tai kodėl nenurodė alimentų naujai išsiskyrusios. Priežastys gali būti kelios, arba dar nebaigti tvarkyti skyrybų ir alimentų dokumentai arba apklausos metu tiriamosios nesuprato, kad turėtų nurodyti ir alimentus, o tyrėjos nepaaiškino.

Apibendrinant galima pasakyti, kad abiejų matavimų metu šeimų pajamose vyravo darbinės pajamos. Lyginant pirmo ir antro matavimų duomenis nustatytas tiek darbinė, tiek socialinių išmokų pajamų augimas, tačiau darbinės pajamos augo sparčiau (labiau) nei pajamos iš socialinių išmokų. Šis pajamų didėjimas gali būti susijęs, ne tik bendru gyvenimo lygio gerėjimu šalyje, bet ir su darbo pokyčiais, nes kaip vėliau ataskaitoje matysime projekto metu dalis tiriamųjų keitė darbą į geriau apmokamą.

2.2. Profesinė kompetencija ir darbo pobūdis

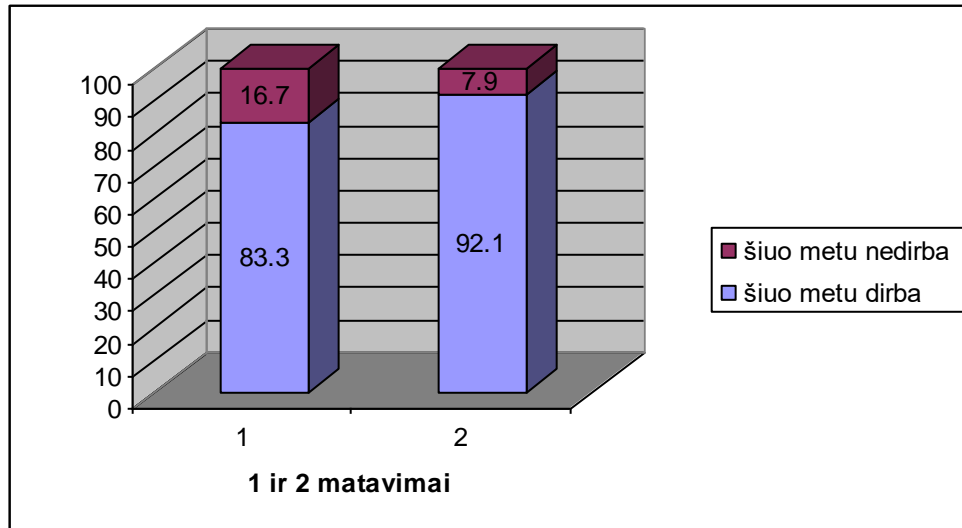
Siekiant nustatyti tikslinės grupės profesinius poreikius, problemas ieškant darbo, turimas ir trūkstamas kompetencijas, respondentams buvo užduota 13 klausimų. Klausimai buvo suskirstyti į tris grupes: šiuo metu nedirbantiems, dirbantiems bei bendri klausimai.

Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar teikiamos paslaugos padėjo naudoti įvairesnius darbo paieškos metodus, išlaikyti turimą darbo vietą bei siekti karjeros. Vienas iš projekto tikslų buvo didinti tėvų įsidarbinimo galimybes, skatinant juos imtis daugiau atsakomybės ir iniciatyvos. Šia apklausos dalimi buvo siekiama išsiaiškinti kaip projekto metu teikiamos paslaugos įtakojo respondentų požiūrio į darbą kaitą, ar paskatino keisti darbą, ieškoti darbo pagal specialybę.

Antrojo matavimo metu tiriamųjų taip pat buvo klausiami keli papildomi klausimai, siekiant įvertinti jų subjektyvų požiūrį į projekto metu gautą naudą, paslaugų efektyvumą, asmeninius pokyčius projekto metu.

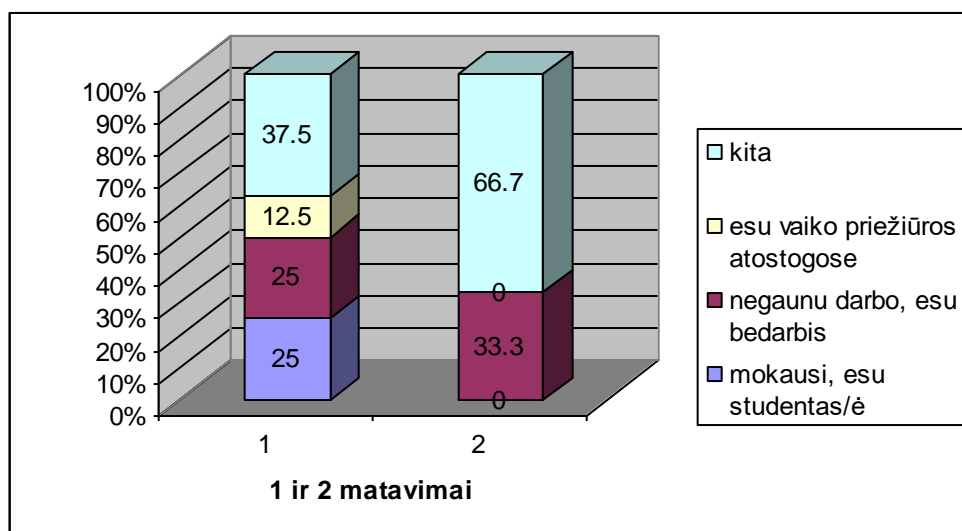
2.2.1. Nedirbančiųjų tiriamųjų charakteristikos

Remiantis respondentų atsakymais, antrojo matavimo metu nedirbančiųjų buvo 7,9 proc. (3) projekto dalyvių, tuo tarpu projekto pradžioje tokių buvo beveik 17 proc. (8) (8 paveikslas).

8 pav. Projekto pabaigoje dirbantys ir nedirbantys respondentai

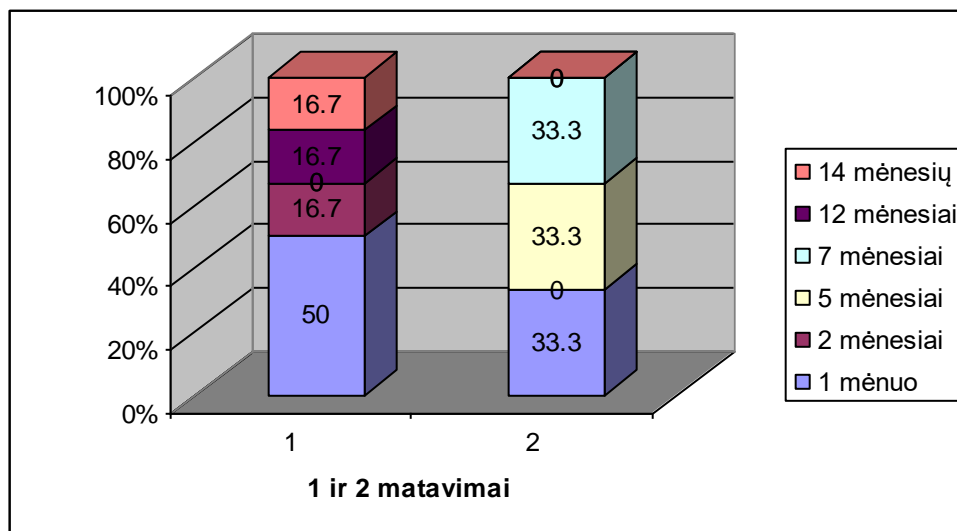
Projekto pabaigoje nedirbo tik 3 tiriamieji, keitėsi nedarbo priežastys (9 paveikslas).

9 pav. Nedarbo priežastys (1 matavimas N=8; 2 matavimas N=3)

Pirmojo matavimo duomenys rodė, kad 2 respondentai mokėsi arba studijavo, vienas negalėjo rasti darbo, vienas tiriamasis nurodė, kad yra vaiko priežiūros atostogose. Dar 3 tiriamieji nurodė kitas priežastis: „nemoka lietuvių kalbos“, „nėra kam prižiūrėti vaiko“, „ieško darbo, kuris leistų daugiau laiko skirti vaikui“. Iš nedirbančių projekto dalyvių, penki nurodė, kad ieško darbo. Antro matavimo metu tik vienas tiriamasis buvo bedarbis, nes negavo darbo, o kiti du nurodė kitas nedarbo priežastis, t.y., ieško gerai apmokamo darbo ir, kad yra neseniai grįžę iš užsienio, kur šiuo metu dirba ar dirbo dirba, todėl Lietuvoje darbo neieško. Lyginant nedarbo priežastis, galima daryti prielaidą, kad dalis tiriamųjų grįžo į darbą po vaiko auginimo atostogų, tam projektas tiesioginės įtakos negalėjo turėti jei jos baigėsi. Nebent jis paskatino moteris, kurios buvo vaiko iki 3 metų auginimo atostogose, greičiau grįžti į darbo rinką.

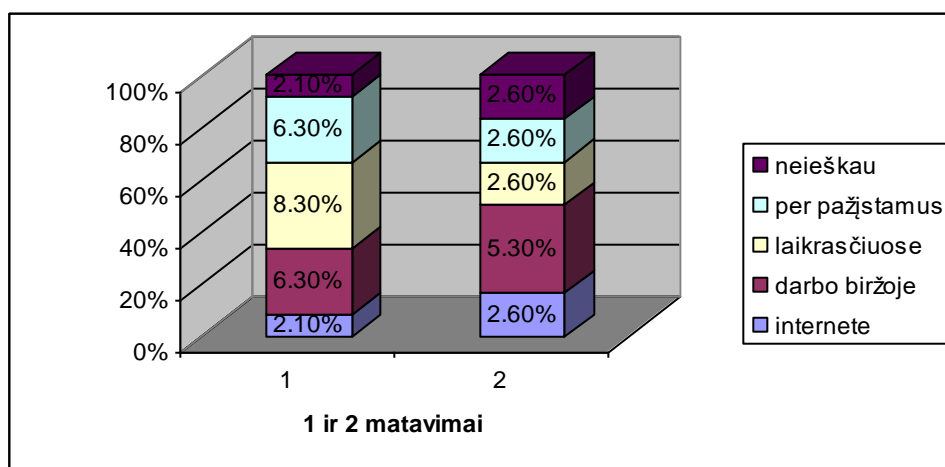
Gana ženkliai pakito darbo paieškos trukmė (10 paveikslas).

10 pav. Darbo paieškos trukmė (1 matavimas N=8; 2 matavimas N=3)

Tarp antrame matavime likusių 3 bedarbių neliko ilgalaikių bedarbių, ilgiausiai darbo paieškos jiems truko 7 mėnesius. Projekto pradžioje 2 apklaustiesiems darbo paieškos procesas užtruko 12-14 mėnesių.

Darbo paieškos būdų pokyčiai pavaizduoti 11 paveiksle, jame procentai pateikti nuo visų pirmame ir antrame matavimuose dalyvavusių tiriamųjų.

11 pav. Darbo paieškos būdai

Darbo paieškos būdai iš esmės beveik nesikeitė nuo projekto pradžios. Abiejų apklausų metu buvo po vieną tiriamąjį, kurie nurodė, kad darbo nieieško, o likusieji rinkosi įvairius darbo paieškos būdus ir derino juos tarpusavyje.

2.2.2. Dirbančių tiriamųjų charakteristikos

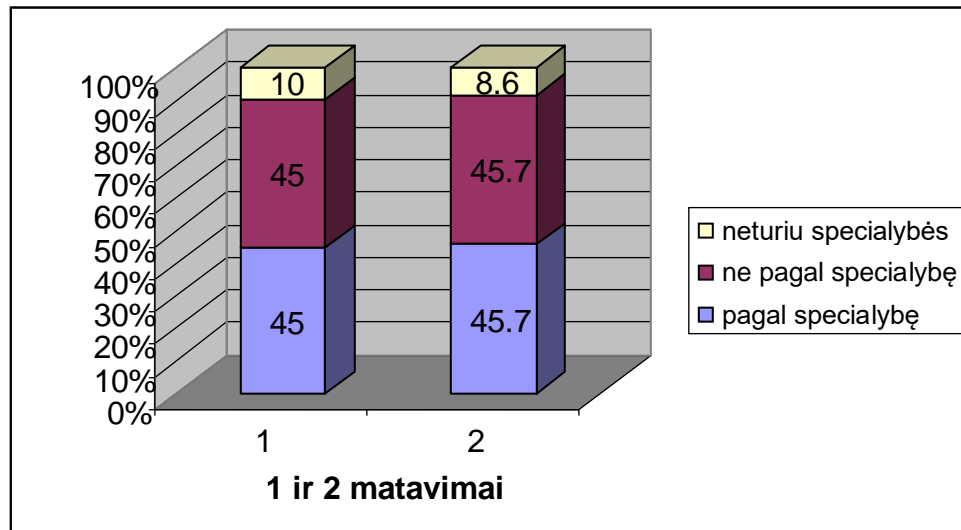
Kita klausimų grupė buvo pateikta 35 dirbantiems projekto dalyviams. Dirbančių projekto dalyvių dalis padidėjo 11 nuošimčių, nuo 83,3 proc. pirmo matavimo metu pradžioje iki 92,1 proc. antro matavimo metu. Antro matavimo metu projekto dalyvių užimamos pareigos ar dirbamo darbo pobūdis iš esmės nesiskyrė nuo pirmo matavimo duomenų.

Antro matavimo metu 88 proc. dirbančių tiriamųjų nurodė, kad dirba vienoje darbovietėje, projekto pradžioje jų buvo 93 proc. Šiuos duomenis pakoregavo keli

respondentai, kurie nurodė, kad uždarbiauja papildomai, dirba keliose darbovietėse. Kadangi visi tiriamieji turi kelis mažamečius vaikus, galima daryti prielaidą, kad keliems darbams, ar papildomiems darbams, jie neturėjo laiko. Viena iš priežasčių, kodėl šis projektas buvo jiems naudingas, tėvai įvardijo galimybę saugiau palikti vaikus ikimokyklinėse įstaigose ilgiau.

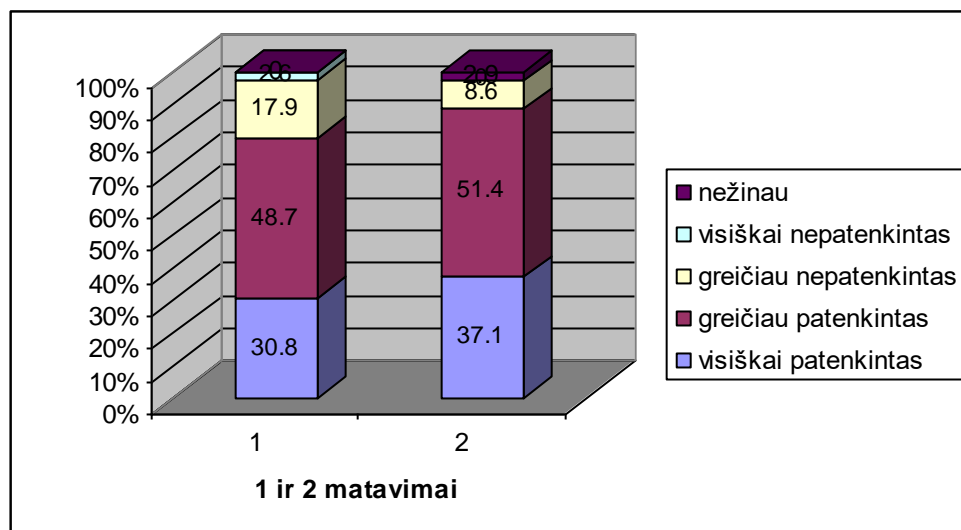
Dvyliktame paveiksle pateikti duomenys apie tai, kiek dirbančių tiriamųjų dirbo pagal turimą specialybę.

12 pav. Tiriamieji dirbantys pagal ir ne pagal turimą specialybę (1 matavimas N=40, 2 matavimas N=35)

Abiejų matavimų duomenys beveik nesiskyrė, apie 45 proc. dirbančių tiriamųjų tiek tyrimo pradžioje, tiek pabaigoje dirbo pagal specialybę. Tokia pati dalis – dirbo ne pagal specialybę. Vidutiniškai 9 proc. nurodė, kad specialybės neturi.

Tačiau pasitenkinimas dirbamu darbu projekto eigoje kito (13 paveikslas).

13 pav. Dirbančiųjų pasitenkinimas darbu (N=32)

Didžioji dalis projekto dalyvių antro matavimo metu buvo greičiau patenkinti arba visiškai patenkinti dirbamu darbu. Jų skaičius nuo projekto pradžios padidėjo 9 procentais, taip pat

antrame matavime neliko visiškai nepatenkintų darbu. Pasitenkinimo darbu pokyčiai gali būti susiję su darbo pokyčiais, kurie toliau aptariami.

Antro matavimo metu tiriamųjų buvo papildomai klausta, ar projekto eigoje jie keitė darbą, įsidarbino. Atsakymą „taip“ pasirinko 28 proc. tiriamųjų, todėl galima daryti prielaidą, kad dalis respondentų, kurie pirmojo matavimo metu nurodė, kad nėra pilnai patenkinti savo darbu, jį pakeitė. Darbo pasikeitimai vertinami teigiamai: daugiau uždirba 70 proc., naujame darbe užima aukštesnes pareigas 56 proc., dirba labiau patinkantį darbą 57 proc. pakeitusių darbą ar pareigas tiriamųjų.

Tiriamųjų taip pat papildomai buvo klausama, kas jiems padėjo susirasti naują darbą, ar keisti pareigas. Atsakymai buvo labai įvairūs, juos galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes:

1) atsakymai tiesiogiai susiję su projekto veiklomis, pvz., prailgintas vaikų priežiūros įstaigos darbo laikas, kompiuterių kursai;

2) netiesiogiai susiję su projekto veiklomis, pvz., didelis noras, išaugusi motyvacija, pasitikėjimas savimi, susiklėsčiusios aplinkybės šeimoje ir pan. Šiems veiksniams galėjo turėti įtakos projekto metu teiktos paslaugos, tačiau taip pat juos galėjo lemti kitos išorinės sąlygos ir aplinkybės.

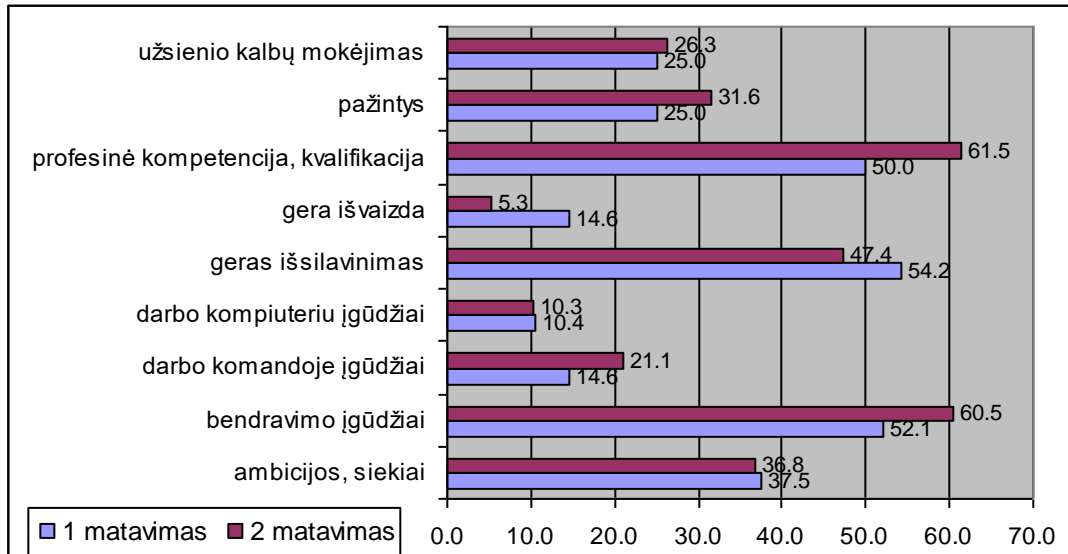
Galima daryti prielaidą, kad projekto metu teiktos tarpininkavimo įsidarbinant paslaugos, kvalifikacijos kėlimo kursai turėjo teigiamos įtakos projekto dalyvių darbinei padėčiai, 11 jų keitė arba susirado darbą, didėjo pasitenkinimas darbu. Tačiau sunku įvertinti visus kitus asmeninius ir išorinius veiksnius, pvz., projekto dalyvių motyvaciją, asmeninę situaciją šeimoje, atsitiktinai pasiūlytas geresnis darbas, bendros darbo rinkos tendencijos Lietuvoje ir kt., galėjusiems turėti įtakos minėtiems pokyčiams. Bendrai Lietuvoje 2005 m. buvo fiksuotas 8,3 proc. nedarbo lygis, tuo tarpu 2007 m. I ketvirtį 5 proc.

2.2.3. Darbo paieškos nuostatos

Kadangi projekto tikslinė grupė buvo šeimos turinčios mažamečių vaikų, kurios susiduria su kai kuriais šeimos pareigų ir darbo derinimo sunkumais, likę penki klausimai buvo užduoti visiems dalyviams, tiek dirbantiems, tiek ne. Buvo siekiama išsiaiškinti visų respondentų požiūrį į tai, kas gali paskatinti susirasti norimą darbą, kokia būtų respondentų motyvacija keisti darbą ir pan.

Tiriamųjų buvo klausama, kas, jų nuomone, padeda susirasti norimą darbą, kuo užsiimtu, jeigu šiuo metu nedirbtų, ar žinotų, kur ieškoti darbo skelbimų, mokėtų užpildyti gyvenimo aprašymą. Taip pat tiriamiesiems buvo užduoti keli klausimai, siekiant įvertinti jų subjektyvų požiūrį į darbo paieškos procesą.

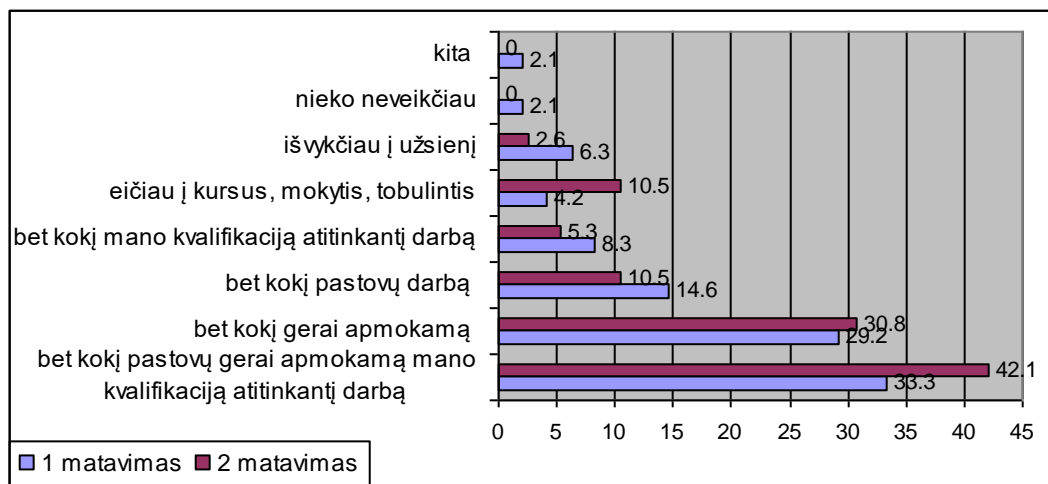
Keturioliktame paveiksle pateikti lyginamieji duomenys apie tiriamųjų požiūrį į veiksnius, padedančius susirasti norimą darbą.

14 pav. Veiksniai, padedantys susirasti darbą

Lyginamoji pirmo ir antro matavimų rezultatų analizė parodė, kad keitėsi tiriamųjų nuomonės dėl padedančių susirasti darbą veiksnių. Keitėsi pirmųjų trijų svarbiausių ir paskutinių trijų mažiausiai svarbių veiksnių eilės tvarka, nors iš esmės jie liko tie patys. Padidėjo profesinės kompetencijos ir kvalifikacijos (skirtumas 11,5 proc.), bendravimo įgūdžių (skirtumas 8,4 proc.), komandinio darbo įgūdžių (skirtumas 6,5 proc.) svarba, tuo tarpu sumažėjo išvaizdos (skirtumas 9,3 proc.) ir išsilavinimo (skirtumas 6,8 proc.) svarba įsidarbinant.

Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti tiriamųjų aktyvumą ieškant darbo ir norą prisiimti atsakomybę už priimamus sprendimus bei įvairias gyvenimo situacijas, todėl jų buvo klausama, ką jie darytų, jei šiuo metu nedirbtų, tiriamieji galėjo rinktis tiek atsakymo alternatyvų, kiek norėjo iš 9 galimų (15 paveiksle).

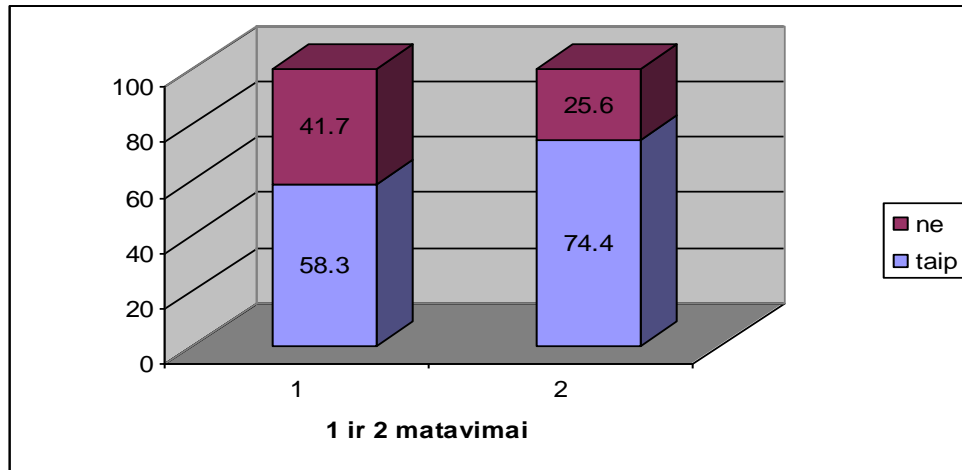
15 pav. Jei šiuo metu nedirbtų tai...

Iš 15 paveiksle pateiktų duomenų matome, kad projekto pabaigoje veiklų prioritetai, t.y., jų eiliškumas pagal pasirinkimo dažnumą praktiškai nesikeitė, tačiau net 11,1 procentu daugiau tiriamųjų antrojo matavimo metu manė, kad, jei duotu metu nedirbtų, tai rinktųsi pastovų gerai apmokamą darbą, taip pat 6,3 procentais daugiau tiriamųjų eitų į kursus kelti kvalifikacijos, tuo tarpu 3-5 procentais sumažėjo tiriamųjų, kurie rinktųsi bet kokį svarbu pastovų, bet kokį svarbu profesinę kvalifikaciją atitinkantį darbą arba išvyktų į užsienį.

Galima sakyti, kad antro matavimo metu sugriežtėjo arba padidėjo lūkesčiai norimo darbo atžvilgiu ir padidėjo noras kelti kvalifikaciją.

Projekto dalyvių taip pat buvo teirautasi apie jų mokėjimus naudotis internetu, interneto prieigą, parašyti gyvenimo aprašymą. Mokėjimai parašyti gyvenimo aprašymą beveik nesikeitė. Didesnis pokytis pastebimas kalbant apie mokėjimus naudotis internetu ieškant darbo (16 paveikslas).

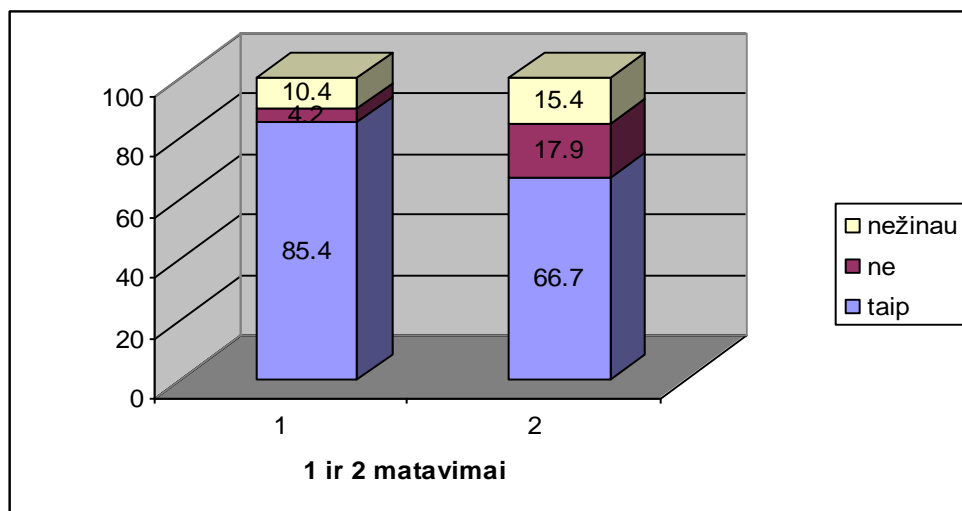
16 pav. Gebėjimas susirasti darbo skelbimus internete

Gebančių susirasti darbo skelbimus internete išaugo 16 proc. Galinčių rasti interneto prieigą dalis padidėjo 14 procentų. Šiuos pokyčius lėmė projekto metu teikti kompiuteriniai kursai ir asmeninės tikslinės grupės narių pamokėlės.

2.2.4 Kvalifikacijos kėlimo nuostatos

Projekto dalyviams buvo pateikti 3 klausimai, susiję su kvalifikacijos tobulinimu, jų poreikiais ir nusistatymais kvalifikacijos kėlimo, taip pat lėšų, kurias norėtų ir galėtų patys skirti mokymams, atžvilgiu. Antrojo matavimo metu dalyvių buvo papildomai klausama, ar projekto metu jie dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo kursuose ir kaip gali įvardinti mokymų naudą.

Kvalifikacijos kėlimo nuostatų pokyčiai pavaizduoti 17 paveiksle.

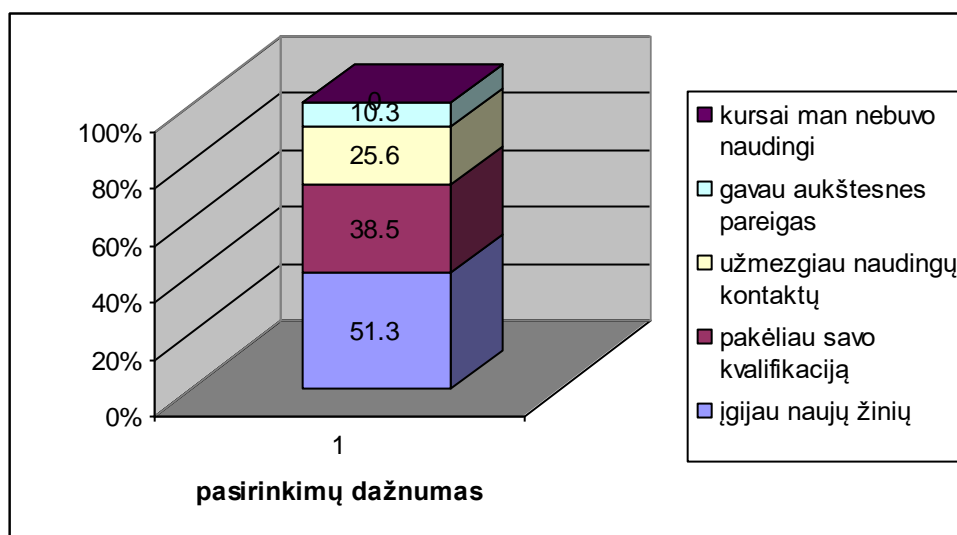

17 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus kelti kvalifikaciją

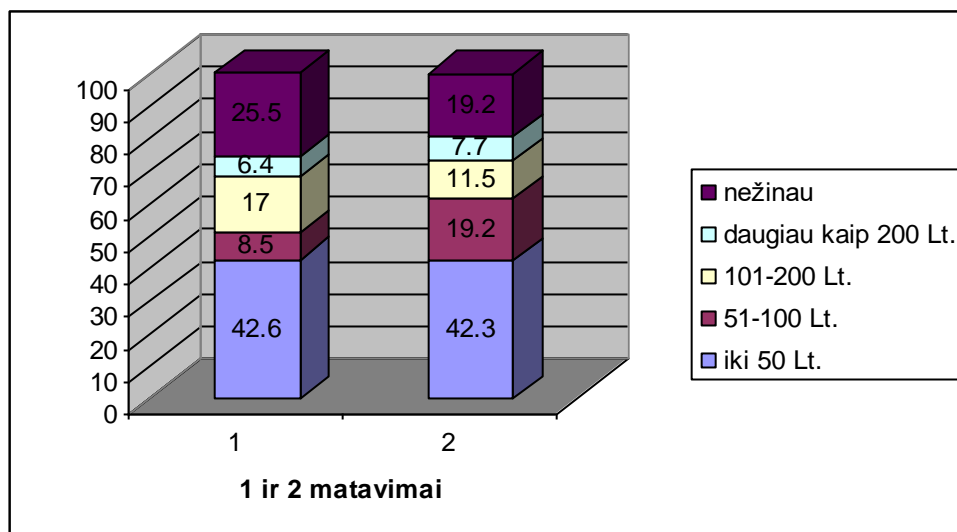
Pirmojo matavimo duomenys parodė, kad didžioji dauguma (85,4 proc.) tiriamųjų norėjo kelti savo kvalifikaciją. Antrojo matavimo metu norinčiųjų sumažėjo 20 proc., vadinasi, dalis šio poreikio buvo patenkinta. Remiantis antrojo matavimo duomenimis 53,8 proc. tiriamųjų dalyvavo projekto metu siūlytuose kvalifikacijos kėlimo kursuose, tačiau vis dar norinčių tobulintis liko beveik 67 proc. Antrojo matavimo metu tyrimo dalyvių taip pat buvo klausiama, kokią naudą jie gavo dalyvaudami mokymuose projekto metu (18 paveikslas).

18 pav. Kvalifikacijos tobulinimo seminarų nauda

Pusė mokymuose dalyvavusių tiriamųjų, jų nuomone, įgijo naujų žinių, 38,5 proc. pakėlė savo kvalifikaciją, 10 proc. gavo aukštesnes pareigas.

Tiriamųjų taip pat buvo prašoma nurodyti kiek lėšų iš savo biudžeto galėtų skirti kvalifikacijos kėlimui (19 paveikslas).

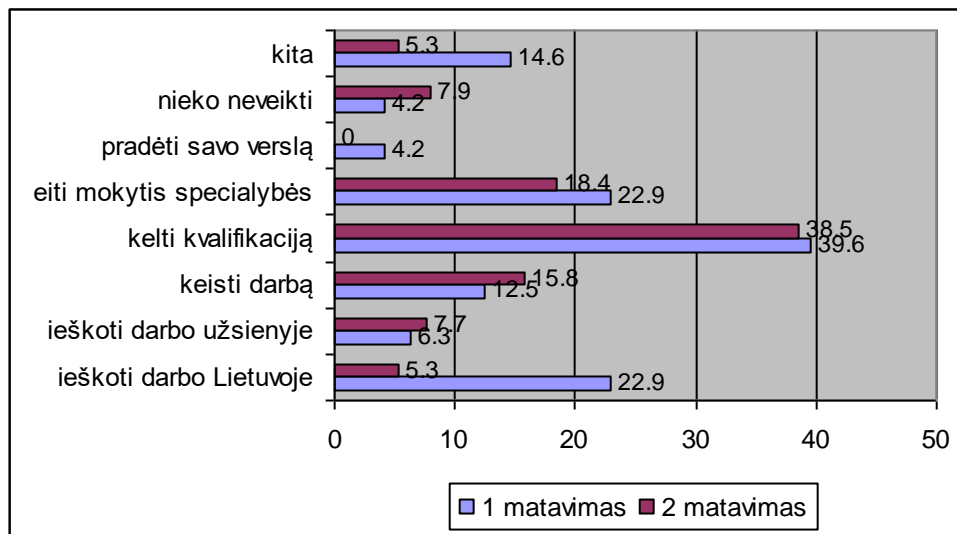

19 pav. Lėšos, kurias tiriamieji galėtų skirti kvalifikacijos kėlimui

Duomenys rodo, kad tiriamųjų požiūris į lėšas kvalifikacijai tobulinti pakito neženkliai. Šiek tiek sumažėjo neapsisprendusiųjų dalis, taip pat sumažėjo 101 – 200 Lt. ir padidėjo 51 – 100 Lt. galinčių skirti kvalifikacijos kėlimui grupės.

Atsižvelgiant į išsikeltus šio tyrimo uždavinius, buvo bandoma išsiaiškinti tiriamųjų ateities planus, buvo klausama, kuo jie ketina užsiimti artimiausioje ateityje (20 paveikslas).

20 pav. Tiriamųjų ateities planai

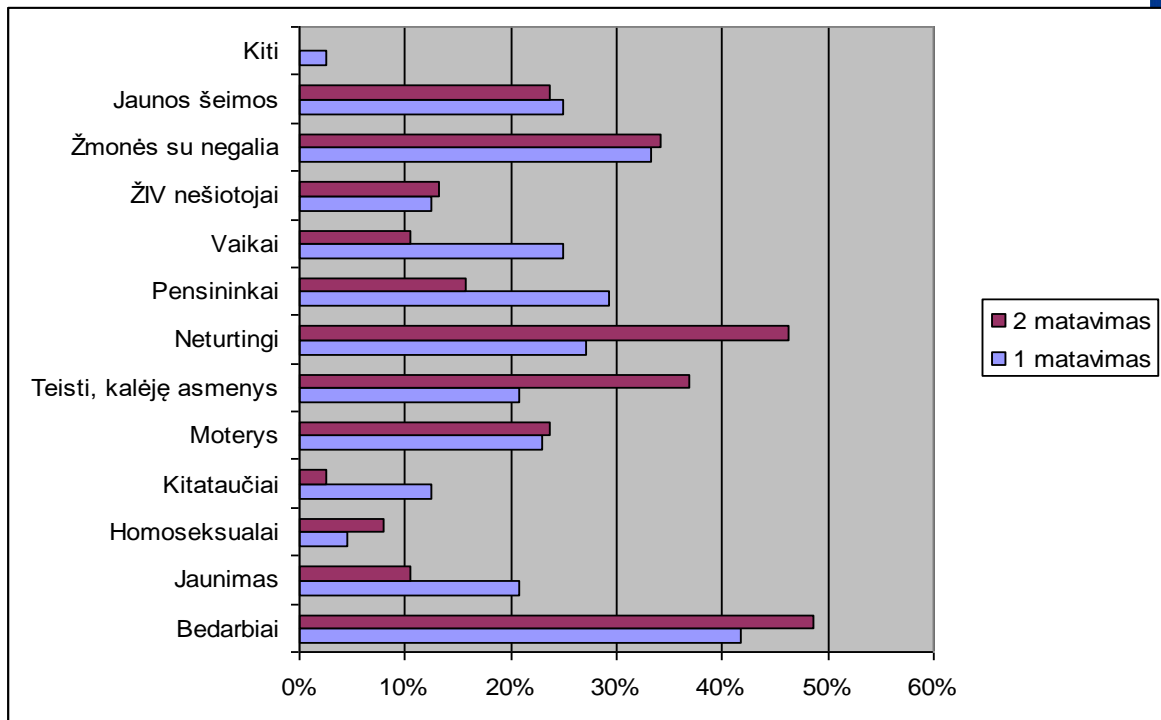
Esminiu pokyčiu tarp dviejų matavimų galime įvardinti respondentų požiūrio į darbo paieškos galimybes Lietuvoje kaitą. Projekto pradžioje tik 5 proc., apklaustųjų planavo ieškoti darbo mūsų šalyje, projekto pabaigoje tokių buvo 23 proc. Išliko nepakitusi tiriamųjų ketinančių toliau kelti kvalifikaciją dalis. Galima daryti prielaidą, kad prie šio pokyčio prisidėjo projekto metu suteiktos žinios apie darbo paieškos būdus, tarpininkavimo paslaugų teikimas, susitikimais su darbdavių bei profsąjungų atstovais.

Tyrimo rezultatai parodė, kad kvalifikacijos kėlimo poreikiai projekto metu buvo iš dalies patenkinti. Nors artimiausiu metu ketinančių mokytis sumažėjo, tačiau žvelgiant į tolimesnius ateities planus, norinčiųjų kelti kvalifikaciją dalis liko pastovi. Gali būti, kad noras kelti kvalifikaciją atsirado tiems, kurie anksčiau jo neturėjo, arba dalyvavusiems mokymuose tyrimo dalyviams atsirado noras tobulintis kitose srityse. Bendrai kvalifikacijos kėlimo kursų nauda buvo vertinama teigiamai, nes suteikė žinių, naudingų kontaktų, leido gauti aukštesnes pareigas.

2.3. Socialinių grupių integracija į visuomenę

Siekiant išsiaiškinti, ar projekto tikslinė grupė identifikuoja save su pažeidžiamiausiomis visuomenės grupėmis, tiriamųjų buvo prašoma nurodyti pažeidžiamiausias jų nuomone visuomenės grupes. Taip pat siekiant išsiaiškinti tėvų socialinį aktyvumą, buvo klausama, ar jie dalyvauja kokioje visuomeninėje veikloje, ir prašoma nurodyti kokioje, o, jei nedalyvauja, – tai kas tam trukdo.

Taigi tiriamųjų buvo prašoma nurodyti, jų nuomone, pažeidžiamiausias visuomenės grupes. Tiriamieji galėjo pasirinkti iki 3 atsakymo variantus iš 13 galimų (21 paveikslas).

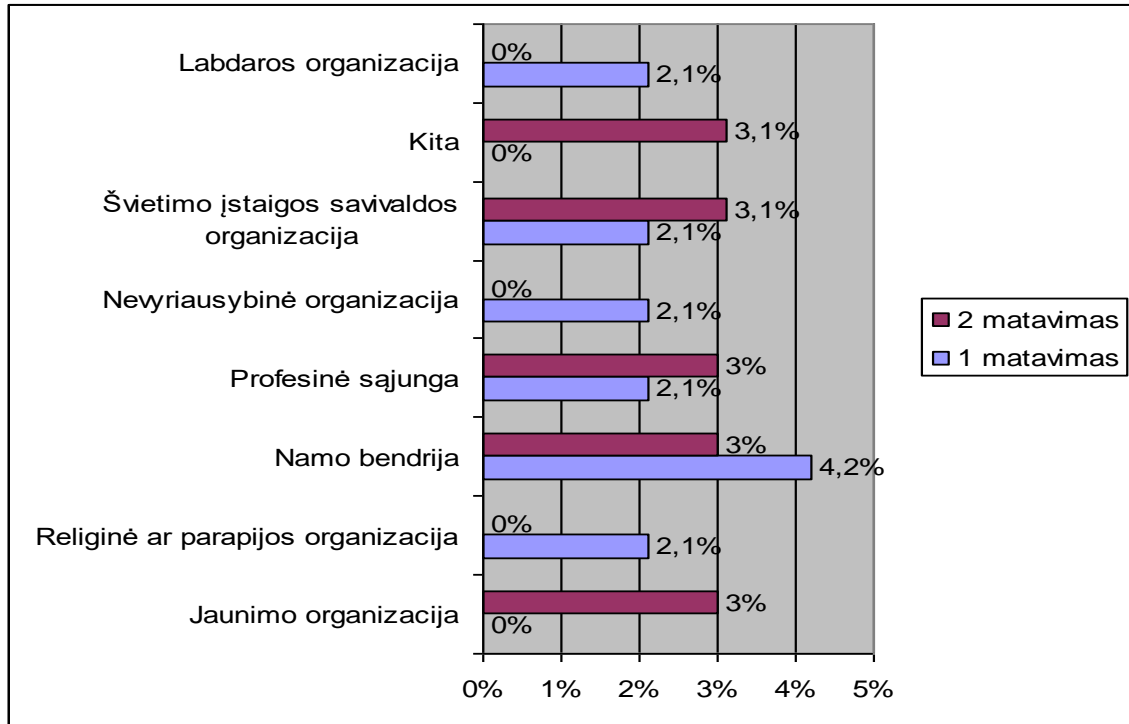

21 pav. Labiausiai pažeidžiamos socialinės grupės

Nors per metus pasikeitė tiriamųjų nuomonė dėl labiausiai pažeidžiamų socialinių grupių, t.y., keitėsi eiliškumas pagal pažeidžiamumą, tačiau labiausia pažeidžiama grupė buvo pradžioje ir išliko bedarbiai. Antroje (iš ketvirtos) pagal pažeidžiamumą vietoje atsidūrė neturtingieji, taip manančių padaugėjo nuo 27,1 proc. iki 46,2 proc. Keitėsi nuomonės dėl kitataučių, jaunimo, vaikų, pensininkų pažeidžiamumo. Kitataučius laikančių viena iš trijų labiausiai pažeidžiamų grupių sumažėjo nuo 12,5 proc. iki 2,6 proc. bei jaunimą laikančiųjų labiausiai pažeidžiama grupė sumažėjo nuo 20,8 proc. iki 10,5 proc. Tačiau padaugėjo manančių, kad labiausiai pažeidžiami yra neturtingi, teisti bei kalėję asmenys, jie pakilo į pirmąjį labiausiai pažeidžiamų grupių trejetuką.

Atsižvelgiant į tai, kad tyrime dalyvavo palyginti jaunos moterys, auginančios vaikus, galima daryti prielaidą, kad jos priklauso moterų, galbūt dar jaunų šeimų grupėms. Šių dviejų grupių pažeidžiamumo vertinimas tesiekė 22-25 procentus ir nekito tyrimo eigoje. Dar vienas požymis tyrime dalyvavusių šeimų, tai mažos pajamos, ši grupė tiriamųjų buvo įvertinta kaip antra pagal pažeidžiamumą abiejų matavimų metu. Vadinasi, projektas požiūriui į save kaip pažeidžiamą grupę poveikio neturėjo, visų kitų nustatytų požiūrių pokyčių priežastis sunku nuspėti.

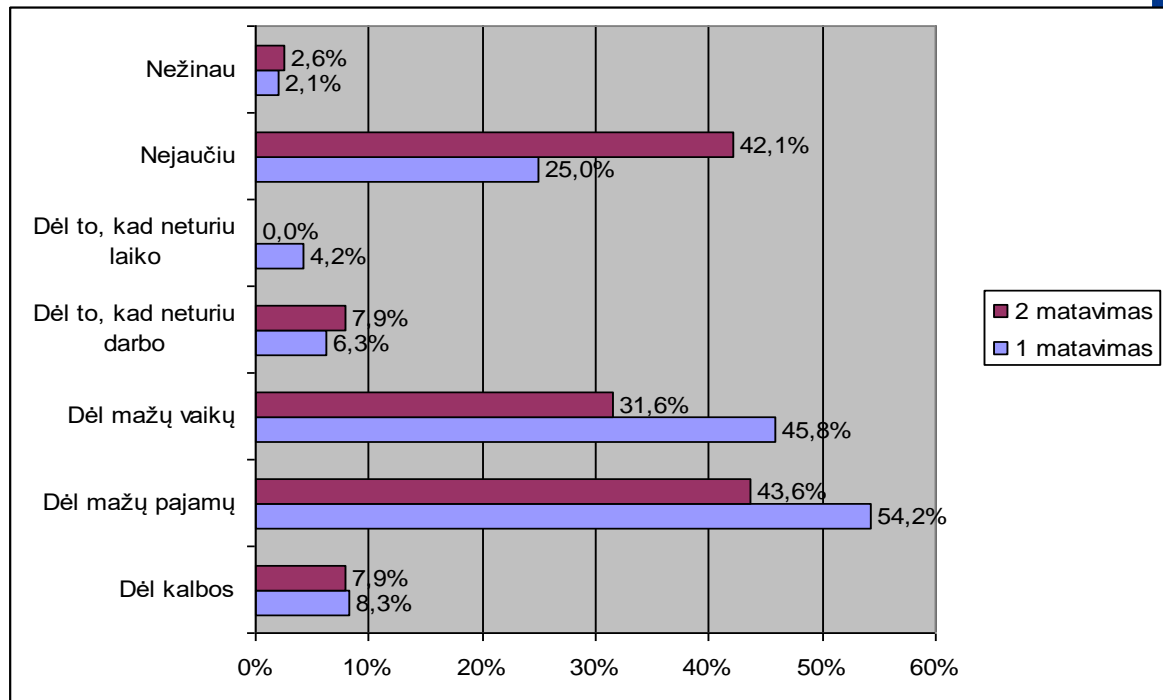
Siekiant išsiaiškinti tėvų socialinį aktyvumą, buvo klausama ar jie dalyvauja kokioje nors visuomeninėje veikloje ir prašoma nurodyti kokioje (22 paveikslas).

22 pav. Dalyvavimas visuomeninių organizacijų veikloje

Bendrai projekto dalyvių visuomeninis aktyvumas buvo ir išliko labai mažas. Dalyvaujančių visuomeninėje veikloje dalis išaugo nuo 14,7 proc. iki 18,2 proc., tačiau neliko dalyvaujančių labdaros organizacijose, NVO ir religinėse organizacijose. Šiek tiek padaugėjo dalyvaujančių profesinių sąjungų, švietimo įstaigų savivaldos organizacijų, jaunimo organizacijų veikloje. Vis dėl to galima teigti, kad projekto dalyviai daugiau atrado laiko saviraiškai ar savo teisių gynimui. Tai galėjo paskatinti projektas, suteikęs vaikų priežiūros paslaugas, galimybę susitikti su darbdavių atstovais, ir kompleksinės konsultacijos, kurių metu tiriamieji daugiau sužinojo apie savo teises ir galimybes jas ginti.

Tiriamųjų buvo prašoma nurodyti priežastis, jų nuomone, trukdančias pilnavertiškai dalyvauti visuomeninėje veikloje. Buvo galima rinktis visus tinkamus variantus iš 4 galimų arba nurodyti savo (23 paveikslas).

23 pav. Priežastys, trukdančios dalyvauti visuomeninėje veikloje

Ženkliai padaugėjo nejaučiančių trukdžių dalyvauti visuomeninėje veikloje, tokių tiriamųjų padaugėjo nuo 25 proc. iki 42,1 proc. Nuo 54,2 proc. iki 43,6 proc. sumažėjo teigiančių, kad dalyvauti visuomeninėje veikloje trukdo mažos pajamos ir nuo 45,8 proc. iki 31,6 proc. sumažėjo teigiančių, kad tam trukdo vaikai.

Apibendrinant galima pasakyti, kad projekto metu sumažėjo objektyvių (išorinių) kliūčių, pvz., nėra kam prižiūrėti vaikų arba mažos pajamos, dalyvauti visuomeninėje veikloje. Kadangi joje dalyvaujančių nežymiai padaugėjo, tačiau ženkliai, beveik 20 proc., padaugėjo nematančių tam kliūčių.

2.4. Šeimos gyvenimo aspektai

Siekiant įvertinti socialinio darbo, psichologinės pagalbos, teisinių bei vaikų priežiūros paslaugų poveikį šeimoms, buvo tiriami įvairūs šeimos gyvenimo aspektai:

- šeimos integruotumo,
- tėvystės įgūdžių,
- vaikų auklėjimo sunkumų,
- konfliktų ir jų sprendimo būdų,
- vyro ir moters pasiskirstymo vaidmenimis,
- naudojamų problemų sprendimo būdų,
- šeimos ir darbo pareigų suderinamumo.

2.4.1. Šeimos integruotumas

Siekiant išsiaiškinti, kai kurias tėvų savybes, tokias kaip pasitikėjimą savimi, gebėjimą apginti save ir savo nuomonę, priimti sprendimus, taip pat polinkius rizikuoti ir kitas savybes buvo formuluojami teiginiai, ir prašoma pasakyti ar tiriamiesiems jie tinka ar ne. Šios klausimų grupės atsakymų pasiskirstymai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Tėvų asmeninių savybių subjektyvūs vertinimai (1 ir 2 matavimai)

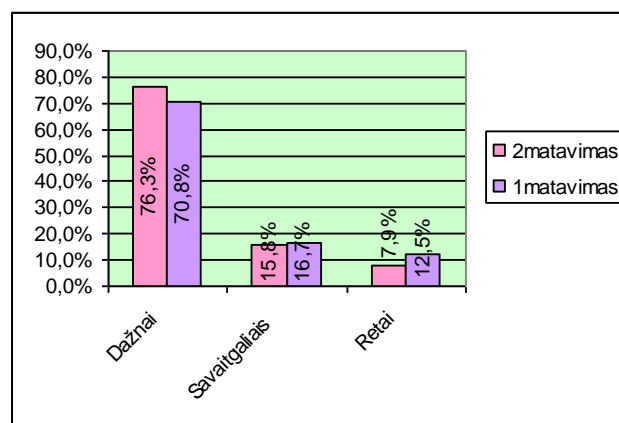

<i>Teiginiai</i>	<i>Sutinku 2mat.</i>	<i>Sutinku 1mat</i>
Mano šeima man labai svarbi.	100,0%	100,0%
Ištikus nesėkmei, nenusimenu ir pradėdau viską iš naujo.	97,4%	93,5%
Paprastai išsakau ir ginu savo nuomonę man rūpimais klausimais.	94,6%	93,6%
Dažniausiai pasitikiu savimi ir savo sugebėjimais.	78,9%	63,8%
Manau, kad galėčiau apginti savo teises ir interesus.	63,2%	54,3%
Nemėgstu pokyčių savo aplinkoje ir gyvenime.	63,2%	48,9%
Bendrai nesu linkęs/usi rizikuoti.	65,8%	63,8%
Dažniausiai savo sprendimus gerai apgalvoju ir pasveriu.	78,9%	85,1%

Savo asmenines savybes tiriamieji pirmą ir antrą kartą vertino labai panašiai, tačiau atsirado tam tikrų skirtumų. Antro matavimo metu padaugėjo pasitikinčių savimi ir savo sugebėjimais (skirtumas 15,1 proc.), galinčių apginti savo teises ir interesus (skirtumas 8,9 proc.), tačiau sumažėjo teigiančių, kad mėgsta pokyčius savo aplinkoje ir gyvenime (skirtumas 14,3 proc.), o taip pat apgalvojančių ir pasveriančių savo sprendimus (skirtumas 6,2 proc.). Nors visi minėti skirtumai tarp pirmo ir antro matavimo nebuvo statistiškai reikšmingi, tačiau verti dėmesio ir aptarimo. Galima daryti prielaidą, kad projekto metu išsilaikė ir padidėjo tiriamųjų vidinis pasitikėjimas savimi ir su savisauga susijęs elgesys, pvz., gebėjimas apginti savo nuomonę, teises ir interesus, tačiau atsirado kritiškesnis aplinkos ir savo elgesio vertinimas, pvz., daugiau pripažįsta kad nemėgsta pokyčių, kad daro skubotus sprendimus. Visus šiuos pokyčius galima vertinti kaip teigiamus, nes kai kurių baimių ir sunkumų pripažinimas leidžia juos greičiau išspręsti ar įveikti.

Į klausimą apie šeimą suartinančias tradicijas atsakymai pirmo ir antro matavimo metu beveik nesiskyrė. Šeimos tradicijas tiriamieji siejo su tradicinėmis šventėmis ir gimtadieniais, o ne su kasdieninio gyvenimo, pvz., visos šeimos susėdimu prie stalo pusryčiams ar vakarienei, pasivaikščiavimais savaitgaliais, tradicijomis. Sunku pasakyti kodėl, ar todėl, kad tai tiriamiesiems neatėjo į galvą ar todėl, kad tokių dalykų nėra jų gyvenime. Taigi dažniausiai buvo minima, kad šeimas suartina tradicinės šventės, tokios kaip Kalėdos, Velykos, bendrai šventės arba tautinės, religinės šventės, gimtadieniai, laisvalaikis ir atostogos, taip pat buvo paminėti namų tvarkymas, žaidimai, bendra veikla, giminės susitikimai, bendravimas su vaiku, nuolatinis bendravimas ir draugiškumas. Projekto metu šeimos tradicijoms nebuvo skiriama ypatingo dėmesio, arba kalbama apie laisvalaikį, vaikų auklėjimo ypatumus neišskiriant ar neįvardijant, kad kai kurie dalykai yra ar gali virsti šeimos tradicijomis, todėl tiriamieji atsakinėjo taip kaip klausimą suprato.

Dvidešimt ketvirtame paveiksle pateikti lyginamieji duomenys apie tai, kaip dažnai šeimos susirenka draugėn.

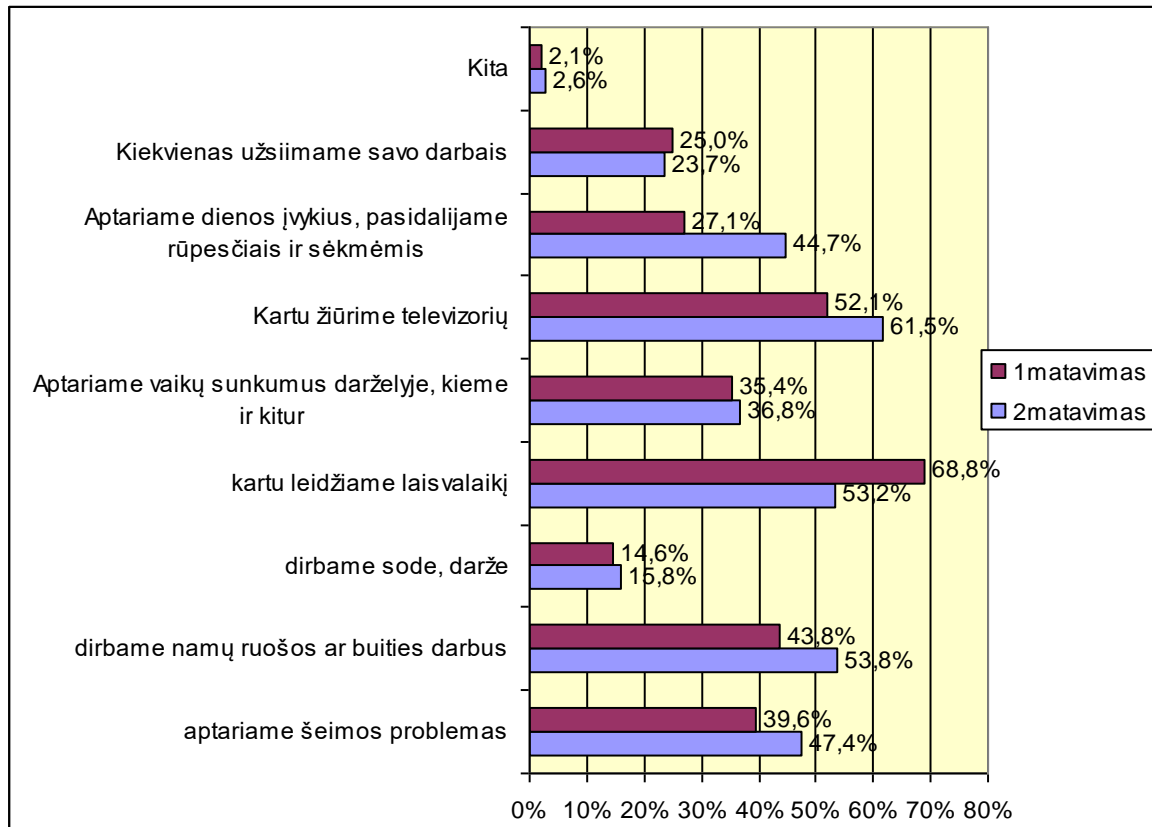

24 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos buvimo kartu dažnumą (1 ir 2 matavimai)

Lyginamoji duomenų analizė parodė, kad šiek tiek padaugėjo šeimų dažnai ir sumažėjo retai leidžiančių laiką kartu, nustatyti skirtumai statistikai nereikšmingi.

Tiriamųjų buvo teirautasi, ką šeima susirinkusi kartu veikia (25 paveikslas).

25 pav. Šeimos bendro laiko praleidimo būdai (1 ir 2 matavimai)

Paveiksle pavaizduoti duomenys rodo tam tikrus teigiamus pokyčius šeimos bendrai praleidžiamo laiko būduose. Nors 15 proc. sumažėjo šeimų kartu leidžiančių laisvalaikį, tačiau padaugėjo šeimų aptariančių dienos įvykius, pasidalijančių rūpesčiais ir sėkmėmis (skirtumas 17,6 proc.), kartu dirbančių namų ruošos ar buities darbus (skirtumas 10 proc.), kartu aptariančių šeimos problemas (skirtumas 7,8 proc.). Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad projekto eigoje šeimose atsirado didesnis pasitikėjimas, pagarba ir atvirumas, nes lyginant su pirmos apklausos duomenimis šeimose daugiau dėmesio skiriama vieni kitiems. Iš tyrimo duomenų matome, kad sumažėjo kartu praleidžiamas laisvalaikis, galima daryti išvadą, kad laisvalaikio laikas bendrai sumažėjo, nes padidėjo mamų darbinis užimtumas, vaikai daugiau laiko praleidžia darželyje, tačiau bendro laisvalaikio galėjo sumažėti ir todėl, kad visa šeima daugiau užimta bendrais šeimos reikalais: atlieka namų ruošos ar buities darbus, dirba sode, darže, aptaria dienos įvykius. Visi aptarti skirtumai nėra statistikai reikšmingi.

Siekiant daugiau sužinoti apie tiriamas šeimas buvo suformuluoti šeši teiginiai apie šeimoje rodomą pagarbą, pasitikėjimą, egzistuojančias taisykles, teikiamą paramą ir palaikymą ir prašoma pažymėti ar tai būdinga tiriamųjų šeimoms. Teiginiai ir atsakymų pasiskirstymai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė. Teiginiai apie santykius šeimoje ir atsakymų pasiskirstymas (1 ir 2 matavimai)

<i>Teiginiai</i>	<i>Sutinku 2 matavimas</i>	<i>Sutinku 1 matavimas</i>
aš patenkinta(s) tuo, kaip šeimos nariai su manimi bendrauja	79,4%	72,1%
aš patenkinta(s) tuo, kaip aš ir mano šeimos nariai praleidžiame laisvalaikį	80,0%	56,8%
aš galiu kreiptis į savo šeimos narius pagalbos	77,1%	65,1%
su savo šeimos nariais galiu bendrauti atvirai ir išsakyti tai ką jaučiu, galvoju	85,7%	69,0%

Tyrimo duomenys rodo, kad pirmo matavimo metu 27,9-43,2 proc. tiriamųjų nebuvo patenkinti tuo, kaip šeimos nariai su jais bendrauja, kaip leidžiamas bendras laisvalaikis, negali kreiptis į šeimos narius pagalbos, negali su šeimos nariais atvirai bendrauti ir išsakyti ką galvoja. Antros apklausos duomenys rodo, kad nors skirtumai (nuo 7,3 iki 23,2 proc.) nėra statistiškai reikšmingi, tačiau padėtis šeimose pagerėjo, tarpusavio santykių įtampa sumažėjo, nesutikimas su duotais teiginiais krito nuo 22,9 iki 14,3 proc. Visų teigiamų pokyčių negalima paaiškinti skyrybomis šeimoje, nes 8 lentelėje pavaizduoti skirtumai viršija išsiskyrusių šeimų dalį imtyje.

Apibendrinant galima sakyti, kad projekto eigoje pagerėjo šeimų integralumas ir tarpusavio santykiai, atsirado daugiau pasitikėjimo, atvirumo, turiningiau leidžiamas šeimos bendras laikas, išaugo pasitenkinimas bendravimu ir santykiais šeimoje.

2.4.2. Tėvystės įgūdžiai

Siekiant išsiaiškinti, kiek tėvai domisi savo vaikais ir kiek bei kokiomis temomis su jais bendrauja, buvo prašoma nurodyti, ar per paskutines 7 dienas jiems teko su vaikais aptarti įvairius vaikams svarbius dalykus (6 lentelė).

6 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal su vaikais aptariamus dalykus (1 ir 2 matavimas)

Teiginiai	Taip – 2 matavimas	Taip – 1 matavimas
vaiko dieną praleistą darželyje	100,0%	87,2%
veiklą ar įvykius, kurie vaikui buvo įdomūs, įsimintini darželyje	83,8%	76,6%
problemas, ar sunkumus iškilusius bendraujant su kitais vaikais	67,6%	63,8%
vaiko baimes, svajones ir fantazijas	70,3%	70,2%
skaityti kartu su vaiku knygele	94,6%	91,5%
Kartu su vaiku pažaisti	89,2%	87,2%
pasikalbėti apie visai šeimai svarbius reikalus	35,1%	31,9%

Duomenys rodo, kad jau pirmos apklausos metu tėvai dažnai kalbėjosi su vaikais įvairiomis temomis, daugiau buvo kalbama apie vaiko rūpesčius ir mažiau apie visai šeimai svarbius dalykus. Šios tendencijos buvo stebimos ir antro matavimo metu. Antro matavimo duomenys rodo, kad nors ir nežymiai, bet padidėjo visi rodikliai, o labiausiai net iki 100,0

proc. (skirtumas 12,8 proc.) padidėjo tėvų domėjimasis kaip vaikai praleidžia dieną darželyje. Visi nustatyti skirtumai nebuvo statistiškai reikšmingi.

Siekiant nustatyti tiriamųjų vaikų auklėjimo ypatumus, buvo stengiamasi sužinoti ar palaiko ir kaip palaiko tėvai savo vaikus, kokius jų skatinimo būdus ir bausmes naudoja.

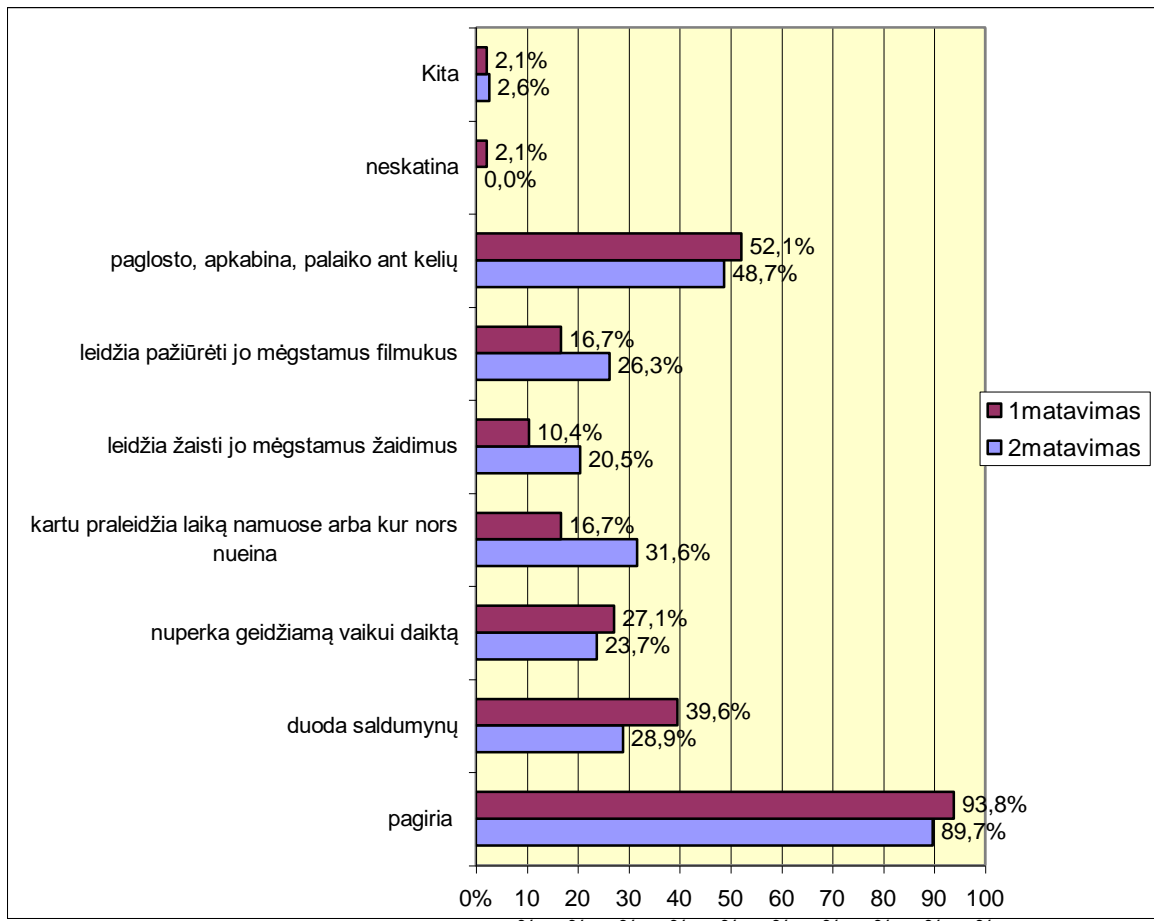
Tėvų buvo prašoma įvertinti įvairius vaikų palaikymo būdus pagal jų naudojimo per paskutines 30 dienų dažnumą (7 lentelė).

7 lentelė. Tiriamųjų vaikų palaikymo būdai (1 ir 2 matavimai)

Teiginiai	Niekada	Niekada	Kartais	Kartais	Dažnai	Dažnai
	2 matav.	1 matav.	2 matav.	1 matav.	2 matav.	1 matav.
padėjote išspręsti problemą	2,8%	16,7%	47,2%	45,8%	50,0%	37,5%
gyrėte	2,7%	0%	13,5%	21,3%	83,8%	78,7%
rodėte jam savo meilę	2,7%	0%	5,4%	8,5%	91,9%	91,5%
palaikėte jo idėją ar sumanymą	2,7%	6,4%	45,9%	48,9%	51,4%	44,7%
leidote pasijusti svarbiam ir reikšmingam	2,7%	2,1%	54,1%	53,2%	43,2%	44,7%
išklausėte ir paguodėte	2,7%	2,1%	21,6%	22,9%	75,7%	75,0%
kartu leidote laisvalaikį	2,7%	2,1%	21,6%	20,8%	75,7%	77,1%

Tyrimo rezultatai rodo, kad tėvai norėdami palaikyti vaikus dažniausiai giria, rodo savo meilę, išklauso, paguodžia ir kartu leidžia laisvalaikį, rečiau taiko tokius palaikymo būdus kaip pagalba sprendžiant problemas, idėjos palaikymas ir leidimas pasijusti svarbiam bei reikšmingam. Šios vaikų palaikymo būdų naudojimo tendencijos buvo būdingos pirmam ir išliko antrame matavime. Tačiau pirmosios grupės palaikymo būdų taikymas, kad ir nežymiai, bet padažnėjo, o antrosios išliko toks pat. Didžiausi pokyčiai pastebėti tėvų pagalboje sprendžiant vaikų problemas. Statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

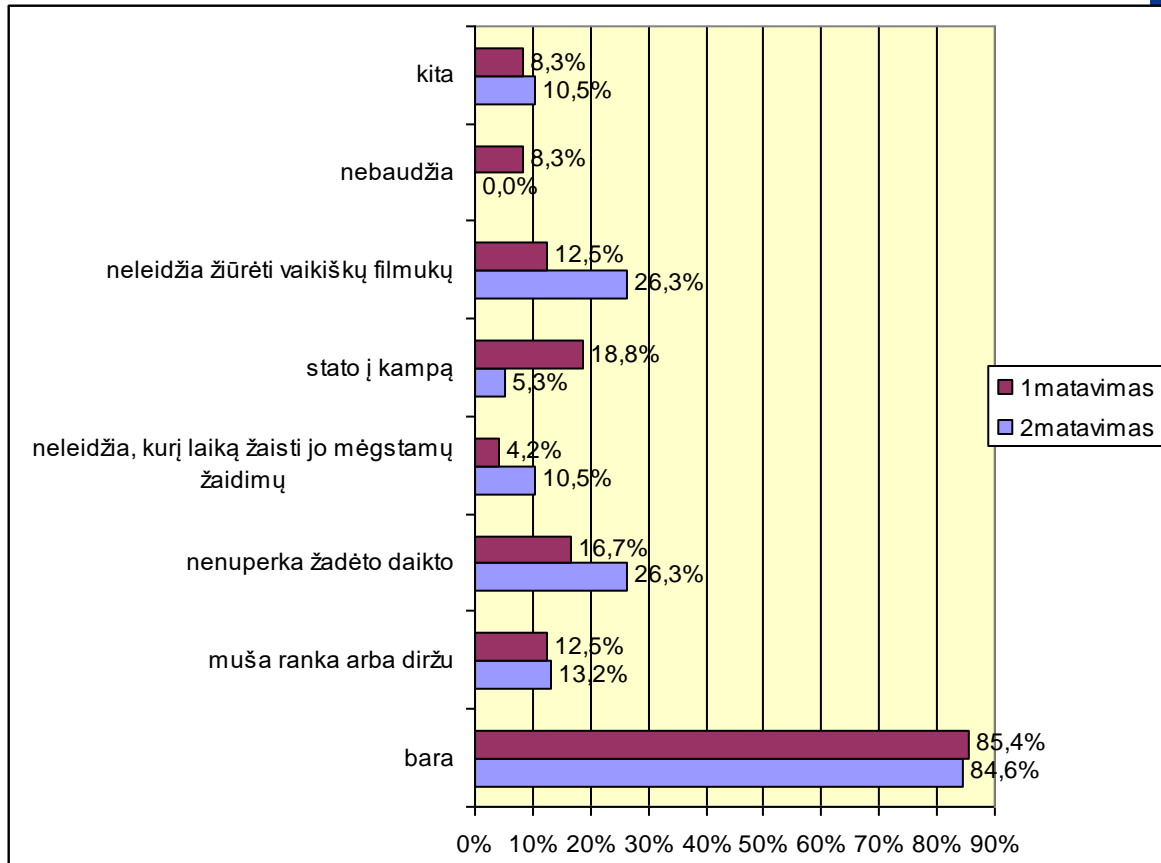
Tėvų buvo prašoma nurodyti dažniausiai naudojamus vaikų skatinimo būdus, duomenys pateikti 26 paveiksle.

26 pav. Dažniausiai naudojami vaikų skatinimo būdai (1 ir 2 matavimai)

Duomenys rodo, kad šioje klausimų grupėje įvyko daugiau pokyčių nei prieš tai buvusioje. Apibendrintai galima pasakyti, kad projekto metu daugiau ar mažiau keitėsi visų skatinimo būdų naudojimas. Populiariausi išliko du būdai, pagyrimas bei paglostymas, apkabinimas, palaikymas ant kelių, tačiau, jei eilės tvarka išdėstytume mažiau populiarių skatinimo būdų naudojimą, tai matysime, kad jų eiliškumas keitėsi tinkamų skatinimo būdų naudai, lyginant su netinkamais. Ryškiausius teigiamus pokyčius būtų galima įvardyti du: dažniau, kaip skatinimo priemonė, taikomas kartu su vaiku praleidžiamas laikas (skirtumas 14,9 proc.), rečiau – duodama vaikams saldumynų (skirtumas 10,7). Taip pat dažniau leidžia žaisti mėgstamus žaidimus (skirtumas 10,1 proc.) ir pažiūrėti mėgstamus filmukus (skirtumas 9,6 proc). Pastarieji du skatinimo būdai nėra patys geriausi, tačiau geresni nei saldumynų ir daiktų pirkimas, kurių nors ir nežymiai, bet antrojo matavimo metu sumažėjo. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp pirmos ir antros apklausos duomenų nenustatyta.

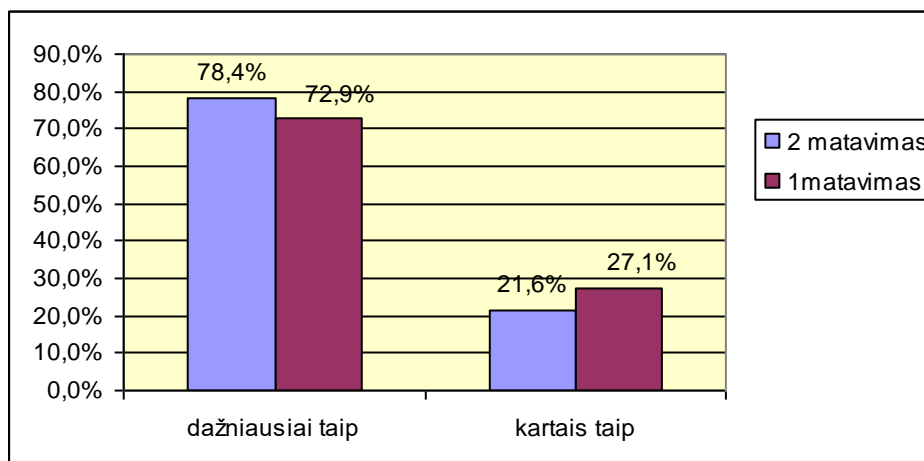
Tėvų taip pat buvo prašoma nurodyti dažniausiai naudojamas bausmes vaikams sudrausminti, duomenys pateikti 27 paveiksle.

27 pav. Dažniausiai tėvų taikomos bausmės vaikams (1 ir 2 matavimas)

Duomenys rodo, kad dažniausiai tėvų naudojama bausmė buvo ir išliko išbarimas ar pabarimas, visos kitos bausmės nors ir naudojamos, bet palyginus retai. Antros apklausos duomenys rodo, kad pasikeitė tėvų požiūris į taikomas bausmes, jei pirmą kartą apklausti net 18,8 proc. pasisakė, kad baudžia vaikus statydami juos į kampa, tai antrą kartą tik 5,3 proc. tėvų naudojo šią bausmę. Duomenys parodė, kad projekto pabaigoje tėvai labiau buvo linkę naudoti tokias bausmes kaip draudimas žiūrėti vaikiškus filmukus (skirtumas 13,8 proc.), atsisakymas pirkti žadėtą daiktą (skirtumas 9,6 proc.), neleisti žaisti mėgstamų žaidimų (skirtumas 6,3 proc.). Antro matavimo metu skyrėsi bausmių eiliškumas pagal populiarumą, tačiau fizinių bausmių naudojimas liko stabilus ir projekto metu nesikeitė.

Taip pat tėvų buvo klausama kaip dažnai jie ištesi vaikams duotus pažadus (28 paveikslas).

28 pav. Tėvų pasiskirstymas pagal vaikams duotų pažadų tesėjimo dažnumą (1 ir 2 matavimai)

Abiejų matavimų metu, tėvai nurodė dažniausiai tesintys vaikams duotus pažadus, tačiau antro matavimo metu tokių tėvų keleriais procentais padaugėjo.

Apibendrinant galima sakyti, kad projekto metu gerėjo projekte dalyvavusių tiriamųjų tėvystės įgūdžiai, tėvai pradėjo dažniau taikyti vaikų palaikymo būdus, pvz., dažniau padeda spręsti vaikams iškylančias problemas, pagiria palaiko vaikų sumanymus ir idėjas. Pastebėti teigiami pokyčiai vaikų skatinimo ir baudimo būduose, pvz., skatindami dažniau su vaiku praleidžia laiko ir rečiau perka saldumynus bei daiktus, o bausdami rečiau stato į kampa, tuo tarpu dažniau neleidžia žiūrėti mėgstamų filmukų, žaisti mėgstamų žaidimų, neperka žadėtų daiktų, t.y. padažnėjo konstruktyvių bausmių tėvai taikymas.

2.4.3. Vaikų auklėjimo sunkumai

Siekiant išsiaiškinti tiriamųjų sunkumus auklėjant vaikus, pirmiausia buvo klausama ar apskritai susiduria su sunkumais auklėjant ir prižiūrint vaikus, po to prašoma nurodyti, kokių sunkumų kyla auginant vaikus. Abiejų matavimų metu pastebėta ta pati tendencija, atsakant į uždara klausimą mažiau tėvų nurodė turį vaikų auklėjimo ir priežiūros sunkumų, o atsakinėjant į atvira klausimą apie vaikų auginimo sunkumus tokių tėvų atsirado daugiau. Taigi į klausimą ar turi vaikų auklėjimo ir priežiūros sunkumų pirmo matavimo metu 75 proc., o antro matavimo metu 57 proc. tėvų, nurodė, kad jų turi. Tačiau paprašius įvardyti sunkumus su kuriais susiduria augindami vaikus, tokių sunkumų nurodė 90 proc. tėvų pirmo matavimo metu, ir 72 proc. tėvų antro matavimo metu.

Pirmo matavimo metu įvardytos vaikų auginimo problemos: trūksta laiko iš ryto atvežti vaiką į darželį, o vakare – atsiimti 25 proc.; trūksta pinigų 17,5 proc.; trūksta laiko apskritai arba vaiko priežiūrai ir laisvalaikiui su juo (10 proc.); vaikai neklauso (12,5 proc.); vienai tenka visi rūpesčiai ir vaikų auklėjimas (7,5 proc.), taip pat vaikams trūksta tėvo pagalbos ir įgūdžių, kuriuos lavintų tėvo bendravimas su vaiku; šeimos skilimas labai paveikė vaiką; nežino kartais kaip pasielgti, kai vaikas neklauso, kaip sudominti, nori kažko išmokyti; amžiaus vaiko krizė, sunkus charakteris; sunkokas užsispyręs vaikas, charakterio kaita, nepastovumas; pereinamasis vaiko amžius, kartais sunku surasti bendrą kalbą, reikia versti mokyti; sudėtingas vaikas, turi psichologinių problemų, daug serga, labai kaprizingas; serga, nėra kur palikti savaitgaliais (7,5 proc.); sunku pasakyti, kad vaikas suprastų (5 proc.).

Antro matavimo metu įvardyti vaikų auklėjimo sunkumai: ožiukai, kaprizai ir vaiko charakterio sunkumai 28 proc., finansinės problemos 20 proc., nėra kam prižiūrėti vaikų vakarais, savaitgaliais ir pan. 10 proc., tėvo trūkumas 5 proc., bendravimo su vaiku sunkumai, dėl ilgų mamos darbo valandų, trūksta laiko pabūti su vaiku.

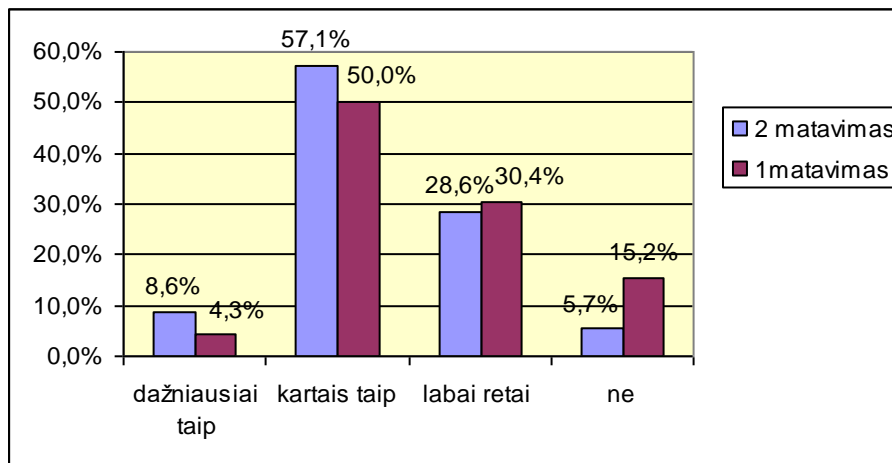
Bendrai vaikų auklėjimo sunkumų sumažėjo, jiems projekto metu daug dėmesio skyrė psichologė, asmeninių konsultacijų ir savivalbos grupių metu. Sumažėjo (15 proc. mažiau) nusiskundimų, kad nėra kam prižiūrėti vaikų, nes projekto metu buvo teikiamos prailgintos dienos vaikų priežiūros paslaugos. Sumažėjo bendravimo su vaikais problemų įvairovė arba suvienodėjo jų apibūdinimas, jos visos suvedamos į „ožiukus“, kaprizus ir charakterio sunkumus. Toks tėvų „supanašėjimas“ gali būti susijęs su, savivalbos grupių veikla, kurių metu buvo aptariami, analizuojami vaikų auklėjimo sunkumai ir jų sprendimo būdai.

2.4.4. Konfliktai ir jų sprendimo būdai

Siekiant išsiaiškinti tėvų tarpusavio bendravimo problemas ir sunkumus, buvo klausiama, ar dažnai šeimoje kyla konfliktų, kokios jų priežastys ir sprendimo būdai, ar vaikai tampa tėvų konfliktų liudininkais ir/ar dalyviais.

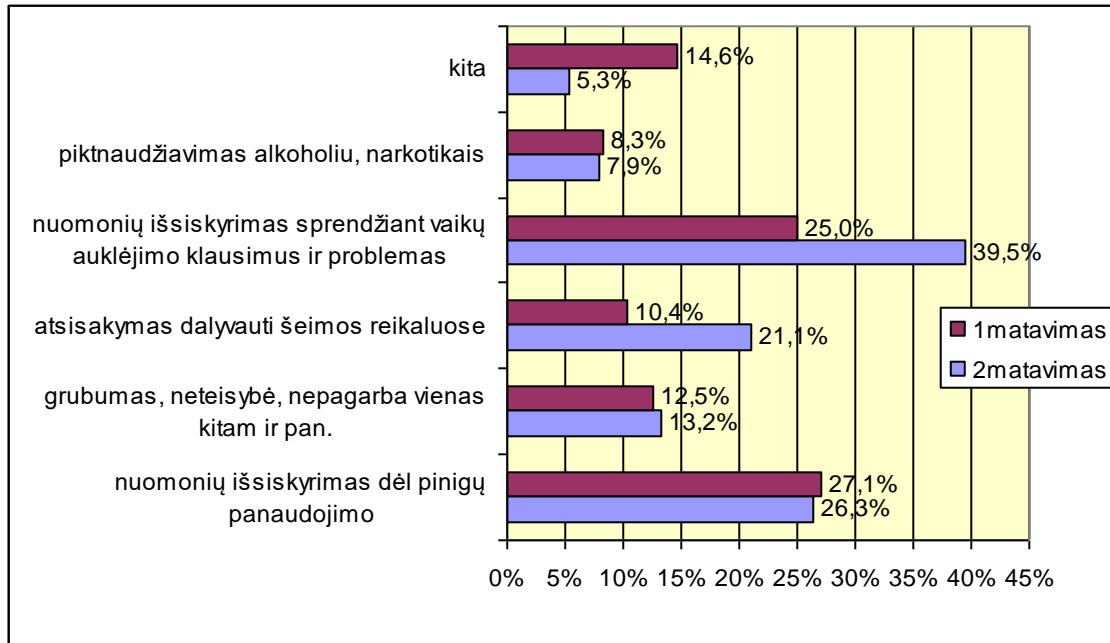
Konfliktų šeimose dažnumas pavaizduotas 29 paveiksle.

29 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal konfliktų šeimoje dažnumą (1 ir 2 matavimai)

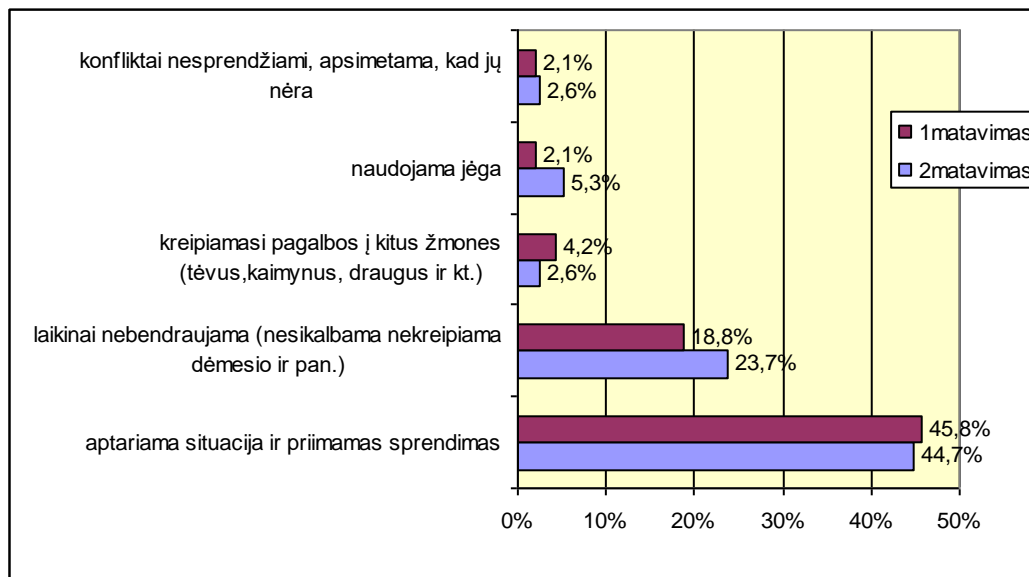
Dauguma tiriamųjų nurodė, kad konfliktai šeimoje kyla kartais arba labai retai, tiek pirmo, tiek antro matavimo metu. Tačiau duomenys rodo, kad visumoje antro matavimo metu padaugėjo tiriamųjų pripažįstančių, kad jų šeimose būna konfliktų (nustatyti skirtumai statistikai nereikšmingi). Iš pirmo žvilgsnio galima pagalvoti, kad tai neigiamas rezultatas, kad projekto metu padaugėjo konfliktų šeimose, tačiau pažvelgus giliau, tokį „pablogėjimą“, galima laikyti teigiamu projekto rezultatu. Gali būti, kad konfliktų šeimose nepadaugėjo, o padidėjo projekte dalyvavusių tiriamųjų atvirumas tyrėjams, vadinasi, padidėjo pasitikėjimas projekto vykdytojais ir specialistais, arba, padidėjo atvirumas sau, pripažinimas, kad konfliktų yra, ir vienu ir kitu atveju, tai didelis projekto pasiekimas.

Siekiant geriau suprasti konfliktus ir nustatyti, kokio rimtumo problemas jie sukelia, tiriamųjų buvo prašoma pasakyti, kokios jų šeimoje kylančių konfliktų ir nesutarimų priežastys (30 paveikslas), bei kokiais būdais jie stengiasi konfliktus išspręsti (31 paveikslas).

30 pav. Dažniausiai pasitaikancios konfliktų ir nesutarimų priežastys (1 ir 2 matavimai)

Konfliktų ir nesutarimų tarp sutuoktinių priežastys buvo įvairios. Dažniausiai buvo nesutariama vaikų auklėjimo klausimais ir dėl pinigų panaudojimo tiek pirmo, tiek antro matavimo metu. Tačiau antros apklausos metu padaugėjo tiriamųjų pažymėjusių nuomonių išsiskyrimą, sprendžiant vaikų auklėjimo klausimus ir problemas (skirtumas 14,5 proc.) ir atsisakymą dalyvauti šeimos reikaluose (skirtumas 10,7 proc.). Skirtumai nėra statistikai reikšmingi.

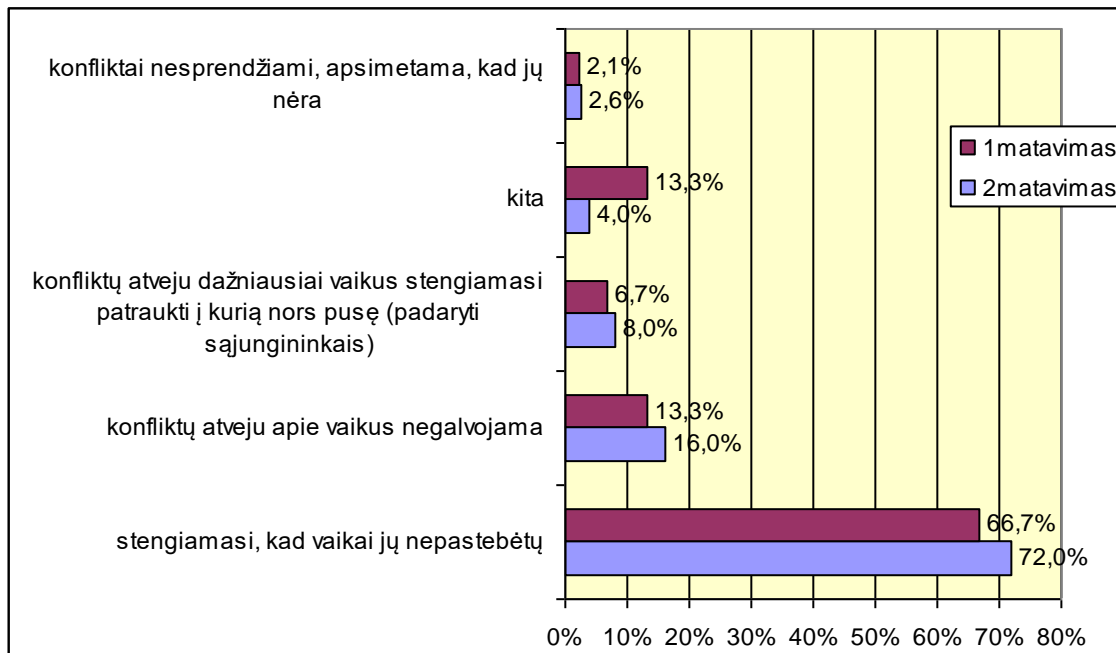

31 pav. Dažniausiai pasitaikantys konfliktų sprendimo būdai (1 ir 2 matavimai)

Šeimose vyraavo konstruktyvus konfliktų sprendimo būdas, kai situacija aptariama ir tada priimamas sprendimas. Ši tendencija būdinga tiek pirmam, tiek antram matavimams. Antro matavimo metu, kiek daugiau tiriamųjų buvo pripažįstančių, kad konfliktų metu nebendravama ir naudojama jėga. Nustatyti skirtumai statistikai nereikšmingi.

Taip pat yra svarbu vaikų vieta ir vaidmuo tėvų konfliktų atveju, todėl buvo prašoma nurodyti ar vaikai dalyvauja tėvų nesutarimuose (32 paveikslas).

32 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal vaikų vaidmenį tėvų konfliktų atveju (1 ir 2 matavimai)

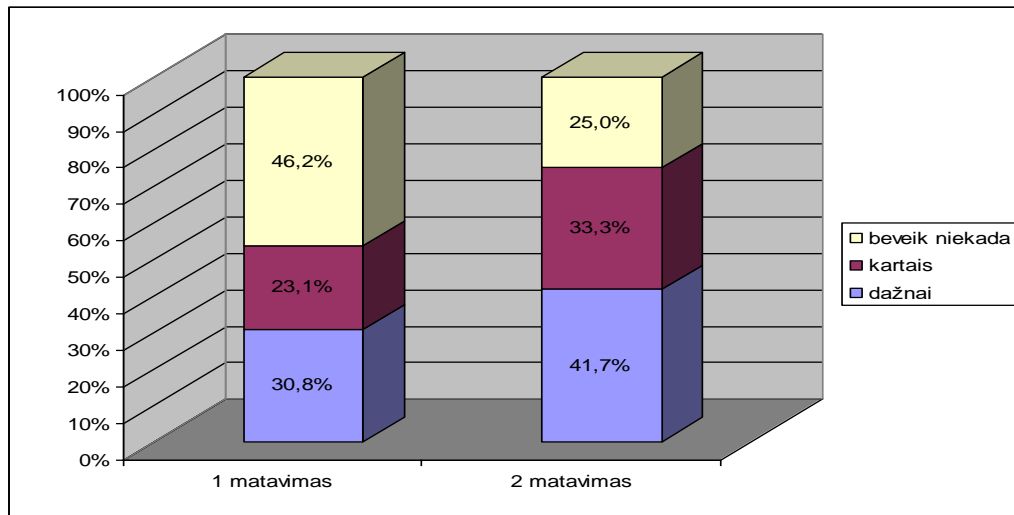
Vis tik didžioji dauguma pažymėjo, kad konfliktų ir nesutarimų su sutuoktiniu atveju stengiasi, kad vaikai to nepastebėtų, kiti atsakymų variantai buvo retai pasirenkami tiek pirmo, tiek antro matavimo metu. Atsakymų tendencijos praktiškai nekito.

Antro matavimo metu padaugėjo konfliktų, taip pat keitėsi konfliktų priežasčių eiliškumas, padaugėjo konfliktų dėl nuomonių išsiskyrimo, sprendžiant vaikų auklėjimo klausimus bei problemas ir dėl atsisakymo dalyvauti šeimos reikaluose. Galima daryti prielaidą, kad šie pokyčiai atspindi padidėjusį projekto dalyvių atvirumą tyrėjams ir sau, kad tyrimo eigoje sumažėjo baimė pripažinti konfliktus, o konflikto pripažinimas veda prie jo sprendimo.

2.4.5. Moters ir vyro vaidmenų pasiskirstymas šeimoje

Siekiant išsiaiškinti asmenų, dalyvaujančių projekte nuostatas į moters ir vyro vaidmenį šeimoje bei vaidmenų ir funkcijų pasidalijimą jų šeimose respondentams buvo užduoti klausimai apie funkcijų jų šeimose pasiskirstymą bei buvo klausama ar pritaria tam tikriems pateiktiems teiginiams, kurie padeda atskleisti tiriamųjų nuostatas moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais. Pateikiami duomenys atspindi visas tiriamąsias, taigi, ir tas, kurios vienos augina vaikus.

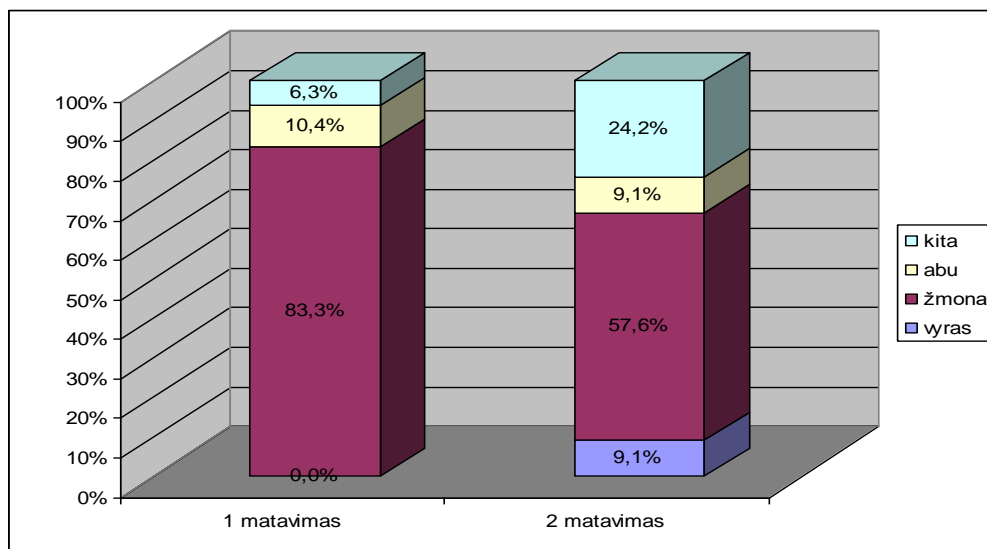
Duomenys apie tai, ar tiriamosios kreipėsi patarimo į savo vyrus pateikiama 33 pav.

33 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kaip dažnai kreipiasi į vyrą patarimo

Tiriamųjų tarpusavio santykiai pagerėjo, nes padaugėjo dažnai besikreipiančių patarimo į savo vyrą nuo 30,8 proc. iki 41,7 proc. Žymiai sumažėjo tų, kurios beveik niekada nesikreipia patarimo į vyrą nuo 46,2 proc. iki 25 proc.

Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas atlieka namų ruošą šeimoje pateikiamas 34 paveiksle.

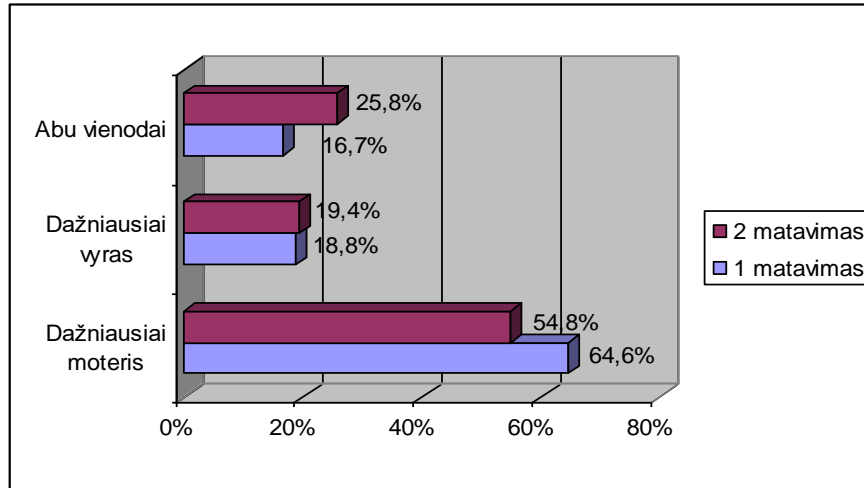

34 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas atlieka namų ruošą

Tarp pirmojo ir antrojo matavimo atsirado šeimų, kuriose namų ruošą atlieka tik vyras – dabar tokios šeimos sudaro 9,1 proc. Beveik nepakitusi šeimų dalis, kur namų ruošą atlieka abu partneriai (9,1 proc.). Kadangi projekto metu padaugėjo išsiskyrusiųjų, tai vienos, auginančios vaikus pasirinko variantą „kita“, pažymėdamos „aš viena“, ir tokių išaugo nuo 6,3 proc. iki 24,2 proc.

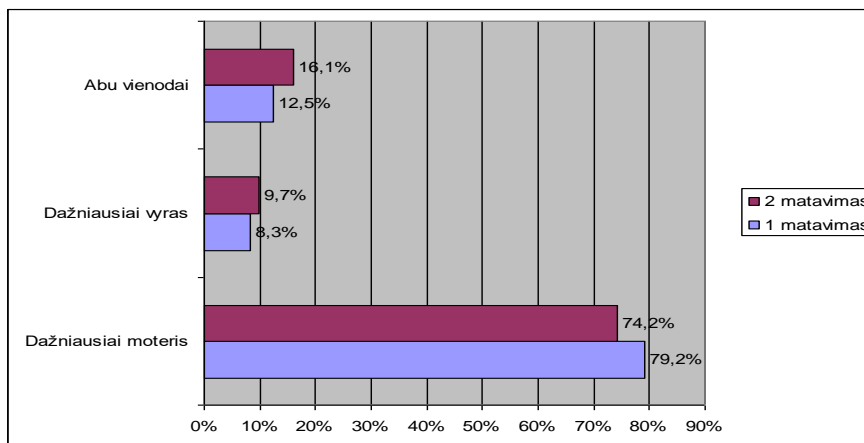
Žemiau (35 ir 36 paveiksluose) pateikiami duomenys apie tėvų finansinį indėlį į šeimos biudžetą ir jo kontrolę.

35 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas išmaitina šeimą, finansiškai ją išlaiko

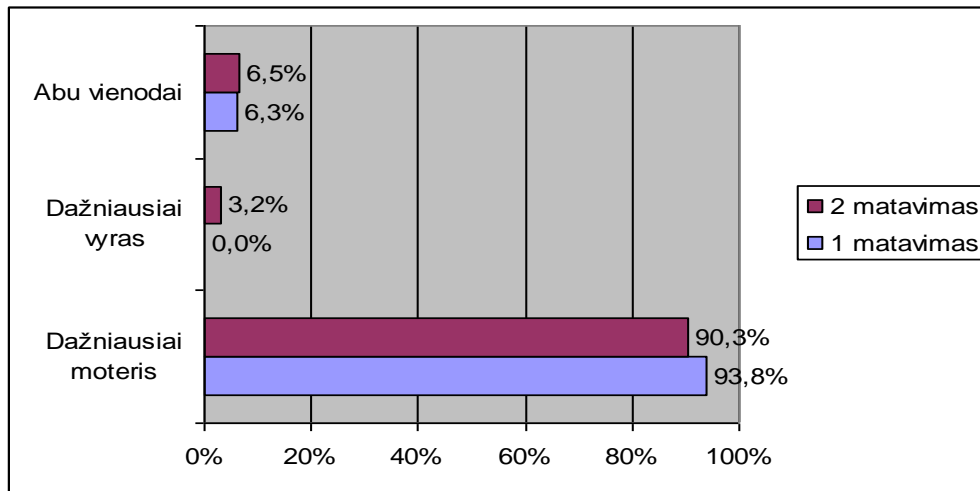
Per metus nuo 16,7 proc. iki 25,8 proc. padaugėjo (skirtumas 9,1 proc.) tiriamųjų šeimų, kur abu tėvai dirba ir išlaiko šeimą, ir sumažėjo (skirtumas 10 proc.) šeimų, kurias dažniausiai finansiškai išlaiko moteris.

36 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas kontroliuoja šeimos biudžetą

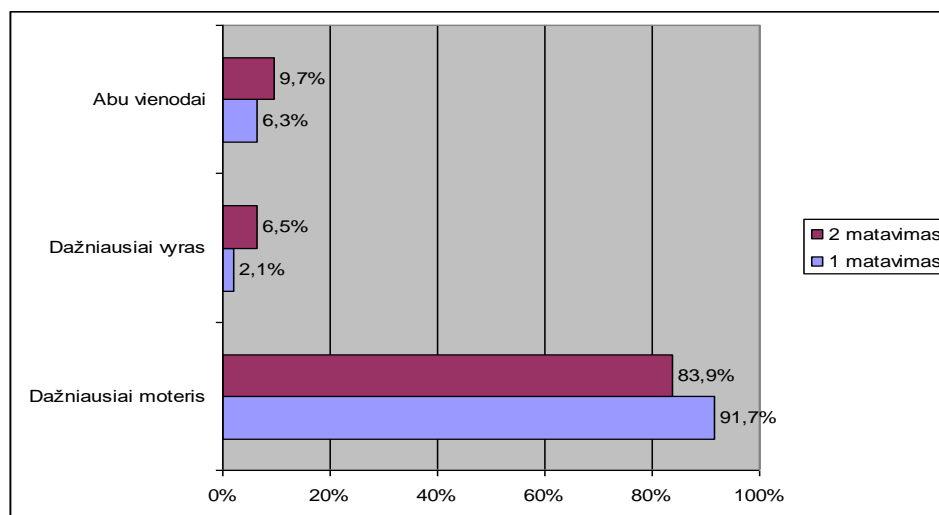
Beveik 4 proc. padaugėjo šeimų, kur tėvai kartu kontroliuoja šeimos biudžetą, nežymiai (1,4 proc.) padaugėjo šeimų, kur tai dažniausiai daro vyras. 5 proc. sumažėjo šeimų, kur moteris kontroliuoja šeimos biudžetą, bet vis tiek reikšmingoje dalyje šeimų (74,2 proc.) tai yra moters atsakomybėje. Vadinasi, šeimos biudžeto kontrolės funkcija praktiškai liko nepakitusi.

37 ir 38 paveiksluose pateikiami duomenys apie tai, kas iš tėvų tvarko namus ir gamina maistą šeimai.

37 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas tvarko namus

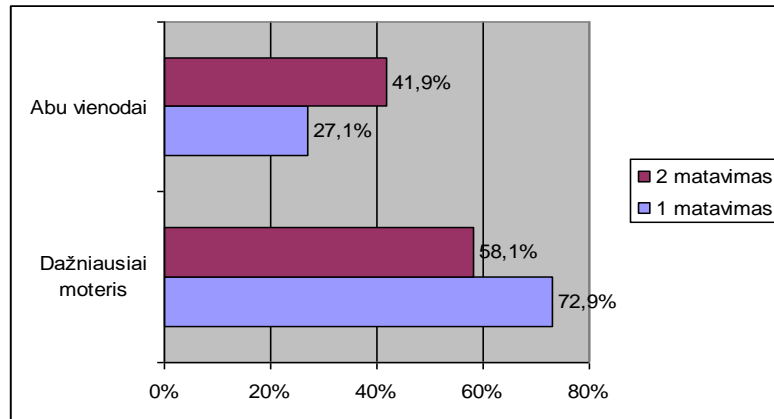
Namus daugiausia tvarko moterys (90,3 proc.), tačiau atsirado viena šeima, kurioje tai dažniau atlieka vyras. Žemiau pateikiami duomenys kas šeimoje gamina maistą. Projekto eigoje neįvyko pokyčių pasidalijant namų tvarkymo funkcija – tai gula ant moterų pečių.

38 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas gamina maistą

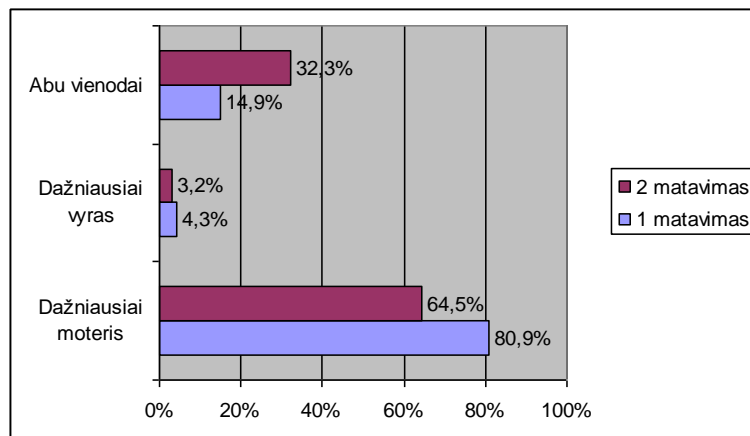
Padaugėjo šeimų, kur abu tėvai vienodai užsiima maisto ruošia nuo 6,3 proc. iki 9,7 proc. Taip pat padaugėjo 2,1 proc. iki 6,5 proc šeimų, kur tai dažniausiai atlieka vyras. Tačiau bendra tendencija išliko kaip ir pirmo matavimo metu, dažniausiai maistą ruošė moterys. Galima daryti prielaidą, kad moterims grįžus į darbo rinką, maistą ruošia anksčiau namo grįžę vyrai.

39 paveiksle pateikiami duomenys apie vaikų priežiūrą, o 40 paveiksle apie tai, kas tiriamųjų nuomone, šeimoje yra didžiausia atrama.

39 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas prižiūri, rūpinasi vaikais

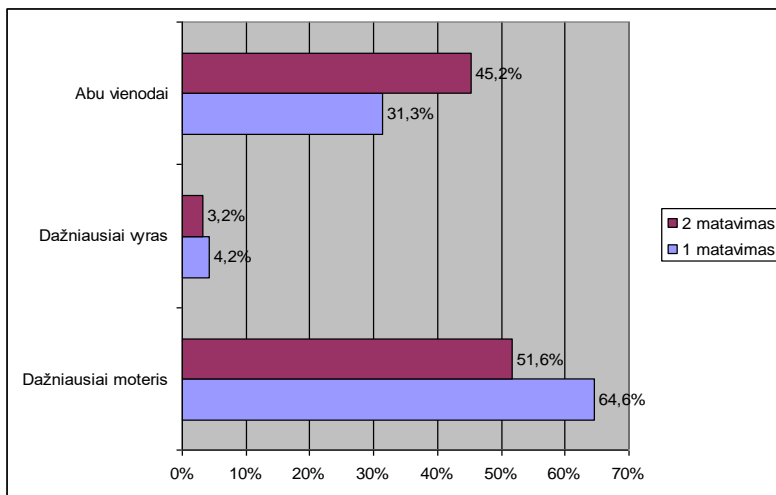
Abiejų matavimų duomenys rodo, kad vaikus dažniausiai prižiūri moterys, tačiau tokių šeimų tyrimo eigoje ženkliai sumažėjo (skirtumas 14,8 proc.), o ir tokia pat dalimi padaugėjo šeimų kur vaikus prižiūri abu tėvai. Tai rodo, kad pagerėjo vyrų atsakomybė ir rūpinimasis vaikų priežiūra. Projekto metu teiktos konsultacijos bei savivalbos grupės paskatino tėvus dalintis atsakomybe už vaikų priežiūrą.

40 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas šeimoje yra visų atrama ir guodėjas

Daugiau nei dvigubai nuo (14,9 proc. iki 32,3 proc.) padaugėjo šeimų, kur abu tėvai šeimoje yra atrama ir guodėjai.

Žemiau (41 paveikslas) pateikiami duomenys apie tai, kas šeimose priima svarbiausius sprendimus.

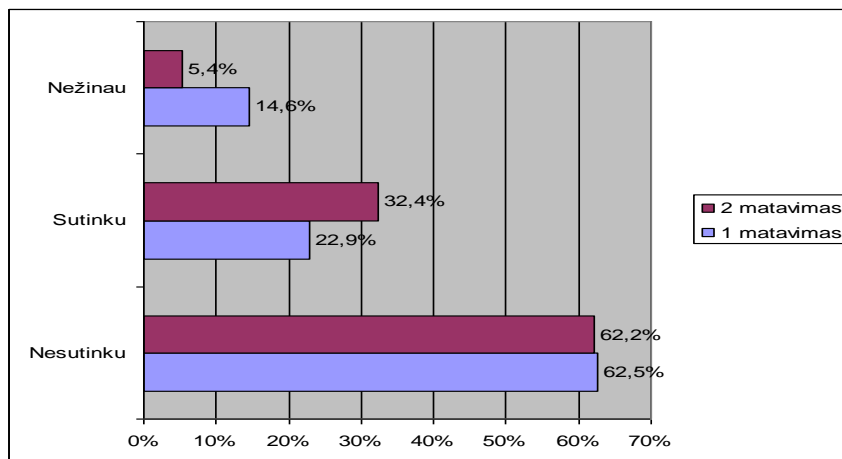

41 pav. **Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, kas priima svarbiausius sprendimus**

Padaugėjo šeimų, kur svarbiausius sprendimus priima abu šeimos nariai, jų išaugo nuo 31,3 proc. iki 45,2 proc.

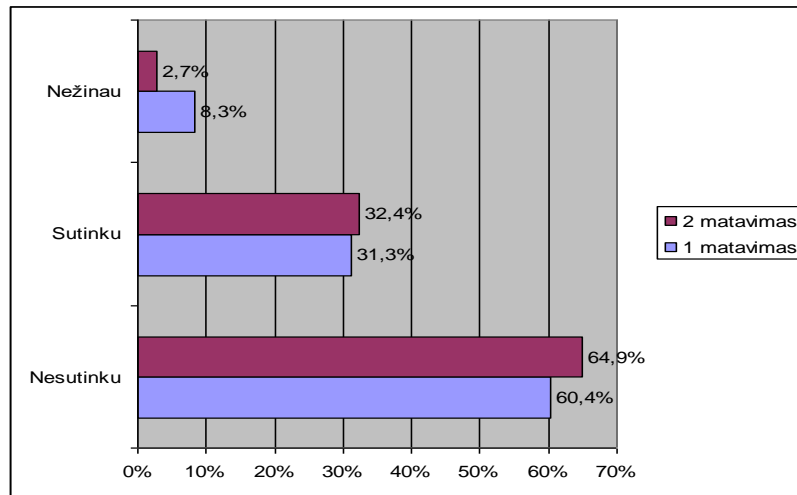
Apibendrinant darbų šeimoje pasidalijimą, galima daryti išvadą, kad moterys vis dar dažniau nei vyrai atlieka tradiciškai moteris priskiriamus darbus namuose, tačiau išaugo šeimų skaičius, kur darbus, funkcijas dalijasi abu tėvai vienodai bei sprendimus priima kartu.

Siekiant išsiaiškinti ar keitėsi tiriamųjų nuostatos dėl moters ir vyro vaidmens šeimoje tiriamiesiems buvo pateikta 12 teiginių, apie kuriuos turėjo būti išsakyta nuomonė: „nesutinku“, „sutinku“, „nežinau“. Visų 12 teiginių vertinimas pateikiamas 42 - 53 paveiksluose.

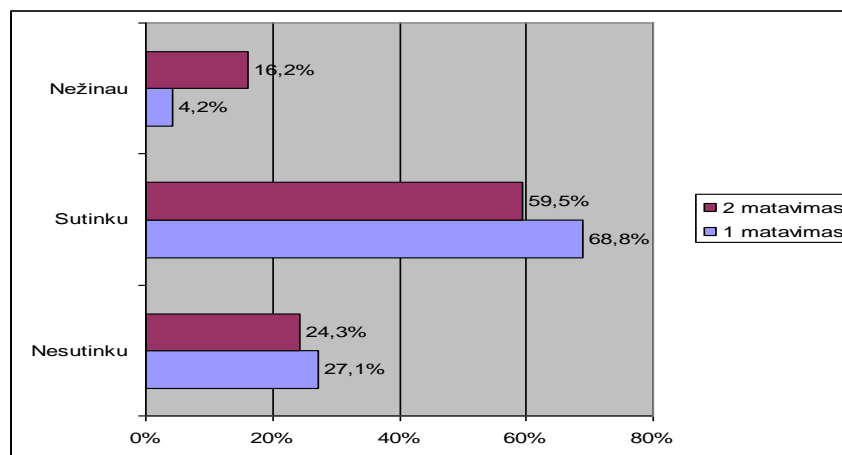
42 pav. **Tiriamųjų nuomonė ar šeimai daug geriau, kai vyras uždirba pinigus, o moteris prižiūri namus ir vaikus**

Pirmo ir antro matavimo metu didžioji dauguma tiriamųjų nesutiko, kad šeimai daug geriau, kai vyras uždirba pinigus, o moteris prižiūri namus ir vaikus, galima manyti, kad tie, kurie pirmo metu buvo neapsisprendę šiuo klausimu, dabar mano, kad šeimai geriau jei mama rūpinasi vaikais, o tėvas uždirba pinigus, taip manančių išaugo nuo 22,9 proc. iki 32,4 proc.

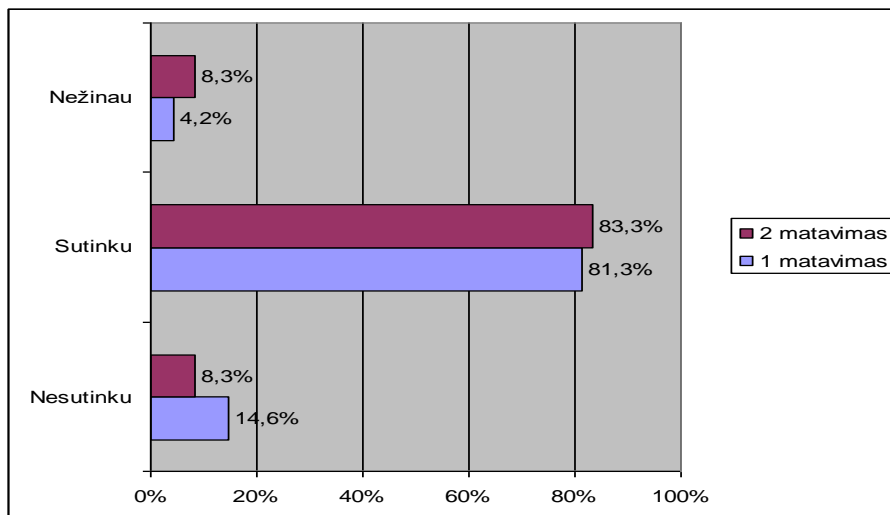
43 pav. Tiriamųjų nuomonė ar tikrai gerai pasirūpinti šeima, namais ir vaikais gali tik nedirbanti moteris

Antro matavimo metu šiek tiek padaugėjo nesutinkančių su nuomone, kad tikrai gerai pasirūpinti šeima, namais ir vaikais gali tik nedirbanti moteris. Su minėtu teiginiu sutiko 32,4 proc. ir beveik neliko neapsisprendusių – 2,7 proc.

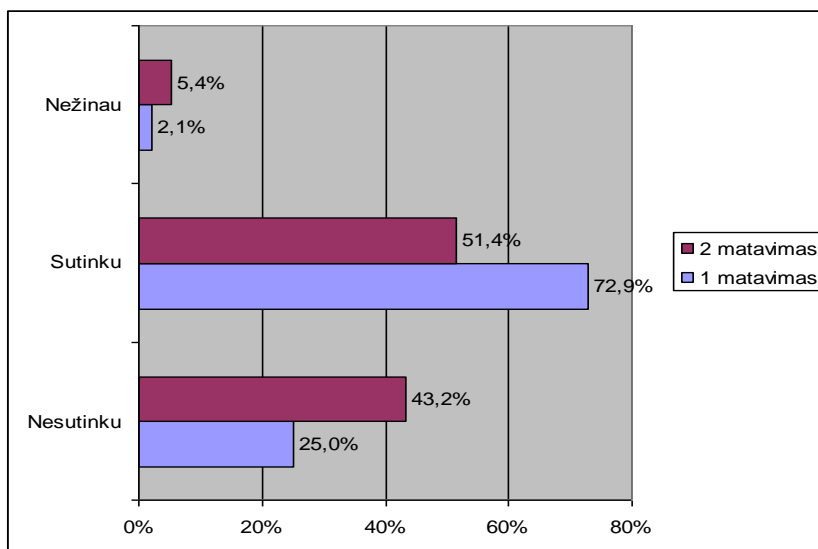
44 pav. Tiriamųjų nuomonė ar būti namų šeimininke yra tiek pat reikšminga, kiek ir dirbti

Antro matavimo metu atsirado daug abejojančių ar būti namų šeimininke yra tiek pat reikšminga, kiek ir dirbti, jų dalis išaugo nuo 4,2 proc. iki 16,2 proc. Dauguma pritaria minėtam teiginiui – 59,5 proc, nors lyginant su pirmu matavimu pritariančių kiek sumažėjo.

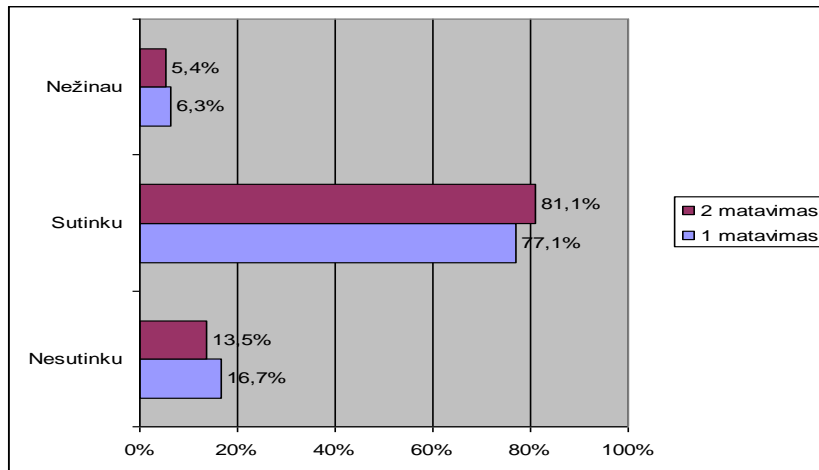
45 pav. Tiriamųjų nuomonė ar dirbanti motina gali sukurti tokius pat šiltus ir tvirtus santykius su vaiku, kaip ir nedirbanti

Abiejų matavimų metu dauguma tiriamųjų (virš 80 proc.) manė, kad dirbanti motina gali sukurti tokius pat šiltus ir tvirtus santykius su vaiku, kaip ir nedirbanti. Beveik per pusę sumažėjo (nuo 14,6 proc. iki 8,3 proc.) nesutinkančių su šiuo teiginiu.

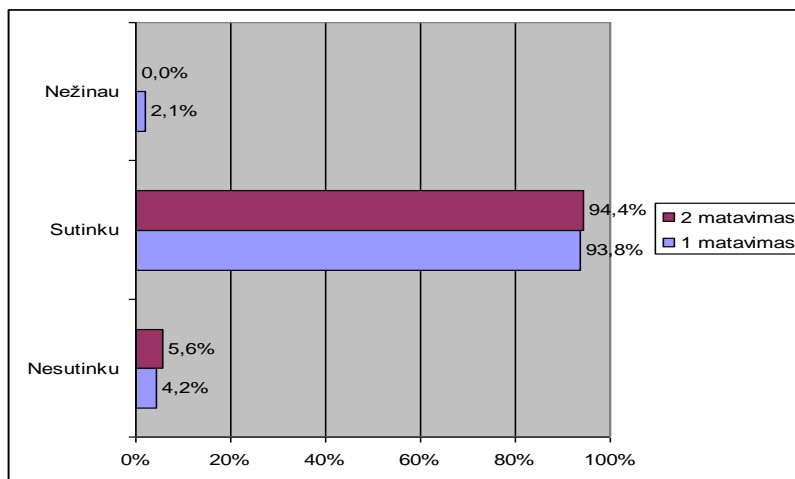
46 pav. Tiriamųjų nuomonė ar darbas yra svarbu, tačiau moters prigimtine pareiga yra šeima ir vaikai

Ženkliai nuo 72,9 proc. iki 51,4 proc. sumažėjo manančių, kad nors darbas yra svarbu, tačiau moters prigimtine pareiga yra šeima ir vaikai ir tuo pačiu nuo 25 proc. iki 43,2 proc. padaugėjo nesutinkančių su šia nuomone.

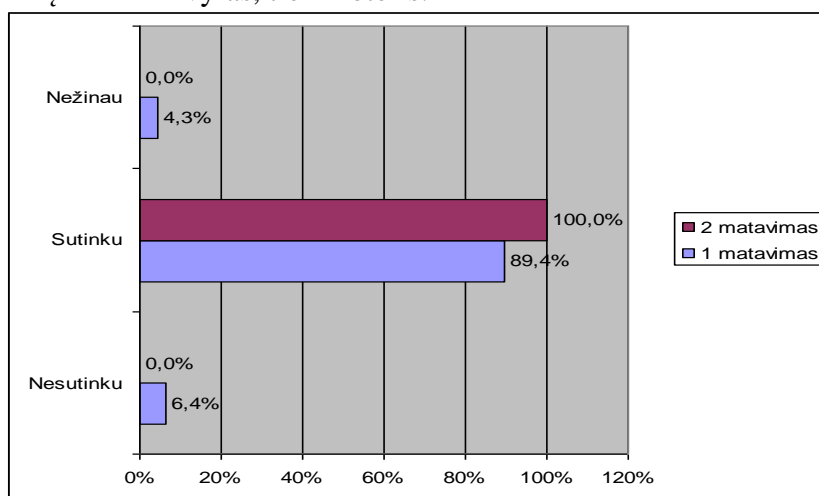
47 pav. Tiriamųjų nuomonė ar geriausia išėitis moteriai būti nepriklausomai–dirbti

Nežymiai nuo 77,1 proc. iki 81,1 proc. padaugėjo manančių, kad geriausia išėitis moteriai būti nepriklausomai – dirbti.

48 pav. Tiriamųjų nuomonė ar savo indėlių į šeimos biudžetą turi įnešti tiek vyras, tiek moteris

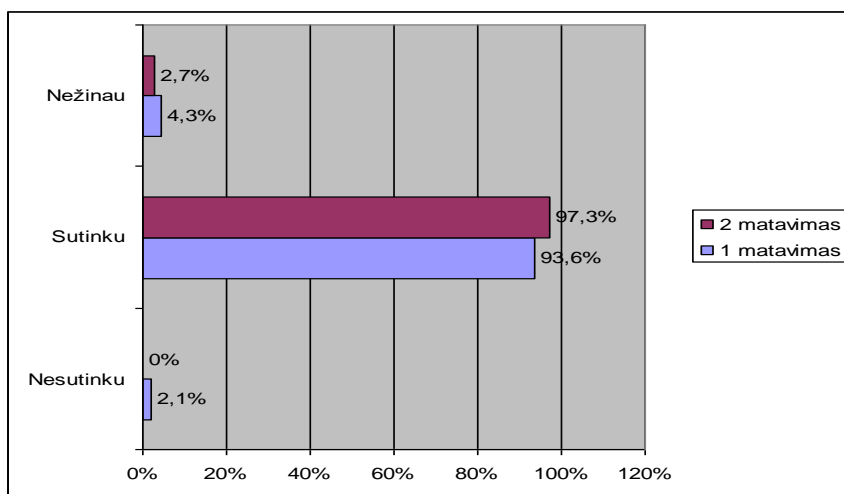
Abiejų matavimų metu didžioji dauguma (94,4 proc.) pritarė, kad savo indėlių į šeimos biudžetą turi įnešti tiek vyras, tiek moteris.

49 pav. Tiriamųjų nuomonė ar apskritai tėvai gali taip pat gerai rūpintis savo vaikais, kaip ir motinos

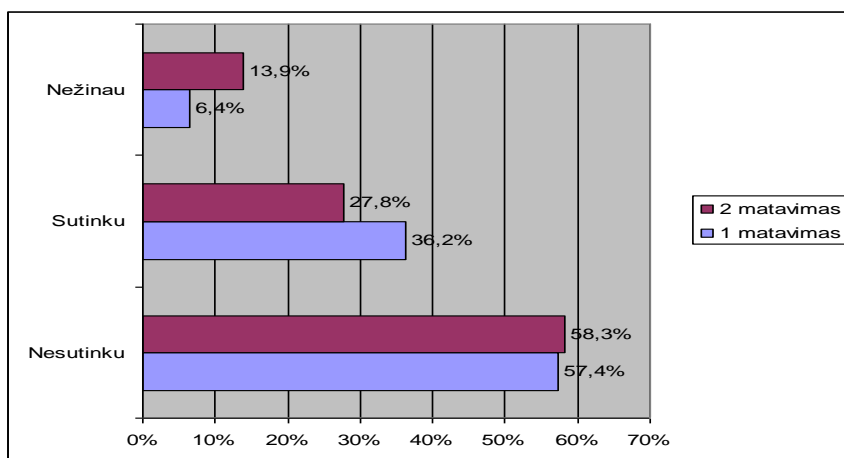

Jei pirmo matavimo metu, dar buvo 10 proc. tiriamųjų, kurie abejojo, tačiau antro matavimo metu jau visi pritarė nuomonei, kad tėvai gali taip pat gerai rūpintis savo vaikais, kaip ir motinos.

50 pav. Tiriamųjų nuomonė ar sutuoktiniai buitiniai rūpesčiai, namų ruošos darbais turėtų dalintis po lygiai

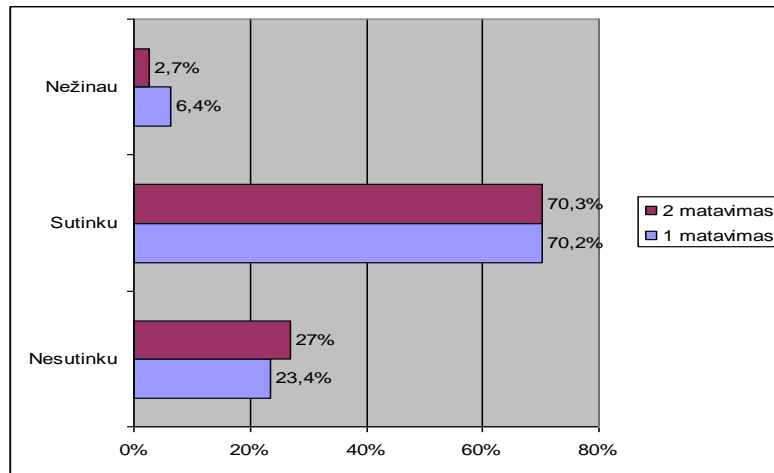
Beveik visi tiriamieji, 93,6 proc. – pirmo matavimo metu ir 97,3 proc. – antro matavimo metu, sutiko, kad sutuoktiniai buitiniai rūpesčiai.

51 pav. Tiriamųjų nuomonė ar šeimoje svarbiausius sprendimus turėtų priimti vyras, o moteris užtikrinti gerą emocinį klimatą

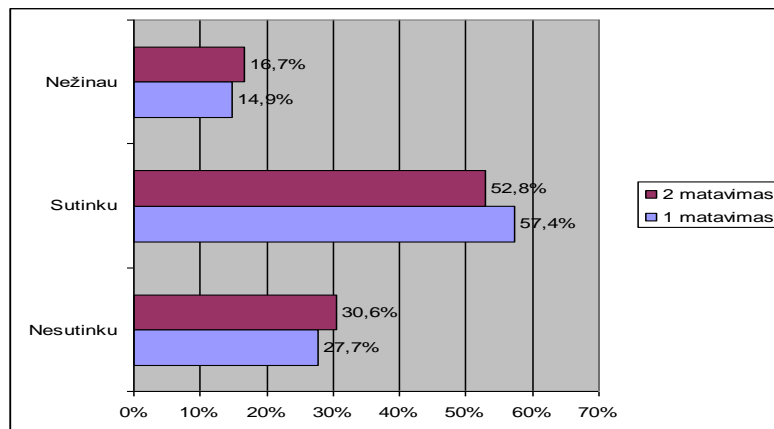
Nuo 36,2 proc. iki 27,8 proc. sumažėjo tiriamųjų, manančių, kad šeimoje svarbiausius sprendimus turėtų priimti vyras, o moteris užtikrinti gerą emocinį klimatą. Dvigubai, t.y. nuo 6,4 proc. iki 13,9 proc. padaugėjo abejojančių šiuo teiginiu.

52 pav. Tiriamųjų nuomonė ar moters gyvenimas yra pilnavertis tik tuomet kai ji turi vaikų

Dauguma tiriamųjų (70 proc.) buvo ir liko manančių, kad moters gyvenimas yra pilnavertis tik tuomet kai ji turi vaikų. Nežymiai keitėsi su šiuo teiginiu nesutinkančių ir abejojančių santykis.

53 pav. Tiriamųjų nuomonė ar normalu, kai vyras (tėvas) atsisako karjeros ir paima vaiko priežiūros atostogas

Šiek tiek daugiau nei pusė tiriamųjų manė, kad normalu, kai tėvas atsisako karjeros ir paima vaiko priežiūros atostogas. Abiejų matavimų rezultatų svyravimai šiuo klausimu nežymūs ir neviršija 5 proc.

Klausimai apie moters ir vyro vaidmenį šeimoje parodė, kad dauguma tiriamųjų laikosi egalitarinių nuostatų dėl moters ir vyro dalyvavimo darbo rinkoje ir šeimos įsipareigojimų ir tokių šeimų ne žymiai, bet padaugėjo. Padaugėjo tiriamųjų, kurios siekia būti ekonomiškai nepriklausomomis. Galime teigti, kad tai teigiamas poslinkis, leidžiantis sumažinti pažeidžiamumo (smurto šeimoje) riziką. Žymiai padaugėjo nesutinkančių su nuomone, kad moters prigimtinė pareiga yra šeima ir vaikai nuo 25 proc. iki 43,2 proc. Visi tiriamieji pritaria nuomonei, kad tėvai gali taip pat gerai rūpintis savo vaikais, kaip ir motinos. Neliko nepritariančių tam, kad sutuoktiniai buitinais rūpesčiais, namų ruošos darbais turėtų dalintis po lygiai.

Projektas turėjo poveikį, keičiantis tiriamųjų nuostatoms į abiejų tėvų vaidmenį rūpinantis vaikais, dalinantis atsakomybe ir namų ruošos darbais. Kadangi visuomenės nuostatos

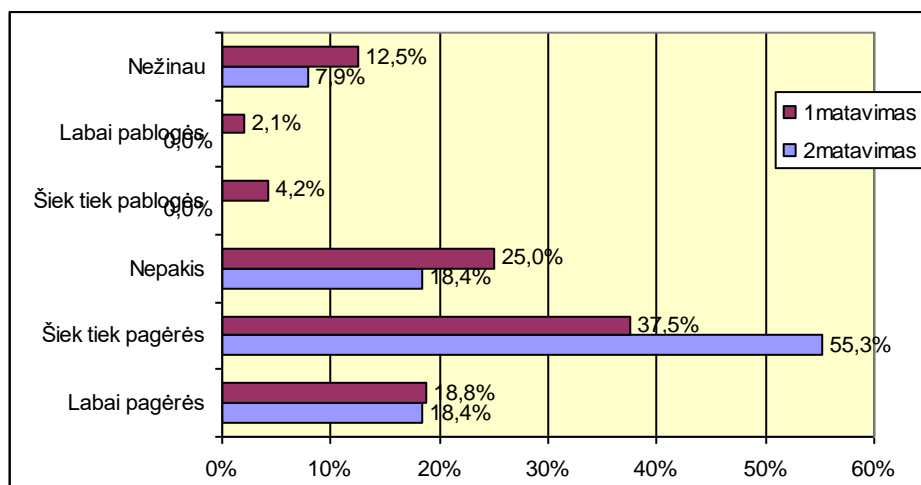

keičiasi labai lėtai, o ir pats projektas truko per trumpai, tai tie pokyčiai yra nedideli, visgi tiriamųjų egalitarinės nuostatos stiprėja.

2.4.6. Problemų sprendimo būdai

Siekiant nustatyti asmenų, dalyvaujančių projekte, gebėjimus spręsti problemas ir šių gebėjimų kaitą, respondentams buvo užduoti trys klausimai. Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti požiūrį į įvairias gyvenimo problemas ir požiūrio kaitą projekto įgyvendinimo eigoje, atsižvelgiant į įvairias paslaugas, kurios buvo suteiktos projekto metu.

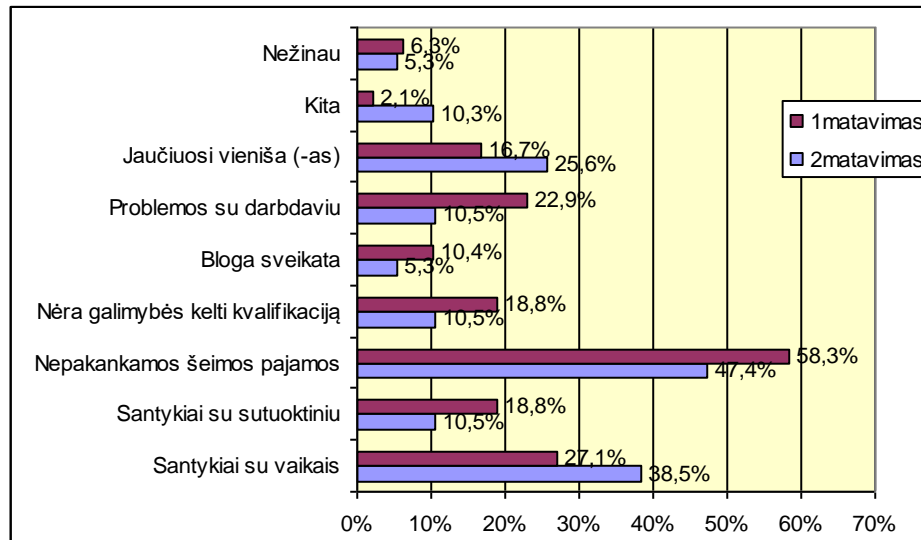
Tiriamųjų buvo klausiama, kaip jie įsivaizduoja ateitį, kaip jie mano, ar per artimiausius dvylika mėnesių jų gyvenimo lygis pagerės, pablogės ar nesikeis (54 paveikslas).

54 pav. Gyvenimo lygio kaita per artimiausius 12 mėnesių (1 ir 2 matavimai)

Paveiksle pavaizduoti duomenys rodo, kad tiriamieji įgavo optimizmo, antro matavimo metu jie žymiai geriau buvo linkę vertinti savo gyvenimo lygį artimiausioje ateityje. Visiškai neliko manančių, kad per artimiausius dvylika mėnesių jų gyvenimo lygis blogės, sumažėjo galvojančių, kad jis nesikeis (skirtumas 6,6 proc.) ir padaugėjo tikinčių, kad jis šiek tiek pagerės (skirtumas 17,8). Nustatyti skirtumai statistiškai nereikšmingi.

Respondentų buvo prašoma nurodyti kokios problemos jiems šiuo metu yra aktualiausios. Buvo pateikti septyni variantai bei prašoma nurodyti kitas problemas, buvo galima rinktis tris aktualiausias problemas. Atsakymų pasiskirstymai pavaizduoti 55 paveiksle.

55 pav. Pagrindinės problemos, su kuriomis susiduria šeimos (1 ir 2 matavimai)

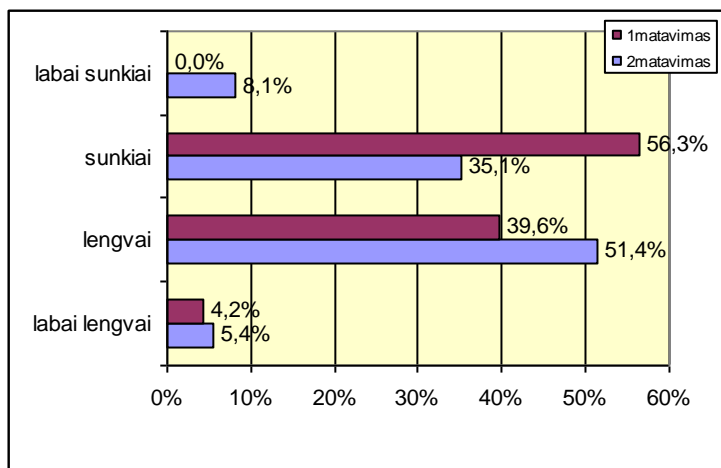
Dvi dažniausiai minėtos problemos išliko tos pačios pirmo ir antro matavimo metu, tai mažos šeimos pajamos bei santykiai su vaikais. Trečioji problema pagal pasirinkimo dažnumą keitėsi, pirmo matavimo metu buvo įvardijamos problemos su darbdaviu, o antro – vienišumo jausmas. Lyginant pirmo ir antro matavimo atskirų problemų pasirinkimo dažnumus, pastebėta, kad daugumos problemų dažnumas sumažėjo, tačiau trijų dažnumas išaugo: dažniau pasirenkamos santykių su vaikais problemos (skirtumas 11,4 proc.), vienišumo jausmas (skirtumas 8,9) ir kitos problemos (skirtumas 8,2 proc.) (nenurodo kokios). Vienišumo jausmas galėjo atsirasti po skyrybų, nes nemaža dalis projekto metu išsiskyrė, atitinkamai sumažėjo santykių su sutuoktiniais problemų (skirtumas 8,3 proc.). Projekto metu sumažėjo problemų darbo srityje, dėl pajamų (skirtumas 11,3 proc.), problemų su darbdaviu (skirtumas 12,4 proc.) ir sunkumų dėl kvalifikacijos kėlimo galimybių (skirtumas 8,3 proc.).

Tyrimo dalyvių buvo prašoma pasirinkti jiems artimesnį teiginį: „žmonėms reikia pastovios globos ir vadovavimo dėl jų pačių gerovės“ arba „žmonės patys turi galvoti ir spręsti, net jei jie daro klaidas“. Teik pirmos, tiek antros apklausų metu didžioji dauguma tiriamųjų rinkosi antrą teiginį (atitinkamai 93,8 ir 89,5 proc.).

Bendrai projekto pabaigoje tiriamieji buvo linkę dar optimistiškiau žiūrėti į savo artimiausią ateitį. Daugiau tiriamųjų pradėjo tikėti, kad jų gyvenimo lygis per artimiausius dvylika mėnesių kils ir šis tikėjimas, gali būti siejamas su sumažėjusiomis problemomis darbo srityje, nes sumažėjo problemų santykiuose su darbdaviais, taip pat sunkumų dėl mažų pajamų ir dėl ribotų kvalifikacijos kėlimo galimybių.

2.4.7. Šeimos ir darbo pareigų suderinimas

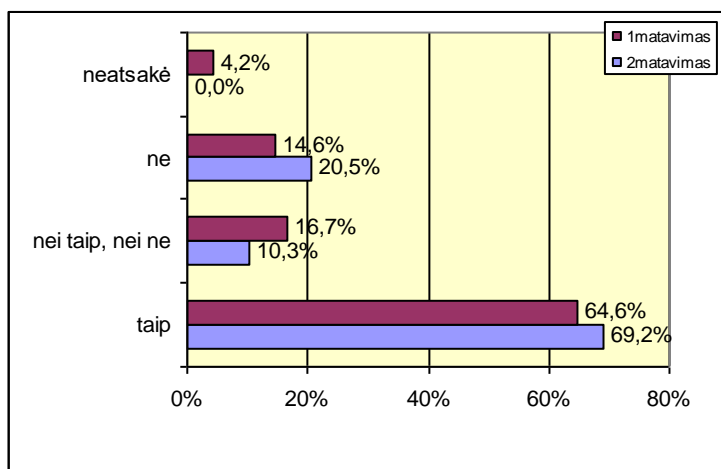
Tėvų buvo prašoma nurodyti, kaip jiems sekasi suderinti darbą ir pareigas šeimoje (56 paveikslas).

56 pav. Darbo ir šeimos pareigų derinimo sunkumas (1 ir 2 matavimai)

Pirmos apklausos metu daugiausia tiriamųjų žymėjo, kad jiems sunkiai sekasi suderinti darbą ir pareigas šeimoje, o antros apklausos metu daugiausia nurodė, kad jiems tai nesukelia problemų, t.y. jie šias pareigas derina lengvai, bet net (8,1 proc.) pasisakė, kad derinti darbą su šeimos pareigomis labai sunku, kai pirmos apklausos metu, šio atsakymo varianto iš viso nebuvo pasirinkta.

Buvo klausama ar patogus ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbo laikas dirbantiems tėvams (57 paveikslas).

57 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų (darželių) darbo laiko patogumo dirbantiems tėvams vertinimas (1 ir 2 matavimai)

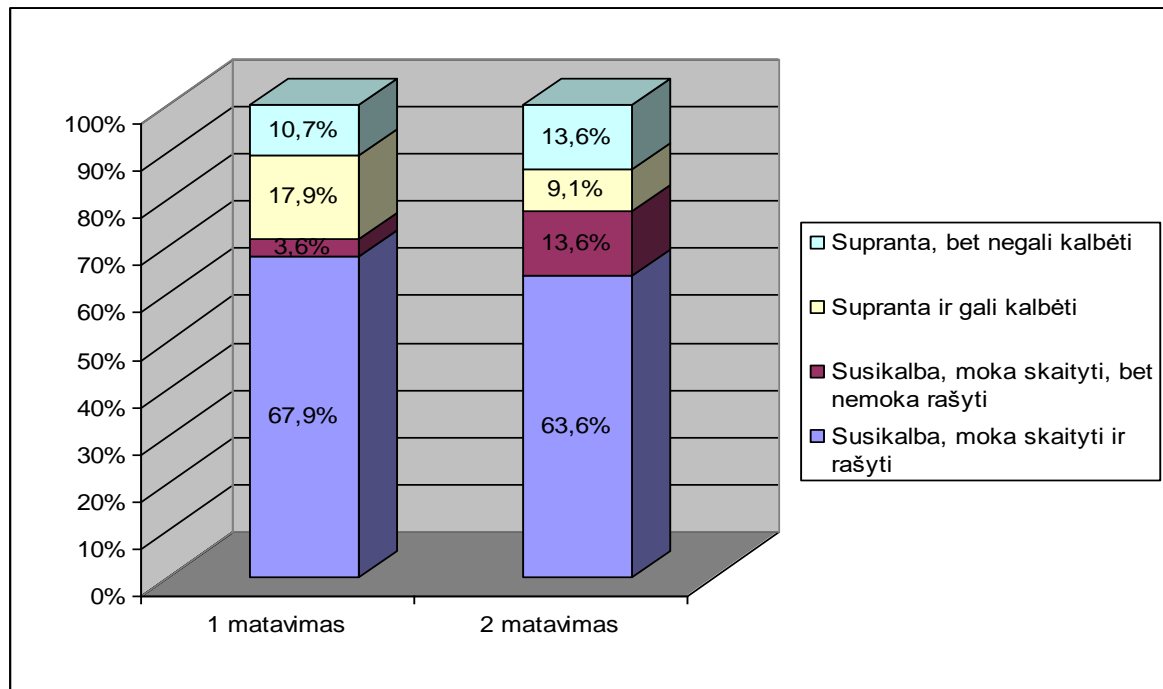
Dauguma tėvų tiek pirmos, tiek antros apklausos metu manė, kad ikimokyklinių ugdymo įstaigų darbo laikas dirbantiems tėvams yra patogus, tačiau nepaisant visų prailgintų darbo valandų vaikų priežiūros paslaugų, kurios buvo teikiamos projekte dalyvavusiems tėvams, vis tiek atsirado 20 proc. tėvų, kurie teigė, kad darželių darbo laikas jiems nepatogus.

2.5. Lietuvių kalbos žinios

Kadangi 51 proc. tiriamųjų sudarė ne lietuvių tautybės asmenys, todėl lietuvių kalbos nemokėjimas galėjo būti viena iš priežasčių, kodėl jie užėmė žemas pareigas ar

dirbo mažai apmokamame darbe. Svarbu buvo išsiaiškinti kaip tiriamieji vertino savo lietuvių kalbos žinias (58 paveikslas).

58 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lietuvių kalbos mokėjimą

Antro matavimo metu padaugėjo tiriamųjų, kurie ne tik suprato ir galėjo kalbėti lietuvių kalba, bet ir galėjo skaityti. Tačiau galinčių dar ir rašyti sumažėjo, to priežastimi galėjo būti tai, kad lankę lietuvių kalbos kursus ir susipažinę su gramatika, kritiškiau pradėjo vertinti savo galimybes rašyti taisyklingai gramatiškai.

2.5. Ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros paslaugų vertinimas

Tėvų buvo prašoma įvertinti ikimokyklinių vaikų priežiūros įstaigų (vaikų darželių) funkcijas pagal jų svarbumą (8 lentelė).

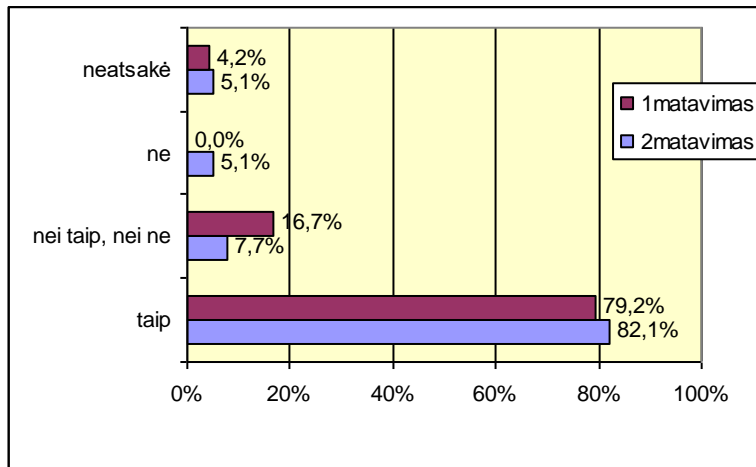
8 lentelė. Ikimokyklinių vaikų priežiūros įstaigų funkcijų svarbumo vertinimas (1 ir 2 matavimai)

	Svarbi 2matavimas	Mažiau svarbi 2matavimas	Nesvarbi 2matavimas	Svarbi 1matavimas	Mažiau svarbi 1matavimas	Nesvarbi 1matavimas
Edukacinė (auklėjimas, mokymas, lavinimas)	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%
Bendravimo su bendraamžiais sąlygų sudarymas	92,1%	7,9%	0,0%	89,6%	10,4%	0,0%
Socialinė, padedanti tėvams suderinti darbo ir šeimos pareigas	94,7%	5,3%	0,0%	91,7%	6,3%	2,1%
Vaikų priežiūros	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%

Visos įvardytos ikimokyklinio ugdymo įstaigų funkcijos didžiosios daugumos tėvų buvo vertinamos kaip svarbios, tiek pirmo tiek antro matavimo metu.

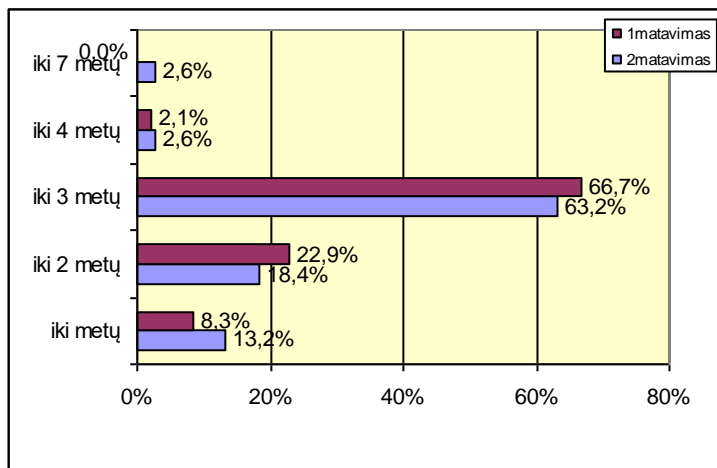
Taip pat buvo klausiama tėvų nuomonės, ar vaikai pakankamai ugdomi ikimokyklinėse vaikų priežiūros įstaigose (59 paveikslas).

59 pav. Vaikų ugdymo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose pakankamumas (1 ir 2 matavimai)

Esminių skirtumų tarp pirmo ir antro matavimų rezultatų nebuvo pastebėta, dauguma tėvų manė ir mano, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose jų vaikai ugdomi gerai. Tačiau antro matavimo metu 2 tėvai pasisakė, kad vaikai nėra pakankamai ugdomi ikimokyklinėse vaikų priežiūros įstaigose. Sunku spręsti, kas lėmė tokios nuomonės atsiradimą.

Taip pat buvo klausiama tėvų nuomonės iki kokio amžiaus vaikus būtina (geriausia) auginti namuose (60 paveikslas).

60 pav. Amžius iki kurio geriausia vaikus auginti namuose (1 ir 2 matavimai)

Abiejų apklausų metu tėvų nuomonė beveik nesikeitė ir jie manė, kad vaikus namuose geriausia yra auginti iki 3 metų, tačiau antros atsirado, tokių tėvų (2,6 proc.), kurie manė, kad juos reikia namuose auginti iki 7 metų.

Apibendrinant galima pasakyti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo įstaigų vertinimas buvo geras ir projekto eigoje beveik nesikeitė.

2.6 Subjektyvūs pokyčių vertinimai

Siekiant geriau suprasti projekto metu įvykusius pokyčius buvo stengiamasi sužinoti tiriamųjų asmenines nuomones, kas keitėsi jų gyvenime. Dalis šių asmeninių vertinimų jau buvo pristatyta ankstesniuose skyriuose, apariant darbinės padėties ir kvalifikacijos kėlimo kursų poveikį, šiame skyriuje bus aptariami likusieji asmeniniai ir šeimyninio gyvenimo pokyčiai.

Vaikų auklėjimo arba tėvystės įgūdžių, pasitikėjimo savimi ir požiūrio į specialistų pagalbą pokyčių subjektyvūs vertinimai pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal subjektyvius tėvystės įgūdžių, pasitikėjimo savimi ir specialistais pokyčių vertinimus (2 matavimas) (proc.)

Pokyčiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesu tinku	Visiškai nesutinku
Geriau suprantu savo vaiką(us), jo/jų poreikius	10,5	57,9	31,6	0,00
Geriau sekasi tvarkytis su nepageidaujamu vaiko(ų) elgesiu	7,9	50,0	42,1	0,00
Daugiau dėmesio skiriu vaikui(ams)	10,8	67,6	21,6	0,00
Padidėjo pasitikėjimas savimi ir savo jėgomis	10,5	68,4	21,1	0,00
Sumažėjo nerimas ir baimė dėl ateities	7,9	52,6	39,5	0,00
Pasikeitė požiūris į socialinius darbuotojus	7,6	68,4	23,7	0,00
Pasikeitė požiūris į psichologus	7,9	68,4	21,1	0,00
Manau, kad prireikus galėčiau kreiptis pagalbos į socialinį darbuotoją ar psichologą	7,9	65,8	23,7	0,00

Devintoje lentelėje pateikti duomenys rodo, kad dauguma tiriamųjų buvo linkę sutikti su visais įvardytais pokyčiais, visiškai (kategoriskai) nesutinkančių iš viso nebuvo. Taigi tėvai buvo linkę sutikti, kad projektas padėjo jiems geriau suprasti vaikus ir jų poreikius (68,4 proc.), kad dabar jiems geriau sekasi tvarkytis su nepageidaujamu vaikų elgesiu (59,9 proc.) ir kad daugiau dėmesio skiria savo vaikams (88,4 proc.).

Teigiamai buvo vertinami asmeniniai pokyčiai 88,9 proc. tėvų sutiko, kad projekto dėka padidėjo pasitikėjimas savimi, 60,5 proc. – kad sumažėjo baimė ir nerimas dėl ateities.

Svarbu atkreipti dėmesį į pakitusį tėvų požiūrį į specialistus, socialinius darbuotojus ir psichologus, beveik 80 proc. tiriamųjų teigė, kad projekto metu pasikeitė jų požiūris į minėtus specialistus ir kad prireikus galėtų kreiptis į juos pagalbos patys. Šis rezultatas, tai geras projekte dalyvavusių specialistų darbo įvertinimas ir kartu tai rimtas projekto pasiekimas, nes į specialistus kreiptis dažnai trukdo viena, nežinia, kad jie tokie yra ir kur juos rasti, antra, baimė būti atstumtam arba paniekintam aplinkinių, trečia, klaidingi įsitikinimai apie tai, ką šie specialistai daro, ir kokie yra ar gali būti jų klientai.

Žemiau 10 lentelėje pateikti projekto dalyvių vertinimai apie vyro ir moters santykių pokyčius šeimose. Ši klausimų grupė buvo skirta tikrai tiems tiriamiesiems, kurie turi vyrą/žmoną, partnerį/partnerę.

10 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymai pagal subjektyvius santykių su vyru/partneriu pokyčių vertinimus (2 matavimas) (N=15; proc.)

Pokyčiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesu tinku	Visiškai nesutinku
Pagerėjo santykiai su sutuoktiniu/partneriu	7,1	42,9	28,6	21,4

Mažiau kyla konfliktų, nesutarimų su sutuoktiniu/partneriu	6,7	26,7	66,7	0,00
Lengviau ir greičiau sprendžiami konfliktai ir nesutarimai su sutuoktiniu/partneriu	6,7	40,0	53,3	0,00
Partneris/sutuoktinis man daugiau padeda nei anksčiau	6,7	26,7	66,7	0,00

Nuomonės dėl pagerėjusių santykių tarp sutuoktinių/partnerių pasiskirstė po lygiai, pusė buvo linkę sutikti, kad jie pagerėjo, kita pusė – ne. Dėl kitų trijų pokyčių kategoriškų neigiamų atsakymų nebuvo, bet su jais sutinkančių dalis nesiekė 50 proc. Taigi, kad mažiau kyla konfliktų ir nesutarimų su sutuoktiniu/partneriu sutiko 33,4 proc., kad lengviau ir greičiau sprendžiami konfliktai ir nesutarimai – 46,7 proc. ir kad partneris/sutuoktinis padeda daugiau nei anksčiau padėdavo – 33,4 proc. kartu gyvenančių tiriamųjų.

Pabaigai tėvams buvo užduota pora atvirų klausimų, buvo prašoma savais žodžiais apibūdinti kas ir kaip keitėsi jų viduje, asmeniniame gyvenime, santykiuose su kitais, dalyvaujant šiame projekte ir įvardyti naudą, kurią tiriamųjų šeimos gavo dalyvaudamos projekte. Į pirmąjį klausimą atsakė 33, o antrąjį – 35 tiriamieji, tai yra labai aukštas atsakiusių į klausimą lygis, siekia 84-89 proc. visų tyrime dalyvavusiųjų.

Dauguma atsakymų kartojosi. Dažnai (27 proc. nuo 33 atsakiusių) buvo minima nauda iš vaikų priežiūros paslaugų, pvz., atsirado stabilumas ir dingo baimė dėl vaiko, žino, kad vaikas saugus ir prižiūrėtas, nusiramino ir gali susikaupti darbui ir pan. Taip pat nemažai (24 proc. nuo 33) tiriamųjų įvardino padidėjusį pasitikėjimą savimi, todėl pasikeitė gyvenimo spalvos, tapo nepriklausoma, jaučiasi tvirčiau, vėl gali mokytis, pasitikėjimas savimi pakilo, nes gavo aukštesnes pareigas ir pan. Dalis (15 proc.) įvardijo pokyčius susijusius su kvalifikacijos kėlimo kursais, pvz., įgijo galimybių save realizuoti, nusiramino dėl darbo ir pan. Trys (9 proc.) tiriamieji minėjo specialistus ir jų darbą, pvz., dabar žino kur kreiptis pagalbos, gerai atsiliepia apie jų darbą ir pan. Dar 4 tiriamieji (12 proc.) pastebėjo, kad projektas padėjo pagerinti santykius su vaikais ir vyrais, pvz., geriau supranta save, vaiką, kitaip vertina santykius su vyru, pasikeitė kaip mama ir žmogus, išsprendė daug psichologinių ir socialinių problemų. Taip pat buvo paminėtos naujos pažintys ir galimybė praleisti vakarą dviese su vyru.

Labai panašūs atsakymai buvo ir į klausimą apie projekto metu gautą naudą, dažniausiai minima pagalba derinant šeimos ir darbo pareigas, t.y. vaikų priežiūros paslaugos, taip pat pasitikėjimas savimi, kvalifikacijos kėlimo kursai, kurie padėjo išlikti darbo rinkoje arba užsitikrinti joje geresnę, tvirtesnę padėtį ir kiti jau minėti dalykai.

Apibendrinant galima sakyti, kad subjektyvūs pokyčių vertinimai patvirtino dalį objektyvių rodiklių atskleistų pokyčių, didžiausi pasikeitimai įvyko, darbo ir šeimos pareigų derinimo, įsitvirtinimo darbo rinkoje srityje, taip pat jis padėjo spręsti dalyvių psichologines ir socialines problemas, todėl padidėjo dalyvių savęs vertinimas, pagerėjo santykiai su artimaisiais.

3. APIBENDRINIMAS

IŠVADOS:

1. Tyrime dalyvavo vien tik moterys. Tai įvairaus amžiaus tiriamosios nuo 20 iki 47 metų. 51 proc. tiriamųjų yra kitatautės. Padaugėjo tiriamųjų, kurie ne tik supranta ir gali kalbėti lietuvių kalba, bet ir gali skaityti. Tačiau galinčių ir rašyti sumažėjo, tam įtakos galėjo turėti lietuvių kalbos kursai, kai geriau išmokę lietuvių gramatiką pradėjo realiau vertinti savo galimybes rašyti lietuviškai be gramatikos klaidų.
2. Projekto metu nuo 35 proc. iki 28,2 proc. sumažėjo tiriamųjų, kurie neturi jokios profesinės kvalifikacijos, t.y. yra baigę tik pagrindinę arba vidurinę mokyklą. Padaugėjo turinčių aukštąjį išsilavinimą, turinčių vidurinį su profesine kvalifikacija, bei šiek tiek padaugėjo pagrindinį išsilavinimą turinčių. Tai rodo, kad tiriamieji siekia ir įgijo aukštesnį išsilavinimą projekto metu.
3. Tarp tiriamųjų padaugėjo įkūrusių savo verslą (save įdarbinusių asmenų) nuo 4,2 proc. iki 10,3 proc., šiek tiek padaugėjo specialistų bei darbininkų, sumažėjo esančių vaiko priežiūros atostogose. Taigi, projektas padėjo suderinti šeimos ir darbo įsipareigojimus ir paskatino tiriamuosius grįžti į darbo rinką.
4. Dauguma tiriamųjų augina 1 vaiką, tačiau bendras skaičius tokių šeimų sumažėjo ir padaugėjo turinčių du vaikus, atitinkamai nežymiai sumažėjo auginančių tris vaikus ir padaugėjo auginančių keturis vaikus. Ženkliausiai padaugėjo auginančius du vaikus - nuo 18,8 proc. iki 25,6 proc.
5. Pilnų šeimų sumažėjo nuo 27 proc. iki 17,9 proc. Padaugėjo šeimų, kurias išlaiko moterys. Projekto metu išsiskyrė 7 poros, t.y. 17,9 proc. tiriamųjų.
6. Labiausiai pažeidžiama grupė buvo ir yra laikomi bedarbiai. Antroje pagal pažeidžiamumą vietoje yra neturtingieji. Jaunos šeimos, moterys yra 5 ir 6 vietoje tarp labiausiai diskriminuojamų asmenų, o neturtingieji – 2-oje, kadangi tai požymiai, susiję su tiriamaisiais ir jų šeimomis, tai juos sudėjus, tiriamieji gali priklausyti labai pažeidžiamų asmenų grupėms taip manančių padaugėjo nuo 27,1 proc. net iki 46,2 proc.
7. Dalyvaujančių visuomeninėje veikloje dalis išaugo nuo 14,7 proc. iki 18,2 proc. Galima teigti, kad asmenys daugiau atranda laiko saviraiškai ar savo teisių gynimui. Ženkliai padaugėjo nejaučiančių trukdžių dalyvauti visuomeninėje veikloje, tokių tiriamųjų padaugėjo nuo 25 proc. iki 42,1 proc. Tai rodo, kad projektas keičia priežasčių dėl nedalyvavimo visuomeninėje veikloje suvokimą. Visiškai nebėra tokių kurie negalėtų dalyvauti visuomeninėje veikloje dėl laiko trūkumo, nuo 54,2 proc. iki 43,6 proc. sumažėjo teigiančių, kad dalyvauti visuomeninėje veikloje trukdo mažos pajamos ir nuo 45,8 proc. iki 31,6 proc. sumažėjo teigiančių, kad tam trukdo vaikai.
8. Stebint tam tikras tendencijas – šiuo metu dirba 9 proc. daugiau respondentų nei pirmosios apklausos metu, tiriamieji yra labiau patenkinti darbu, jie tiki, kad jų gyvenimo kokybė bent jau šiek tiek pagerės – galima daryti išvadas, kad projekto metu suteiktos tarpininkavimo paslaugos buvo efektyvios. Šioje situacijoje sunku įvertinti subjektyvius aspektus: projekto dalyvių motyvaciją, asmeninę situaciją šeimoje, kitus išorės veiksnius, kurie lėmė pokyčius. (pvz. atsitiktinai buvo pasiūlytas geresnis darbas, bendros darbo rinkos tendencijos Lietuvoje). Bendrai Lietuvoje 2005 m. buvo fiksuotas 8,3 proc. nedarbo lygis, tuo tarpu 2007 m. I ketvirtį 5 proc.
9. Antro matavimo metu 88 proc. dirbančių tiriamųjų nurodė, kad dirba vienoje darbovietėje, projekto pradžioje jų buvo 93 proc. Šiuos duomenis pakoregavo keli

respondentai, kurie nurodė, kad uždarbiauja papildomai, dirba keliose darbovietėse. Kadangi visi tiriamieji turi kelis mažamečius vaikus, galima daryti prielaidą, kad keliems darbams, ar papildomiems darbams, anksčiau jie neturėjo laiko. Viena iš priežasčių, kodėl šis projektas jiems buvo naudingas, tėvai nurodė galimybę saugiau palikti vaikus ikimokyklinėse įstaigose ilgiau.

10. Pirmojo matavimo tyrimo duomenys rodė, kad tiriamieji mano, kad didžiausią įtaką ieškant darbo turi išsilavinimas, profesinė kompetencija. Tuo tarpu darbo komandoje įgūdžiai ne daug atrodė svarbus kriterijus. Antrame matavime rezultatai ženkliai pasikeitė. Prioritetą respondentai teikė profesinei kompetencijai ir/ar turimai kvalifikacijai ir bendravimo įgūdžiams. Pakito respondentų požiūris į darbo komandoje įgūdžius, ši atsakymą antrojo matavimo metu rinkosi 21 proc.

11. Didžioji dalis projekto dalyvių buvo greičiau patenkinti arba visiškai patenkinti dirbamu darbu. Jų skaičius nuo projekto pradžios padidėjo 9 proc. Taip pat projekto pabaigoje 28 proc. tiriamųjų atsakė, kad pakeitė darbą arba pareigas, kad pasikeitimus jie vertina teigiamai, taip pat kvalifikacijos kėlimo kursai 10 proc. padėjo užimti aukštesnes pareigas, jiems buvo pakeltas darbo užmokestis.

12. Projekto pabaigoje ženklus skaičius apklaustųjų (42 proc.) rinkusių pastovų, gerai apmokamą ir kvalifikaciją atitinkantį darbą. Projekto pradžioje tokių buvo 33 proc. Bet kokį pastovų darbą šiuo metu rinkusių 10 proc. apklaustųjų, projekto pradžioje šį variantą pasirinko 15 proc. Pokytį galime stebėti kalbant apie kvalifikacijos kėlimą bei mokymus. Neturėdami darbo šiuo metu 10,5 proc. apklaustųjų eitų mokytis, projekto pradžioje jų buvo tik 4 proc.

13. Pajamos iš darbo respondentams vis dar yra nepakankamos ir kelia šeimoms problemų. Vertindami pasitenkinimą darbu respondentai įvertina daugiau kriterijų nei atlyginimas, todėl atlyginimas jiems nėra pagrindinis pasitenkinimo darbu vertinimo kriterijus, nors veikia rinkusių gerai apmokamą, nei įdomų darbą.

14. Esminiu pokyčiu tarp dviejų matavimų galime įvardinti respondentų požiūrio į darbo paieškos galimybes Lietuvoje kaitą. Projekto pradžioje tik 5 proc., apklaustųjų planavo ieškoti darbo mūsų šalyje, projekto pabaigoje tokių buvo 23 proc. Galima daryti prielaidą, kad prie šio pokyčio kaitos prisidėjo projekto metu suteiktos žinios apie darbo paieškos būdus, tarpininkavimo paslaugų teikimas, susitikimais su darbdavių bei profsąjungų atstovais.

15. Projekto pabaigoje tikinčių, kad gyvenimo lygis labai pagerės ar pagerės išaugo iki 74 proc. Antros apklausos metu neliko manančių, kad jų gyvenimas labai ar šiek tiek pablogės. Tikinčių, kad gyvenimo lygis nekis taip pat sumažėjo, visai tai rodo optimistinių nuostatų atsiradimą.

16. Įdomus pokytis stebimas analizuojant tiriamųjų požiūrio į savarankiškumą ir asmens gebėjimą susitvarkyti su savo rūpesčiais šį pasikeitimą, galima daryti prielaidą, kad projekto dalyviai gavę įvairias socialinio darbuotojo bei psichologo konsultacijas, dalyvavę savivalbos grupių užsiėmimuose, pripažįsta, kad kartais „žmonėms reikia pastovios globos ir vadovavimo dėl jų pačių gerovės“.

17. Ryškus pokytis atsiranda analizuojant kaip projekto dalyviai identifikuoja savo problemas projekto pradžioje bei pabaigoje. Po projekto daugiausia apklaustųjų nurodė, kad pagrindinis jų rūpestis yra santykiai su vaikais, o ne šeimos pajamos, kaip tai buvo teigiama 1 matavimo metu. Respondentai daugiau dėmesio skyrė savianalizei, 26 proc. pripažino, kad jaučiasi vieniši, 1 matavimo metu, taip nurodė tik 17 proc. Šiuos duomenis taip pat iliustruoja antro matavimo metu užduotas papildomas klausimas: „kaip manote, ar kas nors pasikeitė jūsų gyvenime dalyvaujant šiame projekte?“ 68 proc. projekto dalyvių nurodė „taip“ ir 18 proc. „greičiau taip nei ne“.

18. Tiriamųjų tarpusavio santykiai pagerėjo, nes padaugėjo tiriamųjų dažnai besikreipiančių patarimo į savo vyrą nuo 30,8 proc. iki 41,7 proc. Žymiai nuo 46,2 proc. iki 25 proc. sumažėjo tų, kurios beveik niekada nesikreipia patarimo į vyrą.

19. Per metus nuo 16,7 proc. iki 25,8 proc. padaugėjo tiriamųjų šeimų, kur abu tėvai finansiškai išlaiko šeimą. Beveik 4 proc. padaugėjo šeimų, kur abu partneriai kartu kontroliuoja šeimos biudžetą.

20. Tiriamųjų šeimos įvyko nemaži pokyčiai, susiję su vienodesniu namų ruošos ir buities darbu pasidalijimu. Išaugo šeimų skaičius, kur darbus, funkcijas dalijasi abu tėvai vienodai, tačiau moterys vis dar dažniau nei vyrai atlieka tradiciškai moteris priskiriamus darbus namuose. Per metus atsirado šeimų, kurios namų ruošą atlieka tik vyras – dabar tokios šeimos sudaro 9,1 proc. Beveik nepakitusi šeimų dalis, kur namų ruošą atlieka abu partneriai. Namus daugiausia tvarko moteris, tačiau padaugėjo šeimų, kur abu vienodai užsiima maisto ruošą nuo 9,7 proc. iki 6,3 proc. Taip pat išaugo šeimų, kur tai dažniausiai atlieka vyras, tokių šeimų išaugo nuo 2,1 proc. iki 6,5 proc.

21. Žymūs pokyčiai įvyko šeimose atsakomybės vaikų priežiūros ir ugdymo požiūriu. Beveik pusėje tiriamųjų šeimų (41,9 proc.) vaikus prižiūri abu tėvai, tokių šeimų padaugėjo nuo 27,1 proc.. Projekto metu teiktos konsultacijos bei vykusios savivalbos grupės paskatino tėvus abiem dalintis atsakomybe už vaikų priežiūrą. Visi tiriamieji pritaria nuomonei, kad tėvai gali taip pat gerai rūpintis savo vaikais, kaip ir motinos. Kadangi tiriamieji yra moterys tai rodo, kad jos pilnai pasitiki vyčių gebėjimais pasirūpinti vaikais ir mielai šia pareiga dalintųsi su vyrais.

22. Daugiau nei dvigubai padaugėjo šeimų, kur abu tėvai yra šeimoje atrama ir guodėjai, jų dalis išaugo dvigubai – nuo 14,9 proc. iki 32,3 proc. Padaugėjo šeimų, kur svarbiausius sprendimus priima abu šeimos nariai, jų išaugo nuo 31,3 proc. iki 45,2 proc.

23. Klausimas apie moters ir vyro vaidmenį šeimoje parodė, kad dauguma tiriamųjų laikosi egalitarinių nuostatų dėl moters ir vyro dalyvavimo darbo rinkoje ir šeimos išsipareigojimų ir tokių šeimų žymiai padaugėjo. Žymiai padaugėjo nesutinkančių su nuomone, kad moters prigimtine pareiga yra šeima ir vaikai nuo 25 proc. iki 43,2 proc. Visi tiriamieji pritaria nuomonei, kad tėvai gali taip pat gerai rūpintis savo vaikais, kaip ir motinos. Nuo 93,6 proc. iki 97,3 proc. padaugėjo tiriamųjų manančių, kad sutuoktiniai buitiniiais rūpesčiais, namų ruošos darbais turėtų dalintis po lygiai. Tačiau padaugėjo nuo 27,7 proc. iki 30,6 proc. nesutinkančių su nuomone, kad normalu, kai tėvas atsisako karjeros ir paima vaiko priežiūros atostogas.

24. Išaugo šeimų darbinės pajamos bei socialinės išmokos, tenkančios vienam šeimos nariui. Šeimų biudžete vyrauja darbinės pajamos.

25. Jei pirmojo matavimo metu dauguma (56,3 proc.) tiriamųjų pažymėjo, kad jiems sunkiai sekasi suderinti darbą ir pareigas šeimoje, tai jau antro matavimo metu dauguma (51,4 proc.) mano, kad jiems lengvai sekasi suderinti darbo ir šeimos išsipareigojimus. Projektas turėjo reikšmingos įtakos, padedant įveikti šeimos ir darbo pareigų derinimo problemas.

26. Projekto eigoje pagerėjo šeimų integralumas ir tarpusavio santykiai, atsirado daugiau pasitikėjimo, atvirumo, turiningiau leidžiamas šeimos bendras laikas, išaugo pasitenkinimas bendravimu ir santykiais šeimoje.

27. Pagerėjo projekte dalyvavusių tiriamųjų tėvystės įgūdžiai, tėvai pradėjo dažniau taikyti vaikų palaikymo būdus, pvz., dažniau padeda spręsti vaikams išskylančias problemas, pagiria palaiko vaikų sumanymus ir idėjas. Pastebėti teigiami pokyčiai vaikų skatinimo ir baudymo būduose, pvz., skatindami dažniau su vaiku praleidžia laiko ir rečiau perka saldumynus bei daiktus, o bausdami rečiau stato į kampą, tuo tarpu dažniau neleidžia žiūrėti mėgstamų filmukų, žaisti mėgstamų žaidimų, neperka žadėtų daiktų, t.y. padažnėjo konstruktyvių bausmių tėvai taikymas.

28. Bendrai vaikų auklėjimo sunkumų sumažėjo, jiems projekto metu daug dėmesio skyrė psichologė, asmeninių konsultacijų ir savivalbos grupių metu. Sumažėjo (15 proc. mažiau) nusiskundimų, kad nėra kam prižiūrėti vaikų, nes projekto metu buvo teikiamos prailgintos dienos vaikų priežiūros paslaugos. Sumažėjo bendravimo su vaikais problemų įvairovė arba suvienodėjo jų apibūdinimas, jos visos suvedamos į „ožiukus“, kaprizus ir charakterio sunkumus. Toks tėvų „supanašėjimas“ gali būti susijęs su, savivalbos grupių veikla, kurių metu buvo aptariami, analizuojami vaikų auklėjimo sunkumai ir jų sprendimo būdai.

29. Antro matavimo metu padaugėjo konfliktų, taip pat keitėsi konfliktų priežasčių eiliškumas, padaugėjo konfliktų dėl nuomonių išsiskyrimo, sprendžiant vaikų auklėjimo klausimus bei problemas ir dėl atsisakymo dalyvauti šeimos reikaluose. Galima daryti prielaidą, kad šie pokyčiai atspindi padidėjusį projekto dalyvių atvirumą tyrėjams ir sau, kad nebijoma pripažinti konfliktų, o konflikto pripažinimas veda prie jo sprendimo.

30. Bendrai projekto pabaigoje tiriamieji buvo linkę dar optimistiškiau žiūrėti į savo artimiausią ateitį. Daugiau tiriamųjų pradėjo tikėti, kad jų gyvenimo lygis per artimiausius dvylika mėnesių kils ir šis tikėjimas, gali būti siejamas su sumažėjusiomis problemomis darbo srityje, nes sumažėjo problemų santykiuose su darbdaviais, taip pat sunkumų dėl mažų pajamų ir dėl ribotų kvalifikacijos kėlimo galimybių.